

מאמר

והאמת והשלום אהבו

(זכריה ח', י"ט)

מאמר
והאמת והשלום אהבו

(זכריה ח', י"ט)

והוא רשימת קטעי דברים נבחרים
מתוך דברות הקודש
אשר נשא בחיל ובמורא
כ"ק מר"ן הגה"ק שליט"א
בביתו נאווה קודש
באלו הימים המקודשים שעלל"ט

נכתב ונערך על ידי השומעים
בלתי מוגה כלל ובאחריות השומע בלבד

חודש מרחשון תשע"ג
ירושלים תובב"א

מפתח עניינים

הקדמה

תמצית האמור בקונטרס

- א. גוף החיוב להיות אצל רבה"ק בר"ה הוא פשוט וברור ולית בר נש דמצי למימר בזה לא דבר ולא חצי דבר
- ב. הרבה חסידי עליון היה מקובל בידם דנשמת רבה"ק שורה בין באומן ובין בא"י
- ג. מתוך דברי ומעשי מוהרנ"ת ותלמידי רבה"ק ותלמידי תלמידיו יש להוכיח דענין הקיבוץ מתקיים גם בא"י, ואף רבה"ק בעצמו גילה רצונו שיהיה לו קיבוץ בא"י
- ד. ויקח משה את עצמות יוסף – ע"י ההתקשרות לנשמת רבינו בא"י וזכה להמשיך נשמתו לכאן
- ה. מכלל חיוב האמונה היא האמונה בתלמידי הצדיק ותלמידי תלמידיו עד סוף כל הדורות
- ו. כמה חסידי קדישי סברו דיש מן החיוב ליסע לר"ה לאומן דייקא ולא סגי בא"י, ובכגון זה אלו ואלו דא"ח
- ז. איסור חמור לדבר עתק על חסידי קדישי לומר שאין בדבריהם ממש
- ח. החפץ לקיים רצון קדשו דרבינו להיות אצלו בר"ה – ב' דרכים לפניו, או ליסע לאומן או להתקשר לנשמתו מא"י
- ט. בדבר נשגב כגון זה אין להורות הלכה ליחיד וכ"ש לרבים אלא נשמת אדם תלמדנו
- י. מאמר זה אינו בא להגיד חדשות כי אם להזכיר נשכחות
- יא. הטעם שמוהרנ"ת לא דיבר מענין הקיבוץ בא"י יען כי השראת נשמת רבה"ק בא"י הוא באתכסא
- יב. בזאת השנה הזמן גרמא לפרסם ענין השראת נשמת רבה"ק בא"י
- יג. למען אחי ורעי אדברה נא שלום

ענף א

מדברי רבה"ק ומוהרנ"ת ותלמידיו בדבר תוקף קדושת הקיבוץ בא"י

- א. רבה"ק ז"ל גילה רצונו שיהיה לו קיבוץ שלו בא"י
- ב. מוהרנ"ת ביקש לעלות לא"י בימי אלול תק"פ עם שידע בודאי שלא יוכל להשתתף בקיבוץ בר"ה
- ג. הגר"ש וועקסלער הביא ראיה ממה שמוהרנ"ת ביקר בא"י בקיץ תקפ"ג ועם שלא ידע בבירור אם יוכל להיות באומן בקיבוץ
- ד. מוהרנ"ת ביקש ונשתוקק לקבוע דירתו עם כל בני משפחתו בא"י

עמ' ח

עמ' יח

ה. מוהרנ"ת ציוה לבנו ר' יצחק שבהגיעו לשנת ס' יקבע דירתו בא"י עם שידע שלא יוכל ליסע לאומן לר"ה

ו. מוה"ר יצחק במוהרנ"ת: 'ואנכי נתקשרתי עצמי מפה להקיבוץ הקדוש שלנו בנפשי רוחי ונשמת'

ז. ר' שמעון משמש רבה"ק מיום שקבע דירתו בא"י שוב לא נסע להשתתף בקיבוץ הק' באומן

ח. מוהרנ"ת עסק לקבוע דירת מוה"ר נפתלי בא"י הגם שידע דלא יוכל לבא אל הקיבוץ

ט. הר"מ טעפליקער קבע דירתו בא"י ולא נסע אל הקיבוץ באומן

י. ר' נתן ב"ר יהודה מטבריה אנו כולנו קיבוץ אחד עם הקיבוץ שיתאספו על ציוה"ק של רביז"ל

יא. הר"ה"ק מוה"ר נחמן מטולטשין ז"ל

יב. ענין ההשתוקקות מחבא אל הציוה"ק באומן

יג. הר"ה"ק מוה"ר אברהם במוהר"ן – נשמת משה נמצא בא"י ובהו"ל, ועיקר מקומו במקום הקודש ובא"י אותיות ר"ב

יד. זמנים חלוקים היו לו למוהראבר"ן בזה האמנם בסוף ימיו העלה שמא"י א"צ ליסע

טו. 'כי נסכם אז בדעתו שלא לנסוע עוד על ראש השנה לאומאן מירושלים ת"ו'

טז. 'אם היה זוכה לבוא עוד הפעם לירושלים לא היה נוסע לאומן'

יז. 'אין ארץ ישראל איז מען הערשט ביים רבי'ן'

יח. ארץ ישראל או אומן

יט. הנשאר בר"ה בא"י ומתקשר לנשמת רבה"ק ה"ז ממש כאילו היה במקום גניזתו הק'

כ. 'הצדיק דר אצל כותל המערבי תובכ"א'

כא. הר"ה"ק הר"י קארדונער: 'ההתגלות של רבה"ק שם באתגליא וכאן באתכסיא'

כב. הגה"ק מוה"ר מתתיהו ז"ל 'התיקון של ר"ה וקדושתו יכולים להמשיך גם בארץ ישראל'

כג. הגה"צ מוה"ר שלמה וועקסלער ז"ל – 'כשהוא בא"י וממשיך עליו קדושת הצדיק ע"י לימוד תורתו הקדושה עי"ז כאילו בא על קברו'

כד. גדולי אנ"ש בדור האחרון – מא"י אין חיוב ליסע לאומן

כה. כמה חסידי קדישי דס"ל שהיוב הוא ליסע גם מא"י

כו. מעולם היו הדעות חלוקות בזה ואלו ואלו דא"ח

כז. המסקנא העולה

ענף ב

עמ' מט

חיוב מצות אמונת חכמים ברבה"ק ותלמידיו ותלמידיו תלמידיו שבכל דור ודור

א. נצחיות השארת אורו דרבה"ק מיוסד על ענין אמונת חכמים בתלמידיו כו'

ב. חטא העגל – שלא הלכו לתלמידי הצדיק לשאול מהם הדרך ילכו בה
ג. 'התלמידים הנשואים דבוקים בהצדיק האמת הם בכחינת לוי ועל ידם נשאר השארת קדושתו לדורות'
ד. 'על ידי שתלמידו של הצדיק קיים ואומר תורתו משמו ומלמדה לאחרים בודאי לא מת גם מצדנו'
ה. 'צריכין להאמין שבודאי נמצא אחד או רבים שהם תלמידיו האמתיים שקבלו תורתו ודרכיו וכו' שיכולים להחיות את הכל'
ו. 'מצאתי את שאהבה נפשי על ידי תלמידיו שהמשיכו השארתו בעולם'
ז. 'ההשארה שהשארתי אחריכם להנהיג את ישראל במקומכם כמו שאתם רוצים באמת'
ח. תלמידי הצדיק הם בחי' הכהן שבימך שהחיוב לשמוע בקולם אפי' אומרים לך על ימין שהוא שמאל'
ט. החיוב להאמין בתלמידי הצדיק אפי' אומרים על ימין שהוא שמאל והממאן להאמין בהם הוא טועה ותועה
י. א"א לשום אדם להשיג ולתפוס בדיבורו של הצדיק אם לא שתיקן תחילה אוב"ק כראוי
יא. המסקנא העולה
יב. התולים דברי הקדושים הנ"ל באיזה סיבה גשמית – מטילים מום בקדשי שמים
יג. אמיתות ענין הפשיטות ותמימות – פשיטות האמונה בדברי רבה"ק ותלמידיו ותלמידי תלמידיו כו'
יד. המרגלים סברו שא"א להמשיך ביאורי התורה כ"א על ידי מרירות דהו"ל, ולא האמינו שהצדיק האמת א"צ למרירות ויכול להמשיך ביאורי התורה גם בא"י שהיא זבת חלב ודבש
טו. המבטל דברי חסידי א"י ממעט בכחו הגדול דרבה"ק שגדול כחו ורב להושיע

עמ' סה

ענף ג

אלו ואלו דברי אלהים חיים

א. בא"י לבד נשפע וניתן מאור ודעת אדמו"ר ז"ל להיות ביכולת לקבל מאתו
ב. 'הנסיון לכל הוא שלא לחלוק כלל ח"ו על הנסיעה מכל בני ישראל לארץ ישראל'
ג. 'ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך'
ד. 'ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן'
ה. 'ואזכה לידע ולהאמין כי באמת אלו ואלו דא"ה, וכל דבריהם אמת וצדק, ולא אבזה ח"ו שום אחד מהם'
ו. דעת של שלום – אלו ואלו דא"ה
ז. איזהו מכובד – המכבד את הבריות
ח. ע"ד הפנימיות כל השיטות עולים בקנה אחד
ט. א"א לבוא לשום השגה כי אם כשיוודעין להכריע וליחד כל המדות והשכליים

שנראים כהפכיים להכריע ביניהם ולכללם יחד'
י. המייחד אלוף יראה מאורות

עמ' עג

ענף ד

ויקה משה את עצמות יוסף

הקדמה

- א. מקום גניזת הצדיקים האמיתיים קדוש בקדושת ארץ ישראל ממש
- ב. מקום גניזת הצדיק הוא שורש קדושת ארץ ישראל
- ג. קבורת משה בצולמא דלאו הגון ליה
- ד. ע"י ההתקשרות לנשמת הצדיק זוכה להעלות עצמותיו לא"י
- ה. הראב"ן: הגאולה תלויה בסוד ויקח משה כו'
- ו. יכוין שע"י התקשרותו לנשמת הצדיק עולים עצמותיו לא"י דבלא"ה לא סגי
- ז. לשונות חסידי ארץ ישראל שכתבו כנ"ל
- ח. בהכרח לסיוע זכותא דארץ ישראל
- ט. וקמת ועלית – מלמד שהמקום גורם
- י. השראת נשמת רבה"ק במירון
- יא. השראת נשמת רבה"ק בכותל המערבי
- יב. השראת נשמת רבה"ק בהר ציון
- יג. השראת נשמת רבה"ק בבית המדרש הנקרא על שמו
- יד. גם אחר חזרת זו"ן פב"פ נשאר רשימו במקום האחר
- טו. הגאולה תלי' בב' בחינות בינה וחכמה ותרוייהו צריכין זה לזה ומשלימים
- זה את זה ודא בלא דא לא קיימא
- טז. ל"ו צדיקים בא"י ול"ו בחו"ל
- יז. מעלת הבינה על החכמה ומעלת החכמה על הבינה
- יח. יש בינה שלמעלה מן החכמה ויש להיפך
- יט. הצדיק הוא מקבץ ריבוי הכתים
- כ. שיחת הקודש דהתנ"א רשב"י עם רבה"ק
- כא. סוד הכנסת אורחים
- כב. תק"ע בשופ"ר גדול
- כג. סוף דבר

והאמת והשלום אהבו

הקדמה

והיא תמצית האמור בקונטרס

א

גוף החיוב להיות אצל רבה"ק בר"ה הוא פשוט וברור ולית בר
נש דמצי למימר בזה לא דבר ולא חצי דבר

מטרה כל שיח אמרנו להתוודע ולהגלות כי רצוננו בכל כחנו לבקש את ה' אלהינו ואת דוד מלכנו, וכמאמר הכתוב ובקשו את הוי"ה אלהיהם ואת דוד מלכם, ולפרסם גדולת הצדיק ה"ה רבינו הקדוש והנורא נחל נובע מקור חכמה מוהר"ן מברסלב זיע"א, ולהודיע גדולת פאר וחדר ענין הראש השנה הקדוש שלו אשר העיד עליו כי אין דבר גדול מזה ושהוא סוד נורא דממי עד צית שמיא, וציוה לאנשי שלומו לעשות כרוז שכל מי שיש לו אמונה בהש"ת ובו יראה להיות אצלו בראש השנה, והגדיל הדבר הזה עד מאוד.

באופן שמעתה פשוט כי עצם החיוב להיות אצלו בראש השנה, דבר זה אינו צריך לפנים, להיותו מילתא דפשיטא טפי מכביעותא בכותחא, וכידוע לכל בר בי רב דחד יומא המבקר בהיכלו הקדוש דרבינו זיע"א, אשר דבר זה הוא מעיקרי היסודות שהנחיל לנו רבינו הקדוש מורשה לדורות עולם, ואחריו האריכו מזה תלמידיו הקדושים, ועל צבאם תלמידו הגדול גאון עוזנו מוהרנ"ת זיע"א, ואחריהם מסרו נפשם על הדבר הגדול הזה כל תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם חסידי עליון, שזכו לינק דובשא וחלבא מהאי נחלא עמיקא וטמירא, צדקתם עומדת לעד.

ופשיטא טובא דלית בר נש דדר ביבשתא – אף אם יעלה עד שמים שיאו – דמצי למיעל ברזין גניזין עילאין דעילאין כגון אלו, לומר בהם לא דבר ולא חצי דבר, אחר שכבר יצא הדבר מפי המלך, כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם, וסייג לחכמה שתיקה, ואנו אין לנו אלא לפאר ולהדר ולרומם גדולת יקרת ראש השנה שלו והתיקונים הנוראים הנעשים בזה לעילא ולעילא.

ב

הרבה חסידי עליון היה מקובל בידם דנשמת רבה"ק שורה בין

באומן ובין בא"י

אכן זאת אשר הואלנו לדבר בזה המאמר, לבאר ולהוכיח במראה ולא בחידות, מתוך דברי רבינו הק' בעצמו, ואחריו מתוך מעשיהם ודבריהם הברורים והמפורשים דמרנן ורבנן חסידי קמאי מלאכי עליון, קדושים אשר בארץ המה, עובדי ה' במורא ובחילה, אילין דמסרי ומשכני נפשיהו כל ימיהם עלי אדמות על כל קוץ וכל תג וכל רמז קל דנפיק מפומא קדישא דרבינו הקדוש ז"ל, וכמעט שלא הסיחו דעתם כל ימי חייהם מן ההתקשרות האמיתית לרבינו הק' בנרנח"י דילהון, והמה היה מקובל בידם בפשיטות, דנשמת רבינו הקדוש על דרך היותה שורה במקום גניזת קדשו בעיר אומן – אשר בה איוה למושב לו בסוף ימיו וגילה רצון קדשו להטמן שם בין הנך רבוא רבבן קדושים מושלכים באש הי"ד שנממנו שם, כן על דרך זה שורה נשמתו בארעא קדישא דישראל בכלל, וע"ד דאיתא בספרי (ברכה פ' ט"ז) "סמליון אמר וכו'" מחילה היתה יוצאה מקבורתו של משה לקבורתו של אבות, נאמר כאן וימת שם משה ונאמר להלן שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו". וביותר ויותר שורה קדושתו בערי הקודש מירון וירושלם תובכ"א, ובפרט בבתי המדרשות הנקראים על שמו הק' אשר בעיקר"ת ירושלם, וכן בעיר ציון קרית חנה דוד אצל מקום גניזת המלכים הקדושים, וכן במקום השראת השכינה אשר בכותל המערבי, וכאשר יתבאר בע"ה להלן בענף ד'.

ג

מתוך דברי ומעשי מוהרנ"ת ותלמידיו רבה"ק ותלמידיו תלמידיו

יש להוכיח דענין קיבוץ מתקיים גם בא"י, ואף רבה"ק בעצמו

גילה רצונו שיהיה לו קיבוץ בא"י

ובדבר הזה כבר עלה ברצון רבינו הק' בעצמו, שגילה דעתו ורצונו שיתקיים הקיבוץ שלו בארץ ישראל, כדאיתא בקונטרס ההוספות מכתובת יד הגר"ש הורוויץ הנדפס בסוף ספר חיי מוהר"ן (אות ט"ז) שאמר בפ"ק "רציתי שיהיה לי קיבוץ שלי בארץ ישראל", וזאת נודע כי משמעות תיבת 'קיבוץ' בספרי רבה"ק ותלמידיו, היינו הקיבוץ הק' הנעשה בראש השנה דייקא, ולא מצינו 'קיבוץ' בשאר ימות השנה, ומכאן דרבה"ק עצמו נתאוה וביקש שיתקיים הקיבוץ שלו בארעא קדישא, ומי יבוא אחר המלך.

וכן יש להוכיח מתוך דבריהם ומעשיהם דהגה"ק מוהרנ"ת, ודמוה"ר שמעון ז"ל – משמשו בקודש דרבינו בעלמא הדין ובעלמא דאתי, ודלתמיד מוהרנ"ת, ותלמידיו תלמידיו, שרבים מהם גילו דעתם בפירוש, דענין הקיבוץ

הק' דרבינו בראש השנה, מתקיים לדורות עולם בין במקום גניזתו אשר בעיר אומן ובין בארצנו הק' טובים השנים, וכאשר נחקוק בס"ד מדבריהם ומעשיהם להלן **בענף א'**, ועינינו הרואות בכל הדורות עד דורנו זה ועד בכלל, שרבים וכן שלמים מגדולי צדיקי אנ"ש מדקדקים ליסע לציון קדשו דרבינו באומן, ולעומתם ישנם מגדולי צדיקי אנ"ש הנשארים בארעא קדישא בכל שנה ושנה, והיינו טעמא יען דנשמנו הקדושה שורה בין במקום גניזתו באומן ובין בארעא קדישא, וכנזכר.

ד

ויקה משה את עצמות יוסף – ע"י ההתקשרות לנשמת רבינו

בא"י זוכה להמשיך נשמתו לכאן

והגם שבזמן הזה אשר הן בעון גלינו מארצנו, כל עיקר קדושת ארץ ישראל אינו נמשך אלא מכח הצדיק, וכאשר יובא להלן **בענף ד'**, כבר הארכנו בס"ד בהקדמות לספרי ים החכמה בשנים שעברו, בסוד ויקח משה את עצמות יוסף, דעל ידי הדעת וההתקשרות (הנקרא משה) זוכים להמשיך ולהעלות נשמת הצדיק (עצמות יוסף) לארעא קדישא ששם מקומו האמיתי, כי בהיותו בארץ ישראל מתלכשים עצמותיו בצולמא דהגון להו, ואילו בהיותו בחוץ לארץ הוא מלוכש בצולמא דלאו הגון ליה. ולכן המתקשר לנשמת הצדיק באמונה פשוטה וגמורה וביטול פנימי, ומתקבץ עם אנשי הצדיק במקום המסוגל להשראת נשמתו, כגון במקום מנוחת התנ"א רשב"י, או במקום קבורת דוד המלך, או בכותל המערבי, או בבתי המדרשות הנקראים על שמו בפעיה"ק, זוכה באמת בזכות האמונה וההתקשרות ובזכות ארעא קדישא להיות מקושר לנשמת רבינו בכאן, והוא ממש על דרך היותו משתטח על מקום גניזת קדשו, כי הלא בהיותו מתקשר אליו באופן זה נשמת הצדיק בעצמו שורה בארץ ישראל בסוד ויקח משה את עצמות יוסף, וכדיעוין בדברינו בפנים שכתבנו להוכיח דבר זה מתוך דברי חסידי קדישי, וכן משמע נמי ממאמר ההשתטחות לאדמו"ר הגה"ק מהרי"ד מליאדי ז"ל הנדפס בסידור מהרי"ד, וכאשר הארכנו מזה בהקדמות לספר ים החכמה ויבואר בקצרה בע"ה להלן **בענף ד'**.

הגע עצמך, הלא כבר העיד הגה"ק הראב"ר ז"ל משמיה דאביו הגה"ק מוה"ר נחמן מטולטשין ז"ל שקיבל ממוהרנ"ת דבדבר זה זכה הוא ז"ל ל'בירור' הלכה ומשפט' – דמן החיוב הוא להיות בראש השנה "במקום גניזתו הקדושה", ואם כן הוא תימה האידך עלה בנו בהסכמה דאין מן החיוב ליסע מארץ ישראל לאומן. אלא על כרחך סבירא ליה לדידיה דאף השוהה בארץ ישראל ומתקשר לנשמת רבה"ק הרי הוא כמי שמשתטח "במקום גניזתו הקדושה" ממש, והרי הוא נכלל בכלל דברי מוהרנ"ת כי "בכל העולם אומרים המלך אבל ההכתרה

היא באומן, דביותו ממשיך נשמת רבה"ק על ידי ההתקשרות כנזכר לכאן, הרי בכאן ממש הוא אומן.

ובהאמור יובן עוד, דהגם שכבר כתב מוהרנ"ת על ציון קדשו דרבה"ק כי הוא המקום המוכן לו מששת ימי בראשית לעסוק שם בתיקון העולם לדורות, מכל מקום על ידי ההתקשרות לנשמת רבה"ק מארץ ישראל בסיוע הקדושים אשר בארץ כנ"ל, זוכה להמשיך המקום המוכן לו מששת ימי בראשית לכאן, ונמצא עומד במקום המוכן לו מששת ימי בראשית.

והבן היטב כי בהאמור יובן ממילא עוד, שאין דברינו סותרים ח"ו לדברי הגה"צ מוה"ר שמשון בארסקי שכתב באגרותיו אודות קיבוץ אנ"ש בפולין (סימן ס"ב) "דיברתי עם ר' אברהם סופר, ונתברר הדבר אשר ההתקבצות של אנ"ש בפולין בראש השנה הוא רק טובה גדולה שיתפללו במתינות ובהתעוררות, אולם לענין התיקון של ראש השנה שתיקן רבינו, צריכים כל אנ"ש לכסוף להתאסף רק באומן, כי ראש השנה שם ולא בשום מקום, כן אמר מוהרנ"ת. דנוסף על שעיקר דבריו מכוונים ליושבי חוץ לארץ דייקא ולא ליושבי ארץ ישראל, הנה עוד זאת להאמור בדברינו יובן דעל ידי ההתקשרות מהכא לנשמת רבה"ק, נעשה הקיבוץ שבארץ ישראל ממש 'במקום גניזתו הקדושה' מבלי הפרש כלל עד דנמצא שהמתקבצים בארץ ישראל מתקבצים באומן.

והוא הדין שאין דברינו סותרים ח"ו לדברי הגה"ק מוה"ר אברהם במוה"ר נחמן ז"ל שהובאו בהקדמה לציון המצויינת שהיה אומר לענין גדולת ארץ ישראל וקודש הקדשים וכו' אבל הד' אמות של ציון רבינו ז"ל לא נמצא בשום מקום, ועיין עוד בתפלות למוהראבר"ן תפלה ו'. דלהאמור תנוה הדעת, דהן אמנם כן הוא, אלא שמכל מקום זאת הקדושה הנוראה דציון רבינו הק', היא היא עצמה נמשכת ועולה לארץ ישראל על ידי ההתקשרות מהכא לנשמת רבינו, וכאמור.

ה

מכלל חיוב האמונה היא האמונה בתלמידיו הצדיק ותלמידיו

תלמידיו עד סוף כל הדורות

והואיל ומן המבואר בדברי מוהרנ"ת בספרו ליקוטי הלכות אנו למדים, דמתוקף נצחיות השארת והנחלת ענין רבה"ק לדורות עולם, הוא התנאי המחוייב להאמין בכל חכמי הדורות, בין ברבה"ק, בין בתלמידיו הק', ובין בתלמידיו תלמידיו עד סוף כל הדורות, וחיוב האמונה בהם הוא מוחלט אפילו באופן שאומרים לך על ימין שהוא שמאל כו', וכאשר הארכנו להוכיח זה **בענף ב' בע"ה**, לכן פשוט דמכלל חיוב האמונה שנצטוינו בה היא האמונה

המוחלטת בדברי כל הנך חסידי קדישי שיובאו דבריהם בפנים בענף א', הסוברים שאינו מן החיוב ליסע מארץ ישראל להתקבץ בציונו הק' אשר באומן, אלא יכולים שפיר להתכלל בקדושת הקיבוץ הנעשה בארץ ישראל על ידי ההתקשרות לנשמתו הק' השורה בארץ ישראל.

ו

כמה חסידי קדישי סברו דיש מן החיוב ליסע לר"ה לאומן דייקא ולא סגי בא"י, ובכגון זה אלו ואלו דא"ח

והגם שמצינו לכמה חסידי עליון מצדיקי קדישי נבג"ם, שהורו דלא סגי להתקבץ בארץ ישראל, אלא בהכרח ליסע מהכא להתם להתכלל בקדושת הקיבוץ הק' הנעשה במקום גניזתו אשר באומן, וכדמצינו להרבה מגדולי החסידים ואנשי מעשה בדורות שעברו, שמסרו נפשם ליסע לציון קדשו דרבינו בכל שנה ושנה, והפקירו עצמם וגופם וממונם למלטולי הדרכים וקושי הנסיעות כו' ובלבד שיזכו לקיים רצון קדשו דרבינו להיות אצלו בראש השנה, ובודאי זכו בזה למה שזכו מה שאין הפה יכול לדבר כו' וצדקתם עומדת לעד.

מכל מקום חלא לאידך גיסא שמענא לאינך חסידי קדישי דקאמרי בתר איפכא, דאין מן החיוב ליסע מארץ ישראל לאומן, אלא יכולים שפיר להתקשר לנשמת רבה"ק מהכא ולהתכלל בזה בכלל הקיבוץ הק'.

ולפיכך מכלל חיוב האמונה הנזכרת לעיל הוא דבכל כהאי גוונא כלל גדול בידינו דאלו ואלו דברי אלהים חיים, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, שזה סוד הדעת של שלום שהוא שלימות הדעת האמת דרבה"ק, וחלילה לומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה, או לדחות ח"ו דברי האחד מפני חברו, כאשר שניהם יש להם מקום בראש ושניהם סמוכים ועומדים ונפקין מפומא דרבנן קדישי דמסרי נפשיהו כל ימייהו על ענין רבינו הק', ותרווייהו לשם שמים מתכוונים, וכאשר כתבנו מזה בע"ה להלן **בענף ג'**.

ז

איפור המור לדבר עתק על חסידי קדישי לומר שאין בדבריהם ממש

וזאת גלוי וידוע לכל באי ביתו של הגה"צ חו"פ ועובד ה' מופלא מוה"ר לוי יצחק בענדער ז"ל, שכן היה מורה ובא משמיה דרביה הגה"ק האלקי מוה"ר אברהם במוה"ר נחמן מטולטשין זיע"א, שאין מן החיוב ליסע לראש השנה מארץ ישראל לאומן, אלא שפיר יכולים לקיים רצון קדשו דרבינו שציוה להיות אצלו בראש השנה על ידי ההתקשרות לנשמתו מן הקיבוץ הנעשה

בכאן, באופן שדברינו אלו שבזה הקונטרס, הם הם דברי הגה"צ הנזכר שהעיד משמיה דרביה.

ואך למותר הוא לאסור את שכבר אסרה תורה – להטיל מום בקדשים ולומר שדברי הגה"צ הנ"ל היו מחמת איזה פחד שהיה טמון בלבו ליסע לאומן או מחמת איזה סיבה אחרת שאינה מן הענין, דדבר זה כמה איסורים חמורים יש בו, והוא בגדר מוציא שם רע על צדיק עליון בגן עדן, אשר זכה בחיים חיותו להנחיל נצחיות השארת אורו של רבינו בדור האחרון.

ונודע כי הגה"צ הנ"ל ז"ל שימש לרבו הקדוש בשנותיו האחרונות, וידע יותר מכולם אמיתות דעתו ומסקנתו אשר הסכים בסוף ימיו, והנה הוא ז"ל העיד כן בפירוש משמיה דרביה. וכן הסכימו עוד איזה צדיקים מופלגים בדור שלפנינו, ומתם הגה"צ המופלא ח"ק מוה"ר ישראל קארדונער ז"ל, וכן הגה"צ המופלא ח"ק מוה"ר שלמה וועקסלער ז"ל, וכן בדור האחרון הגה"צ המופלא עובד ה' במסירות נפש מוה"ר ישראל בער אודסער ז"ל שבסוף ימיו הסכים כן, וכמובא מדבריהם לקמן **בענף א'**, וכל אילין חסידי קדישי היו בקיאים בתורת הנגלה והנסתר ובכל דברי רבינו אהת מהם לא נעדרה, והיו מופלגים במעלות קדושים וטהורים ובסדר קדושה והבדלה, עד שלא יש מי בדורנו היכול להשוות עצמו לתוקף קדושתם ומעלתם, ואנן שליחותיהו דידהו קעבדינן בזה המאמר, לגלות אמיתות דעתם ממה שדרשו לתלמידיהם וממה שהעלו בכתביהם, והממאן להאמין בדבריהם הרי הוא חולק על דברי חכמים וקדושים שרפי מעלה דהוי קטירא לנשמת רבה"ק בחד קטירא, ובפרט שנמצא חולק על דברי הגה"ק מוהראבר"ן ודברי תלמידו מוהרלו"י שנבחר מן השמים להמשיך השארת נצחיות ענין רבה"ק בדורנו.

ועם שלהלכה ולמעשה אינו מן ההכרח לקבל דבריהם, שהרי כל החפץ ליסע מהכא להתם אף הוא יש לו אילן גדול ורכ פארות על מי לסמוך, ושפיר עביד וכדין עביד, ואשריו בזה ובבא, מכל מקום לכל הפחות בדבר זה מוכרח הוא להאמין, דאלו ואלו דברי אלקים חיים, וכנזכר לעיל, וכאשר הארכנו מזה בס"ד **בענף ג'**.

ח

החפץ לקיים רצון קדשו דרבינו להיות אצלו בר"ה – ב' דרכים לפניו, או ליסע לאומן או להתקשר לנשמתו מא"י

ומכל הנ"ל עולה ברור, דאותם הדברים בארעא קדישא וחפצים לקיים רצון קדשו דרבינו הקדוש להתקבץ אצלו בראש השנה, שני דרכים לפניהם לזכות על ידם בכל התיקונים הקדושים והנוראים הנעשים על ידו בימי ראש

השנה, האחד הוא ליסע למקום השראת נשמתו הק' אשר במקום גניזתו בעיר אומן ולהתכלל בקדושת הקיבוץ הק' המתקיים שם בזמן הזה על ידי רוב מנין ורוב בנין חסידי ברסלב בכל קצוות תבל ההולכים אחר עצתו הק', והשני להתכלל בקדושת הקיבוץ הק' המתקיים בארעא קדישא בבתי המדרשות הנקראים על שמו הק' בעיה"ק ירושת"ו או בעיה"ק מירון ת"ו. דהצד השוה באלו השני דרכים הוא, דכל התיקונים העליונים והקדושים הנעשים על ידי רבינו הק' בסוד הקיבוץ בימי ראש השנה, נזכרים ונעשים בין הכא ובין התם, אלא שכל אחת מאלו הדרכים יש בה איזה תוספת מעלה יתירה דליתא בחברתה, וכמבואר בדברינו בפנים בענף ד', ומתוך דברי רבה"ק יש להוכיח שרצונו היה שיתקיים הקיבוץ הק' בין הכא ובין התם, אחד מהם לא נעדר.

ט

בדבר נשגב כגון זה אין להורות הלכה ליחיד וכ"ש לרבים אלא

נשמת אדם תלמדנו

ואכן בדבר נשגב רם ונשא וגבה מאוד כגון זה, כמעט שלא ניתן רשות לדון ולהורות וליתן עצה מדעתנו לא ליחיד וכל שכן לרבים, אלא אחר שירבה בתפלה וצעקה להשי"ת בצלותא ובעותא בבחינת צעק לבם אל הוי"ה, אזי בודאי נשמת אדם תלמדנו הדרך ילך בה והמעשה אשר יעשה, כפי התיקונים הנצרכים לו לשעה ולדורות, וכפי אחיזת שורש נשמתו כו' – אם ליסע למקום גניזת קדשו אשר בעיר אומן, ואם להתכלל בקדושת הקיבוץ הנעשה פעיה"ק, אשר כל אחד מאלו יש בו תוספת מעלה יתירה דליתא בזולתו, ושניהם צדקו יחדיו, והרי זה על דרך שכתב רבינו האריז"ל (מ"ח הלכות ת"ת פ"ג מ"ה, ועיין ספה"ג הקדמה ד') בענין עסק התורה "ירבה לימודו לעולם במקום שלבו חפץ יותר, כי שמא נתגלגל לתיקון הלמוד ההוא שחושק, הן מקרא הן משנה הן מדרש הן תלמוד הן קבלה, ולא לתקון למוד אחר", ועיין מה שהאריך בזה בספר שבט מוסר פ"א אות י"ג, ועיין עוד שם סוף פרק כ"ג. וכן הוא בענינו בדבר נעלה ונשגב כגון ענין ראש השנה של רבה"ק – שהעיד עליו בעצמו שהוא סוד, אין רשות לשום אדם בעולם להורות מדעתו או לומר איזה דעה לכאן ולכאן, ורק כל אחד נשמתו תלמדנו כפי תשוקתו וכיסופיו וכפי הענינים והסיבות שמסבב אותו השי"ת על פי תיקון נשמתו. וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, עצת הוי"ה לעולם תעמוד מחשבות לבו לדור ודור להנחותנו במעגלי צדק למען שמו באהבה.

י

מאמר זה אינו בא להגיד חדשות כי אם להזכיר נשכחות

ומעתה למודעי אנו צריכים, כי לא באנו בזה המאמר להגיד איזה חדשות ח"ו, כי אם להזכיר נשכחות, באשר בעצם הענין אין אתנו חדשות כלל,

דכבר רבה"ק בעצמו גילה רצונו שיהיה לו קיבוץ בארץ ישראל, וכן מוכח ממעשה רב דתלמידו מוהרנ"ת ומשמשו מוהר"ש, ומדברי תלמידי מוהרנ"ת ותלמידי תלמידיו כו', וכאשר יבאו דברינו בפנים בע"ה, ופוק חזי מאי עמא דבר – שכבר נקבע המנהג מזה שנים רבות לקיים רצונו הק', ולהתקבץ כל אנשי שלומנו בראש השנה באהבה וריעות ובהתקשרות אמת לנשמת רבה"ק בין חכא בארץ ישראל ובין התם במקום גניזת גופו הק', וכל איש הישר בעיניו יעשה כפי תשוקת נשמתו.

ואמנם יען עינינו הרואות שמתוך שכחה מצויה וחסרון ידיעה כמעט שנשכח גוף ענין הקיבוץ הק' בארץ ישראל, ומתוך כך נמצאת סברא זו הולכת ונדחית מן העולם כמי שאין לה מקור ושורש גבוה מעל גבוה, עד שניתן לדמות שהנוהגים כן פונים עורף ח"ו לענין רבה"ק ואינם חפצים בקיום הוראתו הנצחית אשר הורה לנו להתקבץ אצלו בראש השנה כל ימות עולם עד ביאת משיח צדקנו, ובטעות עלולים לדמות כי הנוהגים כן ילכו על פי שכלם וחכמתם לומר דעות חדשות בענין הקיבוץ דרבה"ק שהוא דבר נעלם ונשגב למעלה למעלה מבינת אנוש, רח"ל מהאי דעתא משבשתא.

אכן עלימו תימוף מילתנו בזה המאמר, להזכירם נשכחות, למען יקראו בספר מפורש ושום שכל ויבינו במקרא כי אין כל חדש תחת השמש, ומנהג זה מוסמך ועומד מתקפי חסידי קמאי, וכבר חכה שורש וענף מכבר הימים, והוא שתול על פלגי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה דנפקין מנחלא עמיקא וממירא נחל נובע מקור חכמה, ונשא ענף ועשה פרי והיה לארז אדיר, ושכנו תחתיו כל צפור כל כנף בצל דליותיו תשכונה, דמקדמת דנא כבר עלה כן ברצון קדשו דרבינו בעצמו שיתקיים הקיבוץ שלו בארץ ישראל, והיה כל הנשאר בציון והנותר בירושלם בהתקשרות אמת לנשמתו הקדושה יזכה גם הוא בדרך ממילא להיות אצלו בראש השנה ועל ידי כך יזכה לכל התיקונים הנוראים והנפלאים אשר עין לא ראתה דעביד רבה"ק בסוד הקיבוץ הק', וכאשר ראינו כן במעשה רב דתלמידי רבה"ק ותלמידי תלמידיו שנהגו והורו כן, וכמקובל איש מפי איש עד רבה"ק, ואין בדבר זה שום דעות חדשות ושום שכל עצמי ח"ו בדבר הרם והנשא הזה, כי אם הליכה בעקבות גדולי חסידי קמאי וביקוש אמיתי לקיים רצון קדשו דרבינו.

ואדרבה, החולקים על סברא זו, ודוחים אותה לגמרי עד שאינם מניחים לה שום מקום, הם הם המדברים גבוהה גבוהה לומר דעות עפ"י שכלם וחכמתם בדברים שכיסה עתיק יומין, והם הם הפונים עורף ולא פנים לרצון קדשו דרבינו שגילה רצונו לקבוע קיבוץ בארץ ישראל, ובדבריהם דוחים דברי

תלמידי רבה"ק ועל צבאם מוהרנ"ת ז"ל ודברי תלמידי תלמידי, שגילו דעתם דעת עליון שיש מקום למנהג זה.

יא

הטעם שמוהרנ"ת לא דיבר מענין הקיבוץ בא"י יען כי השראת נשמת רבה"ק בא"י הוא באתכסיא

ואמנם הטעם שמוהרנ"ת ז"ל לא הזכיר בספריו להדיא מענין הקיבוץ בארץ ישראל, ואף תלמידי הבאים אחריו עם שעשו מעשה בעצמם, וכדלהלן בענף א', אעפ"כ כמעט שלא דיברו מענין זה, יש לומר על פי המבואר באגרת הקודש לאחד קדוש מדבר, ה"ה מוה"ר ישראל קארדונער ז"ל (הובאו דבריו להלן בענף א') "כי תדעו שאור רבינו הקדוש זורח בכאן גם כן, ויש בזה סתרי נסתרות איך שנשמת הצדיק באה תיכף אחר הסתלקותו לארץ ישראל וכו', ואם אמנם ששם [באומן] ההתגלות של רבה"ק ביותר, כי שם באתגליא וכאן [בארץ ישראל] באתכסיא, אבל גם לזה צריכין". הרי כי לעומת השראת נשמת רבה"ק באומן שהוא ענין גלוי וידוע לכל בבחינת אתגליא, ענין השראת נשמתו הקדושה בארץ ישראל הוא בגדר סוד, והוא בבחינת אתכסיא, ולטעם זה העלימו חסידי עליון דבר זה, ומיעטו לדבר ממנו באתגליא.

ולא זו לכו, אלא אף הך דאמרן לעיל דרבה"ק עלה ברצונו שיהיה לו קיבוץ בארץ ישראל, הנה חזיתיה בקודש דנמנעו מלהעלות דבר זה על מכבש הדפוס, וכאשר עינינו הרואות כי בכל דפוס ספר חיי מוהר"ן לא נמצא דבר זה, והניחוהו תוך כתבי יד וההשמטות ולא אבו להדפיסו, ובעל כרחך היינו מעמא יען דידעו שיש לשמור על דבר זה בהעלם ובכיסוי בגדר סוד. אלא שאעפ"כ קא חזינן שלא מפני כך נמנעו חסידי קדישי מלעשות מעשה להיות בראש השנה בארעא קדישא ולהתקשר מהכא לנשמת רבה"ק השורה בכאן, וכאשר יראה הרוואה מעשה רב להלן בענף א'.

יב

בזאת השנה הזמן גרמא לפרסם ענין השראת נשמת רבה"ק בא"י

ומה שראינו לפרסם עתה זה המאמר, הוא מחמת שבשנה זו הזמן גרמא לעורר אהבת קדומים, וכאשר הארכנו בס"ד בדברי שלום ואמת בהקדמה לספר ים החכמה דהאי שתא, על פי דברי המקובלים האמיתיים שנה זאת הבעל"ט מסוגלת מאוד לגלות היחוד ולהוציא מן ההעלם אל הגילוי, לפיכך אמרנו כי הזמן גרמא לעשות מעשה, ולהוציא הסוד הנזכר מן ההעלם אל הגילוי. ואמנם אין במעשנו בשנה זו משום קביעות מעשה לשנה אחרת, גם

אין בזה משום הוראה קבועה לא לנו ולא לאחרים, כי כבר באו דברינו לעיל שבכגון זה אין להורות הלכה לא לרבים ולא ליחיד, אלא נשמת אדם תלמדנו על פי שרשי תיקון נשמתו.

והן עתה בראותנו שכמעט נשתכח מנהג זה – שיסודתו בהררי קודש – מלבנות ידידים וחסידים, עובדי ה' המסולאים מפז ונופת צופים, אמרנו לעורר לבם על דבר אמת, ולחקוק לפניהם דברים כהוייתם ללא כחל וללא שרק וללא פירכום, והדברים בעצם יתנו עדיהן, למען יראו וידעו וישמחו וישכילו יחדיו כי כן מסכמת דעת חכמים וקדושים מאז ומקדם, ובזה יצאנו ידי חובת מצות והייתם נקיים מה' ומישראל (במדבר ל"ב).

וג

למען אחי ורעי אדברה נא שלום

ומעתה למען אחי ורעי אדברה נא שלום, שמעו אלינו וישמע אליכם אלקים, קבלו עליכם כל דברי צדיקים וחסידים באמונת חכמים זכה וברכה, ובטלו דעתכם מפני דעת עליון דחכמים וקדושים אשר בארץ דהוי קטירי כל ימייהו בחד קטירא לנשמת רבה"ק, ומסרו גופם ונפשם על רצונו למעלה מטעם ודעת, ודעו וראו כי אלו ואלו דברי אלהים חיים, כולם אהובים כולם ברורים כולם גבורים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ושניהם עולים בקנה אחד לקשור כתרים לקונם באהבה ובחיבה, כי כבר הגיד רבה"ק דאנן בחיבותא תליא, וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו, אכי"ר.

ויהי רצון שיקויים בנו חזון הנביא זכריה (ח'), כי כה אמר הוי"ה צבאות וגו', אלה הדברים אשר תעשו, דברו אמת איש את רעהו, אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם וגו', כי את כל אלה אשר שנאתי נאום הוי"ה וגו', והאמת והשלום אהבו וגו', ובאו עמים רבים וגוים עצומים לבקש את הוי"ה צבאות בירושלם וכו'.

ענף א

מדרברי רבח"ק ומוהרנ"ת ותלמידיו בדבר תוקף קדושת
הקיבוץ בא"י

א

רבח"ק ז"ל גילה רצונו שיחיה לו קיבוץ שלו בא"י

כבר באו דברינו לעיל בהקדמה, דמראש מקדם העיד בנו רבינו הק', וגילה רצונו ואמר בפ"ק "רציתי שיחיה לי קיבוץ שלי בארץ ישראל", ובה השלשון אמר, ובלאו הכי איך וואלט גיוואלט האבין מיינס אַ קיבוץ אין ארץ ישראל, וכדאיתא בהשמועות לספר חיי מוהר"ן (קונטרס ההוספות מכתובת יד הגר"ש הורוויץ אות ט"ז). וזאת נודע כי משמעות תיבת 'קיבוץ' בספרי רבח"ק ותלמידיו, היינו הקיבוץ הק' הנעשה בראש השנה דייקא, דלא מצינו 'קיבוץ' בשאר ימות השנה^א, ומכאן דרבח"ק עצמו נתאווה וביקש שיתקיים הקיבוץ שלו בארעא קדישא, ומי יבוא אחר המלך.

ב

מוהרנ"ת ביקש לעלות לא"י בימי אלול תק"פ עם שידע בודאי
שלא יוכל להשתתף בקיבוץ בר"ה

ואחריו מצינו לתלמידו הגדול אשר לו כל חמדת ישראל, ה"ה גאון עוזנו מוהרנ"ת ז"ל, והנה שמענא ליה דמשמע (ימי מוהרנ"ת ח"ב סימן ל"ט) וזה לשונו, והנה בכל הימים האלה היה דעתי נבוכ ומבולבל בכל פעם בענין הנסיעה לארץ ישראל, ולא יכולתי להכריע דעתי כלל מעצם מניעות המה, שהיו בדעתי כמה בלבולים כאילו אי אפשר לי לבוא לשם חס ושלום, הן מחמת מניעות הממון וסכנות הדרך מחמת כובד מלחמות הגרעקין (היונים) שנשמע אז, הן מחמת שארי מניעות שבדעתי שהחלישו את דעתי בכל פעם שאי אפשר לי לבוא לשם חס ושלום, וכבר הייתי מוכן לנסוע בימי אלול שנת תק"פ זה שנה ומחצה, וכבר הייתי באדעם, ונתתי אדרוף (דמי קדימה) באדעם על בילעט (ברטיס), ונסוגתי אחור מחמת מניעות כאלה. אבל דרכנו לבלי להניח את הרצון לעולם כפי אשר קיבלנו מפיו הקדוש ומפי ספריו הקדושים, על כן כל מה שהמניעה נתגברה עלי יותר, ובפרט מניעות המה שזה עיקר המניעה, כל מה שהתגבר ביותר נתגברתי ברצון חזק יותר ויותר. אבל עדיין לא היה דעתי

א. עיין ליקוטי הלכות הל' נטילת ידים לו עוד בדוכתי טובא שעיקר הקיבוץ הוא לסעודה ובציעת הפת הלכה ו' אות צ"ו, ברכת המזון ומים אחרונים ריש הלכה ד', וכן תמצא

צלולה בענין זה ולא ידעתי בעצמי להכריע דעתי, לפעמים נגמר בדעתי לנסוע בודאי, ולפעמים להפוך, ולפעמים הייתי מסופק בלי הכרעה, אך נתיישבתי בכל פעם מה לי לבלבל דעתי לעת הזאת, לעת עתה אני כאן ואני צריך לנסוע מעיר הזאת לעיר הסמוכה הצריכה לי, ומה לי לדאוג ולחשוב על יום מחר, כשיגיע העת שאצטרך ליסע לאדעם או אתיישב בדעתי, וגם אז אין צריכין ישוב גדול, כי לאדעם אוכל לנסוע אפילו אם חם ושלום לא אסע לשם רק כשאחיה אי"ה באדעם שם אתיישב או לחזור לביתי או לנסוע על הספינה, עכ"ל.

הרי לן דעלה ברצונו ליסע לארץ ישראל כימי אלול הקדושים, ולא רצון לבד היה לו, אלא כבר נסע לאדעם שמשם יוצאים הספינות, ואף נתן דמי קדימה, אלא שלבסוף נמנע מחמת איזה מניעות שנתגברו עליו, והנה לכאורה יתמה כל עובר, הא בודאי לא נעלם ממנו שימי ראש השנה קרבים ובאים, ועוד מעט ומהוייכים אנו להשתתף בהקיבוץ הק' באומן שאין לך דבר גדול מזה, ואיך עלה בדעתו לעשות מעשה כזה וליסע לארץ ישראל ולא חלי ולא מרגיש שעל ידי זאת הנסיעה יפסיד הקיבוץ. ולא זו לבד, אלא אף בענין מניעות דהוי ליה לא זכר כלל מענין החיוב להיות בראש השנה אצל הקיבוץ הק' באומן, הא כיצד, הלא הדבר הזה דמחזי לכאורה כפליאה נשגבה צווה ואומר דרשני. אלא על כרחך שמעינן מהכא דענין ארץ ישראל אינו סותר הקיבוץ הק', יען דאיהו ז"ל וכי למיקם אדעתיה דרביה, והבין דנשמת רבה"ק שורה בארץ ישראל כמו באומן, ועל כן מעיקרא הסכימה דעתו לצאת לנסיעה ארוכה כגון זו בזמן שידע בודאי שלא יוכל לחזור לראש השנה לאומן, והוא לפי שבלאו הכי מצד היותו חונה בארץ ישראל הרי הוא נכלל בדרך ממילא בקיבוץ הקדוש הנעשה כאן. והגם שאפשר דהיה ספק אצלו אם יזכה להיות בראש השנה בארץ ישראל או שיחיה על הדרך או על הים, לגודל יקרת קדושת ארץ ישראל גם בזה לא הוי איכפת ליה, כי כבר כתב הוא ז"ל בליקומי הלכות שלו דתיכף כשנכנס האדם לאיזה קדושה, מיד מתחיל להאיר עליו אותה קדושה, ולכן גם בהיותו בדרך כבר מאיר עליו קדושת ארץ ישראל שבה שואף זורה נשמת רבה"ק.

והנה ראייה זו הנזכרת ברורה היא ואין עליה פירכא, דאין לומר שאצח לו הדרך למהר ליסע פן ושמא יפסיד ההזדמנות ושוב לא יזכה להיות אפילו פעם אחת בארץ ישראל. חדא ועוד קאמרינן, חדא, למה נאמר כדבר זה, הא ספינות מצויות הרבה לצאת, ובשנת תק"פ עדיין לא היה מוהרנ"ת לא זקן ולא תשוש דאיכא למיחש ביה שמא לא יאריך ימים עד שיחיה סיפק בידו לעלות לארץ ישראל, ולמה יחוש לכגון זה שאינו שכיה. ועוד והוא העיקר, הלא בענין להיות אצל רבינו ז"ל בראש השנה הגיד רבינו בפה קדשו 'מה אומר לכם אין דבר גדול מזה', ומעתה בודאי כי להיות אצל רבינו בראש השנה הוא נעלה על

כל הקדושות וכל המעלות שישנם בעולם, שהלא אין דבר גדול מזה, ובאם מחוייב הוא לבחור בין להיות אצל רבינו בראש השנה לבין להיות בארץ ישראל פעם אחת, כיון שהודיענו רבינו דאין דבר גדול מלהיות אצלו בראש השנה בודאי להיות אצל רבינו עדיף מפי, ואיך הניח העיקר וביקש לבחור בשאינו עיקר, אלא על כרחך כדאמרן, דענין 'להיות אצל רבינו' מתקיים שפיר גם בחיותו בארץ ישראל על ידי ההתקשרות לנשמת רבינו, והדברים פשוטים.

ג

הגר"ש וועקסלער הביא ראיה ממה שמוהרנ"ת ביקר בא"י בקיץ תקפ"ג ועם שלא ידע בבירור אם יוכל להיות באומן בקיבוץ

אף גם זאת חזיתיה בקודש להגה"ק חסידא קדישא ופרישא מוה"ר שלמה וועקסלער ז"ל, דמייתי עוד ראיה ממוהרנ"ת ז"ל, והוא ממה שבימי הקיץ דבשנת תקפ"ב עלה מוהרנ"ת לארץ ישראל, ועם שידע שבאופן זה עלול להיות שלא יוכל להתכלל בקיבוץ הק' הנעשה באומן, אעפ"כ גמר בדעתו ליסע בעת ההיא לארץ ישראל, ואכן כן היה, שלא נשתתף בשנה ההיא בהקיבוץ הק' באומן אלא היה על הדרך, ומסופר בחיי מוהר"ן אות קס"ב, עיין שם באורך. והנה סבירא ליה למוה"ר שלמה הנזכר, דמכאן נמי ראיה דמוהרנ"ת ז"ל הבין בדעת קדשו, דנשמת רבה"ק שורה בארץ ישראל כמו באומן, ועל כן מעיקרא יצא לנסיעה ארוכה כגון זו בזמן דלא הוי ברירא ליה אם יוכל לחזור עד ראש השנה לאומן, והוא לפי שבלאו הכי מצד היותו חונה בארץ ישראל הרי הוא נכלל בדרך ממילא בקיבוץ הקדוש הנעשה כאן על ידי ההתקשרות לנשמת רבינו מהכא.

וזה לשון הגה"צ הנזכר בהגהותיו לספר חיי מוהר"ן, ועל כן מצינו כי גם מוהרנ"ת ז"ל בשנת תקפ"ב בקיץ נסע לארץ ישראל על מנת לחזור, אעפ"י שעל ידי זה לא היה בראש השנה תקפ"ג באומן. וגם רבה"ק ז"ל היה בראש השנה תקנ"ט בארץ ישראל, שבא לשם בערב ראש השנה, כמובא בשיחות הר"ן בסידור נסיעת רבינו הקדוש לשם, עכ"ל. והגם שיש לפלפל בזה הראיה, מכל מקום די לנו בהראיה הראשונה להוכיח ככל האמור לעיל.

ד

מוהרנ"ת ביקש ונשתוקק לקבוע דירתו עם כל בני משפחתו בא"י

ואם לא די לנו באלה, הנה לנו עדות ברורה ומפורשת דאסחיד מוהרנ"ת ז"ל אנפשיה, שכל ימיו נשתוקק מאוד מאוד לעלות ולקבוע דירתו בארץ ישראל עם כל בני משפחתו, וכמעט שכבר קיים רצונו זולת שנמנע מזה מחמת

חפצו להדפיס ספרי רבה"ק, שעלה בלבו החשש פן ושמו בהיותו בכאן ימנע מאתו דבר זה אשר היא תכליתו העיקרית, אך זולת זאת המניעה היה קובע דירתו בכאן לאורך ימים ושנים. והגם שידע גם ידע שבאופן זה בודאי לא יוכל בשום פנים ואופן ליסע מדי שנה בשנה להשתתף בקיבוץ הק' המתקיים בראש השנה בעיר אומן, וכנודע גודל סכנת הדרכים וקושי הנסיעות אשר היה בימים ההם בעת שלא היו שיירות מצויות מהכא להתם ומהתם להכא, ואעפ"כ לא מפני כך נמנע ממנו לקבוע דירתו בארץ ישראל, ובעל כרחך היינו טעמא מחמת ידיע בנפשיה דנשמת רבינו הק' שורה בארץ ישראל כמו באומן ויותר, וממילא בהיותו בראש השנה בארץ ישראל הוא נכלל ממילא בקיבוץ הק' דרבינו.

וְנַחֲקֶקֶן בזה אריכות לשון קדשו דמוהרנ"ת בספרו ימי מוהרנ"ת (ח"ב אות ב'), וזה לשונו, זה ימים רבים שיש לי כיסופים וגעגועים והשתוקקות לארץ ישראל, ולמן היום אשר שמעתי מרבינו ז"ל התורות המדברים מעצם קדושת ארץ ישראל, ומכולם מובן שכל קדושת איש הישראלי תלוי בארץ ישראל, **מאז ועד עתה הנה אש תוקד בקרבי בוער כרשפי אש שלחבתיה לזכות לבוא לארץ ישראל**. ובפרט מעת ששמעתי התורה הנוראה מ' תקונין שהזכיר אז רבינו ז"ל בעת שאמר התורה הנ"ל 'וכל מי שרוצה להיות איש ישראלי, דהיינו שילך מדרגא לדרגא, אי אפשר לזכות לזה כי אם על ידי ארץ ישראל'. ואמר אז 'כשמנצחין המלחמה ובאין לארץ ישראל אז נקרא איש מלחמה, כי קודם שבאין לארץ ישראל אז אל יתחלל חוגר כמפתח, אבל כשמנצחין אז נקרא איש מלחמה'. ואחר כך אמר כל התורה הנזכרת לעיל איך זוכין לבוא לארץ ישראל, אשרי און השומעה. ואחר כך, סמוך אחר שאמר התורה הנזכרת לעיל, שאלתי אותו ז"ל מה כוונתכם בזה שאמרתם שעיקר הוא ארץ ישראל, וגער עלי וענה ואמר, כוונתי כפשוטו, את ארץ ישראל הזאת עם אלו הבתים (ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון, איך מיין טאקי דאס ארץ ישראל מיט די שטיבער מיט די הייזער) היינו שכל כוונתי כפשוטו – **שצריך כל איש ישראל לבוא לארץ ישראל הגשמי הזה**, שמיושב באלו הבתים והחצרות העומדים שם בצפת וטבריה ושאר מקומות ארץ ישראל, כי כל המצוות צריכין לעשות כפשוטו דייקא, ואי אפשר לזכות אל חקדושה כי אם על ידי ארץ ישראל הזה הידועה לנו שישראל נוסעים לשם.

"וְהִנֵּה מאז הבנתי שרצונו בפשיטות שנבוא כולנו לארץ ישראל, ומן אז והלאה נכסוף נכספתי מאד מאד להיות בארץ ישראל, אך רבו המניעות מאד, כי בחיים חיותו ז"ל לא יכלתי לנסוע לארץ ישראל לקבוע דירתו שם, כי לא יכלתי ליפרד ממנו כלל, אשר הוא חיי ואורך ימי, ובלעדו אין לי שום חיות כלל. ולנסוע לבדי על מנת לחזור, גם כן היה קשה עלי מחמת כמה טעמים,

ומגודל ההוצאה שלא היה בידי, וגם איך אפשר ליפרד זמן רב כל כך מרבינו ז"ל, אשר הייתי רגיל להיות לפניו בכל פעם ושמעתי בכל פעם דברי אלוקים חיים המזכין את הרבים לדורי דורות, הן על כל אלה לא יכלתי לנסוע אז, אבל רצוני היה חזק לנסוע לארץ ישראל בכל פעם שנוכרתי מהיבת ארץ ישראל. גם כמה פעמים דיבר עמנו בשיחותיו הקדושות ועשה לנו חשק לארץ ישראל, והודיע לנו שהוא דבר קל לבוא לארץ ישראל, ואין צריכין הוצאה רבה כמו שסוברין העולם, ושאנו מסוכן כמו שסוברין העולם, ומכילי דבריו הבנתי שרצוני שנהיה בארץ ישראל וכו', ואלו הדיבורים תחובים בלבי מאז ועד הנה, והמה היו בעזרי לחזק חשקי לנסוע לארץ ישראל.

והנה כעוונותינו הרבים בא השמש בצהרים, ונסתלק אדוננו מורנו ורבינו ז"ל זה סמוך לשנים עשר שנים, ונשארנו כיתומים. וסמוך אחר הסתלקותו עלה על דעתי לנסוע לארץ ישראל עם אשתי ויוצאי חלצי שיחיו לקבוע דירתי שם, וכבר חשבתי בדעתי וראיתי שבקל אוכל לעשות לי מעמד פרנסה על ידי קרובים עשירים שלנו, ועל ידי אנשי שלומנו, וגם מעט ממון היה לי אז וכו', ועל ידי כל זה ראיתי שבקל אוכל לעשות לי איזה מעמד להתפרנס בצמצום ובהוצאה קטנה בארץ ישראל. אבל ראיתי שאני רשאי לנסוע לארץ ישראל לקבוע דירתי שם מחמת כמה עסקים של זכות הרבים גדול מאד שאני צריך לעשות כאן בחוץ לארץ, דהיינו בענין תורתנו של רבינו ז"ל שזכיתי לכתבה, ושאני צריך לכתוב עוד מה שאני זוכר עדיין להעתיק ולהדפיס וכו', וכו', כאשר באמת זכיתי בשנה הראשונה אחר הסתלקותו להדפיס ספרו לקומי תנינא, וספר האלף בית, והקיצור, בשנה ההוא, על כן ראיתי שאי אפשר לי לנסוע לקבוע דירתי שם לגמרי, ולנסוע לבדי גם כן לא היה לי פנאי אז, וגם מחמת ריבוי ההוצאה ושאני מניעות, הן על כל אלה לא יכלתי לנסוע וכו'. אבל מחמת שבתורתנו של רבינו ז"ל נזכר ארץ ישראל כמה פעמים, ומבואר שם שצריך כל אחד לבקש מהשם יתברך שיחיו לו כסופין וחשק לארץ ישראל וכו', על כן נתגברתי בכל פעם, ונזכרתי בדברי רבינו ז"ל, וחזרתי ונכספתי לארץ ישראל, וכן היה כמה פעמים, אבל בכל פעם ראיתי שאי אפשר לי עכשיו להוציא מכח אל הפעל חשקי ורצוני לנסוע לארץ ישראל מעוצם המניעות שהיו לי אז וכו', עכ"ל.

חרי דמוהרנ"ת ז"ל רצה לקבוע הוא וכל משפחתו דירתם בארץ ישראל, ויותר מזה הבין מדברות קדשו דרבינו "שרצונו בפשיטות שנבוא כולנו לארץ ישראל", וכן כתב עוד שם להלן (אות מ"ז) "ביום ט"ו בשבט תקפ"א לפ"ק וכו', הזמין השם יתברך שבא על שבת קדש כבוד הרבני וכו' מורנו הרב דוד נ"י בן הרב הגאון מחמלניק וכו', ורבי דוד הנ"ל בא אז מארץ ישראל, והיה שלוחא דרבנן מהכולל וכו', ותיכף עלה על דעתי מה זאת, והבנתי שזה נשלח לי רמז

להזכיר עצמי בארץ ישראל, ותיכף התחלתי לחשוב מחשבות בענין החשתוקקות לבוא לארץ ישראל, והבנתי אז שאחר עוצם רבוי המניעות שיש לי על נסיעתי לארץ ישראל, אף על פי כן אחר שזכיתי להעמיד הדפוס אחר מניעות רבות ועצומות כאלה, והשם יתברך נתן לי בחינת אריכת אפים לסבול כל המניעות והוליד אותי בדרכי עצות נפלאות וכו', על פי דרכים אלו כפי מה שאני יודע בנפשי, יכול להיות שאזכה לבוא לארץ ישראל גם כן אף על פי שיש לי מניעות וחומות ברזל כאלו, וידיעה זו נתחזקה בלבי הרבה. ואחר כך הייתי אצל רבי דוד הנ"ל ודיבר עמי מארץ ישראל ועשה לי גם כן חשק וכו', אחר כך ביום שבת בבקר דיברתי בביתי עם אנשי שלומנו הרבה מגדול נוראות קדושת ארץ ישראל, ושכל התורה מלאה מארץ ישראל, ושאיין לישראל שום מקום בעולם כי אם בארץ ישראל, שהיא אדמתנו וארצנו וכו', והרביתי הדיבור הרבה בדבורים אמתיים כאשר הוא באמת, שכל אחד מישראל עיקר תיקונו שיהיה בארץ ישראל".

ה

מוהרנ"ת ציוה לבנו ר' יצחק שבהגיעו לשנת ס' יקבע דירתו בא"י עם שידע שלא יוכל ליסע לאומן לר"ה

עוד זאת ידוע כי מוהרנ"ת ז"ל ציוה לבנו החסיד הגדול מוה"ר ר' יצחק ז"ל שבהגיעו לשנת ס' יעלה ויקבע דירתו בארץ ישראל, ועם שידע כי מאז יקבע משכנו בארץ ישראל שוב כמעט שלא יעלה בידו לעלות בכל שנה להשתתף בקיבוץ הק' הנעשה באומן. וכאשר אכן כן היה, שמיום עלותו לדור בעיה"ק צפת שוב לא יצא לחוץ לארץ כלל.

והנה אפילו אם היה מקום להניח הנח"ה הסובר'ת דמוהרנ"ת ז"ל סבר דאפשר יעלה בידו דר' יצחק ליסע בכל שנה להשתתף בקיבוץ הק' באומן, אשר דבר זה עצמו מנגד השכל, אעפ"כ הא בודאי מידי ספק לא יצאנו, דהא בודאי איכא למיחש דילמא לא יוכל בנו ליסע דרך ארוכה כל כך, וכיוצא בזה דילמא תהיה סכנת דרכים וכל כיוצא באלו החששות, ומתוך דחוינן למוהרנ"ת ז"ל שעב"ז ציוה אותו לעלות ולדור בארץ ישראל, הגם שידע דלכל הפחות איכא ספק אם יוכל לבוא מדי שנה אל הקיבוץ, והאיך לא חשש לדברי רבה"ק שהגיד דאין דבר גדול מלהיות אצלו בראש השנה, ומצד שאין דבר גדול מזה בודאי הוא עדיף על ישיבת ארץ ישראל, בעל כרחך חזינן מהכא דהוי פשיטא ליה דענין הקיבוץ אפשר לקיימו גם מארץ ישראל על ידי ההתקשרות לנשמת רבה"ק מכאן^ב.

ב. ומה שציוה אותו שלא יעלה עד שנת מחמת חסרון הפרנסה או מחמת גידול הבנים ששים, יש לבאר בפשיטות בכמה אנפין, אם וכו', ברם אם אל סודו תדרוש יש לומר

מוה"ר יצחק במוהרנ"ת: 'ואנכי נתקשרתי עצמי מפה להקיבוץ**הקדוש שלנו בנפשי רוחי ונשמותי'**

ויותר מזה יש לנו להביא ראיה ברורה, כי הנה זה היה דרכו דר' יצחק הנזכר לשגר מהכא להתם אגרות שלומים לבניו שנשארו שם, ובהם חיזק אותם בעזו ותעצומות על אודות ההשתתפות בקיבוץ הק' באומן בימי ראש השנה, ולא זו לבד שלא אסיק אדעתיה כלל וכלל לצאת מארץ ישראל ליסע ולהשתתף בעצמו בקיבוץ הק' הנעשה שם, אלא אף גם זאת הכיע גודל שמחתו על עצמו שזוכה להתקשר לנשמת רבה"ק מפה.

ובגוף מה שכתב להם בזה הלשון (עלים לתרופה בסופו מכתב ח') "אתם תזכו להיות כל ימיכם בין הקיבוץ הקדוש על ראש השנה בשם, ואנכי אהיה ביניכם בנפש רוח ונשמה שלי מפה בזכות הקדושים אשר בארץ המה". וכן כתב עוד שם (מכתב ו') "ואנכי נתקשרתי עצמי מפה להקיבוץ הקדוש שלנו בנפשי רוחי ונשמותי, ובפרט שהייתי על ציון הקדוש של האריות"ל בערב ראש השנה קשרתי עצמי בזכותו הקדוש להקיבוץ שלנו".

וחן הן הדברים שדיברנו בהקדמה דלעיל, דענין הקיבוץ אצל רבינו הק' אפשר לו שיתקיים בשני פנים, אם על ידי ההשתתפות בהקיבוץ הק' במקום גניזתו אשר באומן, ואם על ידי ההתקשרות לנשמת רבינו הק' מארעא קדישא

בא עדיין להשגת החכמה, ולפיכך מנע בעדו מלעלות לארץ ישראל עד שנת ששים, יען דההתקשרות שמארץ ישראל היא דבחינת החכמה דייקא, לא כן משנת הששים כיון שכבר בא להשגת החכמה יקל עליו להתקשר מהכא לנשמת רבינו בזכות הקדושים אשר בארץ. איברא, כל זה אינו אלא במוה"ר יצחק הנ"ל, ואין ללמוד מזה לאחריני, יען דכבר הזכרנו בדברי הרז"ל מצינו כמה זמנים לבוא השגת החכמה, וכל חד כדיניה, ואין להקיש מזה לזה. ומה גם שנשתנו הזמנים, דבעת ההיא לא היה עדיין קיבוץ אנ"ש בארץ ישראל שיתקבצו יחד בראש השנה כאיש אחד בלב אחד בהתקשרות אמיתית שרירה וקיימת לנשמת רבה"ק, לא כן בזמן הזה, והבן.

בהקדים מה דאיתא בזהר פרשת תולדות דעד ס' שנין הוא בבחינת הבינה, ומס' שנין ואילך זוכה לבחינת החכמה. ואמנם בכתבי האריות"ל איתא בכמה מקומות באופן אחר, דכמה זמנים מצינו בכתבים לביאת החכמה. והנה כבר הארכנו בס"ד בהקדמה לים החכמה דשנה זו ודאשתקד ויתבאר בקצרה בס"ד להלן בענף ד', ממה דאיתא בכתבים דחוץ לארץ הוא בחינת בינה וארץ ישראל בחינת חכמה, וכן ההתקשרות לנשמת הצדיק בחוץ לארץ הוא ההתקשרות דבחינת הבינה וההתקשרות לנשמת הצדיק בארץ ישראל הוא ההתקשרות דבחינת החכמה. ועל פי זה יש לומר דמוהרנ"ת ז"ל מידע הוי ידע בבריה שלא יוכל להתקשר כראוי לנשמת רבה"ק מארעא קדישא עדי הגיעו לשנת ששים מחמת שלא

בזכות קדושת הארץ ובזכות הצדיקים הקדושים אשר בארץ המה בסוד ויקח משה את עצמות יוסף, כי על ידי ההתקשרות לנשמת רבינו בזכות הצדיקים הקדושים אשר בארץ זוכים להמשיך הקיבוץ הק' לכאן עד דחשיב כמי שנמצא ממש במקום גניזת קדשו דרבינו. והיינו דאמר להו דהמה יזכו לקיים רצון קדשו דרבינו על ידי ההשתתפות בהקיבוץ הנעשה במקום גניזתו, והוא יזכה לקיים רצונו הק' דרבינו על ידי ההתקשרות לנשמתו מכאן בזכות הקדושים אשר בארץ ובזכות רבינו האריז"ל, ודו"ק היטב^ג.

ז

**ר' שמעון משמש רבה"ק מיום שקבע דירתו בא"י שוב לא נסע
להשתתף בקיבוץ הק' באומן**

ובזאת ידענו גם מתלמידו ומשמשו הנאמן דרבה"ק ה"ה איש חסיד מוה"ר שמעון ז"ל שמנו"כ בעיה"ק צפת"ו, וזכה להבטחת רבה"ק שיוזכה לשמשו גם לאחר הסתלקותו בישיבה של מעלה, והנה נודע כי מיום שעלה וקבע דירתו בארץ ישראל, שוב לא נסע להשתתף בקיבוץ הק' הנעשה באומן בימי ראש השנה ואף לא יצא כלל מארץ ישראל זולת פעם אחת לצורך שידוכי בנו.

ג. והנה בשש"ק ח"ד סימן תל"ג כתב כי "פעם שאל ר"א שטערנהארץ ז"ל את ר' מיכל ב"ר יצחק במוהרנ"ת אם יסע לארץ ישראל, ואמר לו ר' מיכל שלא וכו' כי על ידי זה לא יוכל לבוא לאומן בכל ראש השנה, וכששמע מזה ראבר"ן אמר לו אתה דואג שלא תוכל לבוא לאומן בכל שנה, צא ולמד ממני שאני איני בעל יכולת כמוך, ואעפ"כ בא אני בכל שנה לקיבוץ על ראש השנה, וכל שכן אתה, שהנך בעל יכולת לזה". ופשוט שאין להביא ראיה ד'כנראה' כך קיבל ר' מיכל מאביו ר' יצחק שקיבל ממוהרנ"ת דראש השנה באומן עדיף מארץ ישראל. וכמו כן רצה להביא בזה עוד ראיה, דהרי מבורר מכאן שגם ראבר"ן הסכים עמו בזה, אלא שטען לו שגם מארץ ישראל יוכל לבוא לאומן בכל שנה לראש השנה. והנה הגם שלמותר הוא להאריך לדחות דברים כגון אלו שעיקר יסוד בנינם על

'כנראה' של סברת הכותב - שעל יסוד רעוע כזה העמיד בנין וקבלה איש מפי איש עד מוהרנ"ת לא פחות ולא יותר, אף על פי כן לענינו נאמר דלמה שדיברנו לעיל בפנים דשני דרכים יש ליושבי הארץ לזכות בהם בתיקוני ראש השנה, אם על ידי הנסיעה לציון קדשו דרבינו באומן ואם על ידי ההתקשרות לנשמת רבה"ק מארץ ישראל, וכיון שדבר זה תלוי בתיקוני הנשמות אין להורות בזה הלכה לאחרינו אלא כל אדם נשמתו תלמדנו המעשה אשר יעשה, הנה על פי זה יובן היטב דר' מיכל ז"ל הרגיש בנפשו שעיקר תיקונו על ידי הקיבוץ הנעשה בציון קדשו דרבינו, ולפיכך לא אבה לדור בארץ ישראל פן יפסיד זה התיקון שאין למעלה ממנו, וכראות ראבר"ן כן לא אבה להפריעו בדרכו, ורק זאת אמר לו שאף על פי כן יכול לדור בארץ ישראל וליסע בכל שנה.

וְלֹא זו לבד, אלא גם בצאתו מן הארץ בפעם האחת ההיא, וזכה לחסות בצל כנפי מוהרנ"ת בשבועות הגדול, ובראותו גודל עבודתו למעלה למעלה ענה ואמר 'איך האב געמיינט אז ר' נתן איז א תלמיד פון רבי'ן, איצטער זעה איך אז ער איז דער רבי אליין' [חשבתי שמוהרנ"ת הוא תלמיד דרבה"ק, עכשיו רואה אני שהוא רבינו בעצמו], והנה הגם שהיה זה ביומא דעצרתא הקרוב לימי ראש השנה, וידע מאוד גודל מסירות נפשו של מוהרנ"ת על ענין הקיבוץ הק', אעפ"כ תיכף אחר עבור הימים האלה חזר ר' שמעון ושב למקומו שבארץ ישראל ולא נשאר באומן להשתתף בקיבוץ הק' בראש השנה. והנה מוה"ר שמעון ז"ל הלא מן המערכה ולפנים הוא בא, שהרי מרואי פני המלך היה, וימים ושנים רבים זכה לעמוד ולשרת בקודש פנימה, ובודאי גברא רבה הוי אשר בכחו לעמוד בהיכל מלך, ובודאי ידע והבין בעומק נקודת נפשו גודל מעלת יקרת הראש השנה של רבינו, ואעפ"כ לא חש להאריך חנותו באומן למען יזכה להשתתף בקיבוץ המתקיים שם, אלא חזר לארץ ישראל. והגאונים הקדושים מוהרנ"ת ומוה"ר נפתלי ז"ל לא זו לבד שלא מיהו בידו אלא חפצו להצטרף אליו בנסיעתם (עיי' כל זה בימי מוהרנ"ת ח"א סימן י"ג – י"ד). וכל זה הוא בודאי להטעם הנזכר לעיל, וכאשר הוכיח הרה"ק מוהראבר"ן מוזאת העובדא גופא דאין מן החיוב ליסע מארץ ישראל לאומן.

והלילה להוציא לעז על איש חסיד קדוש כמוה"ר שמעון ז"ל לומר שהוא הקדוש ז"ל לא זכה להשיג דענין ראש השנה של רבינו ממשיך גם אחר הסתלקותו ולפיכך עלה לארץ ישראל ולא טרח להשתתף בקיבוץ. דשתי תשובות בדבר, חדא, הלא מוה"ר שמעון איש קדוש היה, ודי לנו להתבונן במה שענינו הרואות שזיכרו רבה"ק למה שלא זכה בה אדם, והוא להיות עומד ומשמש לפניו ולפנים מהיכל לפנים מהיכל אומר כבוד אשר בשמים ממעל, אשר עצם המחשבה על גודל הזכות הנוראה והנשגבת הזאת עין לא ראתה יש בה די והותר כדי להבהיל הרעיון ולהשתומם יותר ויותר משעתא חדא, והוא ז"ל הלא היה לו ביטול אף למוהרנ"ת ז"ל, כנודע, ובודאי ידע גם ידע מקדושת הקיבוץ הק' אף אחר הסתלקות רבינו, באופן שהאומר כן נמצא מוציא לעז על איש קדוש. ועוד והוא העיקר, הלא ראינו זה מעובדא דר' שמעון, הגה"צ מוה"ר לוי יצחק אמרה, ומשמיה דרביה הגה"ק מוהראבר"ן אמרה, ומי ידע יותר ממנו, ואיך נאמר סברות שונות ומשונות היפך דבריו, אתמהה.

ומן הטעם הזה נמי אין לומר דאפשר שהסיבה שנמנע מליסע בכל שנה הוא מחמת שהיה קשה לו לעזוב את ביתו בכל שנה למשך שלשה שבועות, או שמצד דררא דמונא נמנע מאתו ליסע, או מצד גודל סכנת הדרכים, וכל כיוצא

באלו התירוצים, דאחר שראיה זו הביאה הגה"ק מוהראב"ר אשר אין קרוב לבית המלך יותר ממנו שוב אין אחר דבריו כלום.

ח

מוהרנ"ת עסק לקבוע דירת מוה"ר נפתלי בא"י הגם שידע דלא יוכל לבא אל הקיבוץ

אף גם מוה"ר נפתלי ז"ל מגדולי תלמידיו דרבינו הקדוש ז"ל שהיה רעו וידידו הקרוב דמוהרנ"ת, עסק מוהרנ"ת ז"ל למענו שיעלה ויקבע דירתו בארץ ישראל, וזאת ידע מוהרנ"ת כי לדקות טבעו ורכות מזגו דמוה"ר נפתלי ז"ל, באם יקבע דירתו בארץ ישראל, שוב לא יוכל לעמוד בקשרי הנסיעות ומלטולי הדרכים וכו' וימנע מאתו ליסע ולהשתתף בקיבוץ הק' בימי ראש השנה באומן, ואעפ"כ מרח מוהרנ"ת למענו, ובעל כרחך היינו נמי להטעם הנזכר.

ט

הר"מ טעפליקער קבע דירתו בא"י ולא נסע אל הקיבוץ באומן

ובזאת מצינו עוד בהגה"ק מוה"ר מאיר טעפליקער ז"ל תלמיד מוהרנ"ת, שקבע דירתו בארץ ישראל, ומאז שוב לא נסע להשתתף בקיבוץ הק' המתקיים באומן, זולת פעם אחת בעת אשר מוה"ר אבא מטשערין ז"ל הלחיב לבבו ליסע לאומן ולפגוש בידידיו הנאמנים מאנשי שלומנו. והוא ז"ל להיותו תלמיד מוהרנ"ת ודאי שמע מפי קדשו גודל יקרת קדושת הקיבוץ, ואעפ"כ לא נסע מהכא להתם, ובעל כרחך היינו להטעם הנזכר.

ואפילו למה שכתב בשש"ק (ח"ג תי"ב) שהיה דרכו ליסע מארץ ישראל לאומן אחת לעשר שנים, עכ"פ זה ודאי דיש לנו להביא מזה ראייה ברורה דאין 'חיוב' ליסע כי אם 'ענין', כי אכן מצד אחד איכא מעליותא שם יותר מבכאן, וכמעלת הבינה על החכמה, אלא שלאידך גיסא איכא נמי מעליותא בכאן יותר משם, וכמעלת החכמה על הבינה, וכדלהלן בענף ד' בע"ה.

י

ר' נתן ב"ר יהודה מטבריה אנו כולנו קיבוץ אחד עם הקיבוץ שיתאספו על ציוח"ק של רביז"ל

ועל דרך זה יש להביא ראייה מדברי הגה"ק מוה"ר נתן בר יהודה מטבריה שהיה תלמיד מוהרנ"ת, וזה לשונו באגרת (נתיבות צדיק ה'), אנן בחביבותא תליא, כי אנו כולנו קיבוץ אחד עם הקיבוץ שיתאספו על ציון הקדוש של רבינו ז"ל על ראש השנה". הרי דעל ידי ההתקשרות לנשמת רבה"ק מארץ ישראל נעשים באגודה אחת ובקיבוץ אחד עם הקיבוץ הקדוש המתקיים על מקום גניזתו הקדושה עד שנעשים כאחדים ממש.

והנה עינינו הרואות לו דעם היות שפעמים נשאר בארץ ישראל לימי ראש השנה, ופעמים נסע לאומן להיות שם על ימי ראש השנה, וכדיעויין שם מכתב י"ג שנשתוקק ליסע לאומן, וכן שם במכתב צ"ח "כי זה עיקר נסיעתי שאהיה על ראש השנה אצל בעל השדה". ובעל כרחך היינו כדאמרן, דאיכא מעלה בארץ ישראל ואיכא מעלה באומן, ועכ"פ בין בזה ובין בזה זוכה לכל התיקונים הקדושים הנעשים על ידי רבינו, דהקיבוץ דהכא ודהתם נעשים שניהם קיבוץ אחד, וכדמצינו לו עוד שכתב בהיותו באומן לידידיו הנשואים בארץ ישראל (מכתב ק"ז) "קשרתי אתכם בתוך הקיבוץ הקדוש, כי יודע אני רצונכם גם כן להיות שם, ואי"ה מעתה תבקשו על ראש השנה".

יא

הרה"ק מוה"ר נחמן מטרלשין ז"ל

והנה נודע כי אחר שמוהרנ"ת ז"ל עלה ונתבקש לשייבה של מעלה, עברה הנהגת העדה לתלמידו ונאמן ביתו החסיד הנעלה קדוש ונורא הגה"ק מוה"ר נחמן מטרלשין זיע"א, והוא ז"ל ידע את כל ונוכחת, באשר רבו הק' מוהרנ"ת ז"ל לא מנע מאתו מאומה בבית הזה, וכל טוב האר"ש, מפתחות פנימיות ומפתחות חיצוניות, הכל מסר בידו, והוא ידע אמיתות דעת רבו הק' בכל עניני רבה"ק עד לאחת באשר בכל דרכיו היה נאמן ומסר נפשו על דבר רבינו ז"ל. והנה כל עין רואה במכתבו ליושבי ארץ ישראל הנדפס בסוף ספר עלים לתרופה מחזקם ומעודדם בשיבת הארץ, ובתו"ד שם וזה לשונו, אשריכם אשר אתם יושבים בצל ארעא קדישא, ומסתמא משתוקקים ומתגעגעים להתאבק בעפר ציון הקדוש והנורא אשר חפר ומצא שורש קדושת ארץ ישראל, ואשרינו שאנחנו זוכים להתאבק בפה בעפר ציון הקדוש והנורא אשר חפר ומצא שורש קדושת ארץ ישראל, ומשתוקקים ומתגעגעים להתאבק בעפר אדמת קודש ארץ הקודש".

והנה המעיין בלשונו יראה, דלא כתב להעיר להם ולא מידי אודות חובב ההשתתפות בקיבוץ הק' המתקיים באומן, כי אם דברי שבח יקר וגדולה על הזכות לדור בארץ ישראל ועל ההשתוקקות דאית להון לציון קדשו דרבינו באומן, והוא מן הטעם האמור.

יב

ענין ההשתוקקות מהכא אל הציוה"ק באומן

ואל תתמה על עצם ההשתוקקות הנזכרת בין הכא, ובין לעיל בסמוך באגרות החסיד מוה"ר נתן ב"ר יהודה מטבריה, וכן עוד באיזהו מקומן, וכי לא סגי להו במה שזוכים המה להתכלל בהקיבוץ הק' הנעשה בכאן על ידי ההתקשרות

לנשמת רבינו אשר על ידי כך הרי הם ממש במקום גניזת קדשו דרבינו, ומה שבח יש בזה ההשתוקקות מהכא את ציון קדשו דרבינו.

יש לומר בתרתי, דזו ההשתוקקות באה להם מצד המעליותא יתירה דאיתנהו התם (מחד גיסא) יתר על הקיבוץ דהכא, וכלהלן בענף ד' דאיזה מעלות ישנם שם דליתנהו בכאן.

ואמנם כן הוא גם לאידך גיסא, וכדמצינו להחסידי הקדוש מוהרבר"ן שבכל ימי חיותו בארץ ישראל בכל ימות השנה נשתוקק מאוד אל הקיבוץ הק' באומן (וכאשר כן עשה בכל שנה למעשה), ובהיותו שם נשתוקק מאוד לקדושת ארץ ישראל. ועיין עוד בשש"ק (ח"ג תע"ז) כי "ראבר"ן ז"ל היה לו לב בוער כל כך לענין ארץ ישראל ולענין ציון רבינו עד שהיו משולכים ומחוברים אצלו שני ענינים אלו כאחד ממש, שכשהיה שוהה בחוץ לארץ רוב דבוריו וגעגועיו היו לארץ ישראל, וכמו כן בשנים ששהה בארץ ישראל היה מרבה לדבר מגודל מעלת ההשתמחות והעליה לציון רבינו ז"ל". ועיין עוד שם (ח"י סימן ס"ז). וכל זה הוא מצד המעלות דאיתנהו בזה ובה.

יג

הרה"ק מוה"ר אברהם במוהר"ן – נשמת משה משיח נמצא

בא"י ובחו"ל, ועיקר מקומו במקום הקודש ובא"י אותיות ר"בי

והנה אחר הסתלקות מוה"ר נחמן הנזכר, עברה הנהגת העדה הק' לבנו האי טמיר ונעלם חסידא קדישא מוה"ר אברהם במוה"ר ב"ר נחמן, ואף הוא ז"ל כל גנזי המלך נמסרו בידו מאביו, והעמיק בהם עד מאוד, כאשר יוכיחו ספריו הק' הנמצאים אתנו עמיקי וטמירי ברזי עומק תורת רבה"ק, והנה מצינו לו טובא בכתבי קדשו שדיבר בשבח ארץ ישראל, והודיענו מפורש במראה שרבינו הק' עיקר דירתו ומשכנו בארץ ישראל דייקא, דבכאן הוא בבחינת רבי, ואילו התם אינו בבחינת רבי אלא בבחינת רי"ב, וכאשר נחקק בזה לשון קדשו (וכבר הדפסנו דבריו בהקדמה לספר ים החכמה דשנה זו, ולמען יהיה המשכן שלם נחזור לקבוע דבריו גם כאן בזה המאמר).

וזה לשונו באגרת קדשו [כל המוסגר בחצאי ריבוע הוא מלשון קדשו דהגה"ק הנזכר]: על אודות הנסיעה לארץ ישראל שדברנו בהיותי אצלו, אין ביכלתי ועניות דעתי לברר ולקבוע גם החלכה כמותו, כי מה נעשה בבוא הגאולה הכלליות לנסוע לארץ ישראל, האם נחשב על ידי זה חס ושלום לנפרדים ונרחקים מאדמו"ר ז"ל על אשר אמר (חיי מוהר"ן נסיעתו וישיבתו באומן אות י"ב בסופו) אני רוצה להשאיר ביניכם וכו' – הם מלהזכיר ולאמר דבר כזה שאין לו שחר, כי הלא נודע שדיברה תורה כלשון בני אדם, וכן גם המה דבריו הקדושים

האלה, כי כל זה דיבר ואמר מחמת שמעוצם הסכנה שנסתכנו אז מאוד רובם ככולם של הנוסעים לארץ ישראל, ידע ברור כיום שלא יתעורר גם אחד מעיר לנסוע לשם על קברו הקדוש, כי גם כשנשאר במדינה הזאת נתפרדו מאוד הרבה מאנשיו אחר הסתלקותו הקדושה, כי בהראש השנה בימי חייו הקדושים באו אליו לאומן על ראש השנה האחרון לערך חמש או שש מאות אנשים ובלשון בני אדם בדרך אומדנא היה מרגלא בפומיהו לומר שבאו אליו אז בערך אלף אנשים, כן שמעתי מאבי ז"ל בשם מוהרנ"ת ז"ל, ואחר כך בראש השנה הראשון שאחר הסתלקותו הקדושה באו למספר ולא היו רק ערך ששים אנשים ולא יותר, ואלפי אלפים קל וחומר שאם היה נוסע לארץ ישראל להסתלק שם, שבודאי לא היו נמצאים רק יחידים מיחידים מגדולי אנשיו שהיו נוסעים לשם, וברבות הזמן היה נשכח הדבר לגמרי.

"אבל בנידון דידן, ובאלה הימים שכבר זכינו לשמוע קול הקורא במדבר פנו דרך ה' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו וכו', ובמים עזים נתן לנו השי"ת את הדרך ונתיבה בנפלאות שלא היו מעולם, וכל מחיר הנסיעה לבעל הספינה הוא בכ"ה רובל כסף, והדרך כבוש ותמידי, עד שיש ביכלתו לנסוע ולבוא ברצוא ושוב גם משם לאומאן לימי ראש השנה הקדושים, ואיך נכנה ונקרא בשם פירוד והרחקה מאדמו"ר הקדוש ז"ל להיושב בארץ עיר אלקינו, ובתכלית ההיפך נכנה ונקרא בשם קירוב ודביקות לאדמו"ר ז"ל להיושב בארץ העממים, ויש שגם ממקומו במדינת רוסיה רחוק וכבד עליו הדבר כמארצנו ממש כנודע...

"וכמבואר מדבריו הקדושים גם במקום אחר (עיין ליקוטי מוהר"ן ח"א סימן ה' אות ז), שבית ה' הוא העדן העליון עין לא ראתה וכו'. ונזכרתי מכל זה במאמר מוהרנ"ת, שבפטירת אדמו"ר בלילה האחרונה חשב כל הלילה הכתוב ראשית כיכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך וכו' [כפי עמדו אז כחידושו בהלכות בשר בחלב הלכה ב'], ושאר כך עלה בדעתו שמבואר בכתבי האריז"ל שזה סוד הסתלקות והתעלות גדולי הנשמות וכו'... כי מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית ה' ומשיחו [הרשום בשם מ'ש"ה' הנמצא באותיות ש'למ'ה'] בן דוד, שעליו יסובב הכתוב כי בית יעשה לך ה', שמזה מבואר שגם אדמו"ר ז"ל בעצמו הוא בעיקר בית אלהותו וחכמתו יתברך [ומיושב לפי זה פליאות המאמר חז"ל (ויק"ר פרשה י"ב, עי"ש) על אודות הכתוב כי על אפי וחמתי וכו', שבסיבת קלקולו בפרטיות שחטא בבת פרעה נתעורר ויצא הקלקול והחורבן בכלליות לכל נפשות ישראל, יען כי נשמתו וחכמתו [כנבואת משה] שלמעלה מכל האדם היתה העיקר בבית ובנין הכללי אשר בנה]. כי כל מה אשר תהיה ציון למשכן כבוד הבורא יתברך, וזאת שכינתו ומנוחתו וכסא כבודו, על

הכל הוא רק בסיבת רצונו ותאווה כביכול להיות שכינתו בנשמות ישראל שלמטה הגדלים מעדן בית אלקינו, והעיקר בהמובחר והראש לכולם, שהוא ראש בית, כמבואר כל זה מצירופי דברי אדמו"ר ז"ל (עיין ליקוטי מוהר"ן ח"א סימן ח' אות ז', ח"ב סימן ס"ז). ולאשר גם הצדיק בעצמו מוכרח לחפש ולמצוא בכל עת חלקי רוחו ונשמתו [כמבואר כל זה מדבריו ודברי מוהרנ"ת ז"ל שמבאר בהם], הוכרח גם אדמו"ר ז"ל בעצמו למסור את נפשו לנסוע ולבוא ולקבוע שם מקומו לנצח, וכל זה אשר יצא משם לא היתה זולת על דעת לחזור ולבוא לשם עם כל נפשות ישראל המוכרחים לכל זה, ולא להשתקע בחוץ לארץ בתמידות, מבואר מדבריו הקדושים [ליקוטי הלכות הלכות נטילת ידים לסעודה הלכה ד' אות ו', ובהלכות דברים הנוהגים בסעודה הלכה ד' אות ו'] ובחיי מוהר"ן בסיפור נסיעתו לנאווריסט, שלפי שעה לבד הוא רועה בכרסלב ושאר מקומות, אבל מקומו האמיתי והנצחי הוא בארצו ועירו לבד וכו'. וכן נשמע מפי מוהרנ"ת ז"ל שגם כל פטירתו לא היה זולת בסיבת הדחיה מפני השעה וכו' וכו'.

"קדש" קדשים' תהיה' סופי תיבות מ'ש'ה', כי נשמת משה משיח נמצא בארץ ישראל ובחוץ לארץ, ועיקר מקומו במקום הקודש ובארץ ישראל אותיות רבי, ובחוץ לארץ ר'ב' (עיין ליקוטי מוהר"ן ח"א סימן מ"ח), אבל העיקר הוא לבוא מאותיות ריב לאותיות רבי, עכ"ל האגרת הזאת.

יד

זמנים חלוקים היו לו למוהראבר"ן בזה האמנם בסוף ימיו העלה

שמא"י א"צ ליסע

והנה הגם דמלשון האגרת משמע שתלה היתר הישיבה בארץ ישראל במה שבזמן הזה "הדרך כבוש ותמידי עד שיש ביכלתו לנסוע ולבוא ברצוא ושוב גם משם לאומאן לימי ראש השנה הקדושים", הנה כבר העיד עליו תלמידו הגה"צ מוה"ר לוי יצחק בענדער ז"ל שזכה ליצוק מים על ידיו בשנותיו האחרונים כי בסוף ימיו העלה דמעיכרא אין מן הצורך ליסע מארץ ישראל לאומאן על ראש השנה.

וכבר ראינו למי שכתב דשלשה זמנים חלוקים היו אצלו בזה, דתחילה סבר דאף יושבי הארץ יש להם ליסע לאומאן, וכדאיתא בספרו כוכבי אור (עיין אנשי מוהר"ן שיחות ממוהרנ"ת אות א').

ושוב עלה ונסתפק בדבר, וכנודע שכן הגיד להגה"צ הר"ש וועקסלער שאין לו בזה בירור הלכה, וכדיעויין בשש"ק (ח"ג תקל"ה) דסבר שאדם פרוש ומופשט מחיזו דחאי עלמא כר"ש וועקסלער הנ"ל לא יוכל לסבול יסורי הדרך כו', ור"ל, דבעת ההיא סבר מוהראבר"ן דחא ודאי שאין 'חיוב' ליסע מא"י

לאומן, אלא שמכל מקום 'ענין' יש בזה, ואמטו לחכי במקום כגון נידון דידן דהגר"ש וועקסלער, לא אמרו. ועיין עוד שם (ח"ג תקס"ג) דאמר ראבר"ן דאילו היה נמצא בארץ ישראל והדרך לאומן היתה סגורה מבלי יכולת לבוא לא הפסיד בזה, והיינו נמי כנ"ל, דאין 'חיוב' ליסע.

האמנם בסוף ימיו עלתה הסכמתו בפשיטות דאין מן הצורך ליסע מארץ ישראל, וכאשר העיד תלמידו הגה"ח מוה"ר לוי יצחק ז"ל ששמע מפ"ק אז פון ארץ ישראל דארץ מען נישט פארן קיין אומן, וכן הורה לתלמידיו שבארץ ישראל שהיו בעלי מסירות נפש דוגמת הרה"ח מוה"ר יעקב פילמער והרה"ח מוה"ר מאיר אנשין שאין מן הצורך ליסע מהכא להתם אל הקיבוץ.

ואלו השלשה זמנים תלת דרגין אינן בהשגת קדושת הקיבוץ בארץ ישראל, דמעיכרא לא השיג ענין זה וסבר דענין הקיבוץ אינו אלא באומן, ושוב השיג קדושת הקיבוץ בארץ ישראל אלא שמכל מקום סבר דהקיבוץ באומן עדיף ומקודש יותר ממנו, ולבסוף השיג דהקיבוץ שבארץ ישראל גבוה ומעלי מכלהו. **אלא** דבר מן דין אין להקשות מלשון האגרת הנזכרת, יען דזאת האגרת כתבה ראבר"ן לר' מיכל ז"ל, ור' מיכל הלא לא אבה לעלות לארץ ישראל שמא לא יוכל ליסע לראש השנה לאומן, ולשיטתו השיבו דגם לדבריו ראוי ליסע לארץ ישראל כאשר בזמן הזה אפשר ליסע בקל.

טו

כי נסכם אז בדעתו שלא לנסוע עוד על ראש השנה לאומאן מירושלים ת"י

עוד זאת נודע דעם שהרה"ק הנזכר איהו גופיה אחז צדיק דרכו ליסע בכל שנה לימי ראש השנה לאומן, ומסר נפשו על דבר זה, אעפ"כ לא מפני שדעתו היתה שבני ארץ ישראל יש להם חיוב ליסע מהכא להתם, אלא הודיע טעמו ונימוקו דסיבת נסיעתו אינה מחמת החיוב ליסע אל הקיבוץ דשם, כי אם לחזק את אנ"ש שבעיירות ומשום תלמוד תורה דרבים.

ובספר תולדות שמואל (עמוד ק"ט) למוה"ר שמואל העשיל פרידמן שהיה דר ביפו – שמשם היו האניות מפליגות לצאת לחוץ לארץ – משתעי כי בשנת תרע"א 'יום שלישי פרשת במדבר, ר' אברהם היה פה כמה ימים לנסוע לאומאן על ראש השנה, וחזר ירושלימה" [ואמנם לבסוף חזר ונסע לאומאן]. ובהמשך דבריו שם (עמוד קס"ו) דבהודשי תמוז – אב שנת תרע"ב 'ידידנו ר' אברהם היה אצלנו כמה שבועות והחיה אותי מאוד" וכו'. ושוב כתב (עמוד קס"ו) 'יום ראשון ה' אלול לעת ערב בא ידידנו ר' אברהם לנסוע על ראש השנה

לאומאן, ולן אצלי שתי לילות, הגם שזה כמה שבועות שבא לכאן לנסוע על ראש השנה, אבל חזר אז ירושלימה, כי נסכם אז בדעתנו שלא לנסוע עוד על ראש השנה לאומאן מירושלים ת"ו, אבל זה כמה ימים שנתחרט, ועתה הוא נוסע".

ובן מספר עוד שם להלן (עמוד קע"ח), כי בשנת תער"ג "פרשת קרח, בא ידידנו ר' אברהם נ"י ליפו כדי לנסוע לראש השנה לאומאן כמו שהוא נוהג בכל שנה ושנה". ושוב כתב כי ביום ראשון פרשת בלק "ידידנו ר' אברהם נ"י חזר ירושלימה, והיה בדעתו שלא לנסוע עוד לחוץ לארץ. פרשת פנחס חזר עוד הפעם ליפו, ואמר לי שקשה לו מאוד לגמור בדעתו מבלתי לנסוע על ראש השנה לאומאן וכו'. יום ראשון ט"ו תמוז נסע לחוץ לארץ".

הרי לן מאלו העדויות דהוי סבירא ליה למוהראבר"ן דאין חיוב ליסע מארץ ישראל לאומן, ולכן עלה ונסתפק בכל פעם מאי עדיפא ליה, אי ארץ ישראל עדיפא, או שמא אומאן עדיף מחמת תלמוד תורה דרבים וחיזוק אנ"ש שבעיירות וכנ"ל, ואמנם למעשה הכריע באותם השנים ליסע לאומן, כי היה "קשה לו מאוד לגמור בדעתו מבלתי לנסוע על ראש השנה לאומאן". ואולם כבר העיד תלמידו מוה"ר לוי יצחק שבסוף ימיו הדר ביה ונתחרט מאוד על נסיעה זו האחרונה, והעלה למעשה דלא זו לבד שאין מן החיוב ליסע מארץ ישראל לאומאן, אלא אף אין מן הצורך ליסע, וכנזכר לעיל, וכמובא עוד להלן בסמוך.

טז

אם היה זוכה לבוא עוד הפעם לירושלים לא היה נוסע לאומן'

גם זאת נודע אשר בכל שנה היה דרכו לידור נדר אחר ראש השנה לבל יסע יותר מן הארץ לאומן, ובסוף השנה היה חוזר ומתיר נדרו, ואמנם בנסיעתו האחרונה לאומן שנמנע מאתו לחזור משם לארץ ישראל מחמת המלחמה שפרצה אז, הכריז שאם יזכה לחזור לארצה"ק ידור נדר על דעת רבים שאין לו הפרה כנודע, שלא יסע יותר מן הארץ לאומן לראש השנה, ונצטער מאוד על נסיעתו זאת האחרונה ונשתוקק בכל עת לשוב לארץ הקודש, ואמנם הן בעון לא זכינו ונסתלק שם – כן העיד הגה"צ מוה"ר לוי יצחק משמו כנודע לכל תלמידיו ובאי ביתו.

ובן כתב עוד הרה"ח מוה"ר יעקב דב הלוי בספר כפתור ופרח עמוד 237 וזה לשונו, אשר ראש חבורתנו הרה"ק ר' אברהם ב"ר נחמן זצ"ל אמר כאשר שמעתי מתלמידי ראבר"ן זצ"ל, ובפרט מידידנו החסיד ר' אלי' חיים רוזין נ"י [ז"ל] שאם היה זוכה לבוא עוד הפעם לירושלים לא היה נוסע לאומן, כמובן אחרי

שכבר זכה להיות על ציונו ז"ל. ומעמו בזה, כי נשמת אור רבינו שורה אצל הכותל המערבי עם שאר נשמות הצדיקים זי"ע"ד.

יז

"אין ארץ ישראל איז מען הערשט ביים רבי'ן"

ערד עובדא (עיין שש"ק ח"ה רס"ח) הוה במוה"ר נתן ב"ר נחמן שנתעורר מאוד ליסע לארץ ישראל, והיה זה בימי אלול הקדושים, והוא ז"ל כבר היה זקן בן שבעים שנה, וכן עשה מעשה, ועלה לארצה"ק קודם לראש השנה, ותיכף בימי חול המועד סוכות סמוך לעת עלותו לארצה"ק נסתלק ועלה לישיבה של למעלה, ומקצת מאנשי שלומנו באומן תלו הדבר כמה שנסע מאומן קודם לראש השנה ולא דקדק להשאיר אצל רבה"ק בעת הקיבוץ. ואמנם כשסיפר הגה"צ מוה"ר לוי יצחק מעשה זה הוסיף, דכשמוע הגה"ק מוהראב"ר"ן דבריהם, דחה דבריהם בשחוק, ואמר דאדרבה דייקא בארץ ישראל זוכה להיות יותר ויותר אצל רבה"ק, ואמר בפ"ק "אין ארץ ישראל איז מען הערשט ביים רבי'ן". והפליג בזכותו כמה שמן השמים סיעוהו לכוין הזמן וליסע לארץ ישראל ולהסתלק שם. כן סיפר הגה"צ מוה"ר לוי יצחק ז"ל משמו. והנה לנו מכאן שכן היתה דעתו מסכמת בפשיטות דהמתקשר מארץ ישראל לנשמת רבה"ק איז ער הערשט ביים רבי'ן".

יח

ארץ ישראל או אומן

וביוצא בזה נודע (עיין שש"ק ג' תפ"ה) עוד עובדא, דפעם שאל הגה"צ מוה"ר מיכל ז"ל במוה"ר יצחק ז"ל בהגה"ק מוהרנ"ת ז"ל למוהראב"ר"ן על אודות שיחת קדשו דרבינו שאמר פעם 'ארץ ישראל או אומן', והסכים עמו מוהראב"ן שכן הגיד רבינו, אלא דשוב אמר לאנ"ש שאמת כי כן הגיד רבינו אלא שמכל מקום ר' מיכל הדגיש יותר מדי תיבות 'או אומן' ואילו רבה"ק אמרם בניהותא. והרי לן נמי מהכא שהסכימה דעתו דהענין להיות אצל רבה"ק בראש

ד. ורע עלינו המעשה במה שראינו למי שכתב דמה שאמר ראב"ן שידור על דעת רבים כו' הוא מחמת גודל כיסופיו וגעגועיו לארץ ישראל ומחמת רצונו לזכות לקבורה בארץ ישראל. דתמה תמה אקרא, איך יבא מי שלא ראה את השמש ויעיד על השמש בתוקפה וגבורתה, והלא תלמידיו המובהקים שזכו לשמשו באותן השנים, ה"ה מוה"ר לוי יצחק ומוה"ר אלי' חיים ז"ל, אינהו דאישתעי עובדא זו, והמה האמת אמרו דמה שאמר כן הוא מחמת שעלתה הסכמתו דאין מן הצורך ליסע לאומן הואיל ונשמת רבה"ק שורה בארץ ישראל, ואם כן איך יבא מי שלא שמע ויפרש הסיפור כרצונו היפך דבריהם, אתמהה.

ד. ורע עלינו המעשה במה שראינו למי שכתב דמה שאמר ראב"ן שידור על דעת רבים כו' הוא מחמת גודל כיסופיו וגעגועיו לארץ ישראל ומחמת רצונו לזכות לקבורה בארץ ישראל. דתמה תמה אקרא, איך יבא מי שלא ראה את השמש ויעיד על השמש בתוקפה וגבורתה, והלא תלמידיו המובהקים שזכו לשמשו באותן השנים, ה"ה מוה"ר לוי יצחק ומוה"ר אלי' חיים ז"ל, אינהו דאישתעי עובדא זו, והמה האמת אמרו דמה שאמר כן הוא מחמת שעלתה הסכמתו דאין מן הצורך ליסע לאומן הואיל ונשמת רבה"ק שורה בארץ ישראל, ואם כן איך יבא מי שלא שמע ויפרש הסיפור כרצונו היפך דבריהם, אתמהה.

השנה אפשר לו שיתקיים בשני פנים, או ליסע אל הקיבוץ הק' במקום גניזתו, או להתקשר לנשמתו קדשו מארץ ישראל.

יט

**הנשאר בר"ה בא"י ומתקשר לנשמת רבה"ק ח"ז ממש כאילו
היה במקום גניזתו הק'**

ומאחר שהגה"ק מוהראב"ן ז"ל גופיה כתב בספרו ביאור הלכות (סימן ס"א אות ס"א) וזה לשונו, הנני להציג מה ששמעתי מאבי ז"ל בשם מוהרנ"ת ז"ל שלא נמצא לו בירור הלכה והמשפט הנ"ל זולת בשלשה דברים, חיוב ללמוד הפוסקים בכל יום ויום, וחיוב התפלה והבקשה לחדש בה בכל יום כפי מה שעובר עליו, וחיוב אסיפת הנפשות בראש השנה למקום גניזתו הקדושה, עכ"ל. ועיין שם מה שכתב בזה. והנה מאחר שעכ"פ הגיד משמיה דמוהרנ"ת דאית ליה בירור הלכה ומשפט על דבר החיוב להיות בראש השנה "במקום גניזתו הקדושה", ולאידך גיסא איהו גופיה הורה שאין מן החיוב ליסע מארץ ישראל, מכילל דמיפשט הוי פשיטא ליה דהנשאר בארץ ישראל ומתקשר לנשמת רבה"ק, זוכה מכאן לכל התיקונים הקדושים ממש כמו שהיה על במקום גניזתו הקדושה באומן מבלי הפרש כלל, שאם לא כן נמצא דבריו סותרים זה את זה, אלא על כרחך היינו הק' ממש, וכנ"ל.

כ

'הצדיק דר אצל כותל המערבי תובב"א'

וכבר הארכנו להביא עוד מדבריו בהקדמת ספר ים החכמה דשנה זו, ובתוך הדברים הבאנו מספרו חכמה ותבונה (בהנדפס בסוף ספר ספורי מעשיות עמוד ת"ק, וכן כתב הגה"ק מקאמרנא בספרו היכל הברכה פרשת עקב) דנשמת רבה"ק שורה בקודש הקדשים בסוד מ'בין ש'ני ה'כרובים ר"ת מ'ש"ה, וכן כתב באגרת הקודש הנזכרת לעיל ביאור הלכות סימן קנ"ה "קדש" קדשים' תהיה' סופי תיבות מ'ש"ה, כי נשמת משה משיח נמצא בארץ ישראל". ובזמן הזה שורה נשמתו בכותל המערבי כמבואר עוד בספרו חכמה ותבונה (סימן ג') כי "הנה גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, ובמיתתם נקראים חיים. ועל כן דבר גדול הוא להשתטח על קברי צדיקים וכו', וכביכול כן השכינה לא זזה מכותל המערבי לנצח, כי גם כשה[בת] מקדש שוממים, בקדושתם הם עומדים לעדי עד, כי היה בנין עדי עד בענין זה, וכביכול כמו צדיקים שהם חיים וקיימים לעדי עד. ועל כן דבר גדול מאד לילך גם בזמן הזה לכותל המערבי שהשכינה שם הוא. ואדרבה יותר חשוב מזמן שביחמ"ק היה קיים כמוכא בספרים. והנכנס למקדש בזמן הזה חייב כרת, ואמרו רז"ל (ברכות ס"ב ע"ב) וכו' הרוקק בהר הבית

בזה הזמן כאילו רוקק בבת עינו, שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים. ע"כ שם גם היום עיקר החיות והשראת השכינה לנצח כמשכן הנשמה במוח והרוח בלב וכו', וארץ ישראל תיקון גדול לפגם הברית כמובא בליקוטי מוהר"ן (פימן ק"ט), והעיקר היה בקודש קדשים ששם נכנס הכהן הגדול ביום הכיפורים, שהוא המתקן כל השם"ה ימים שהוא בחינת תיקון הברית כמובא בליקוטי הלכות, וגם בזמן הזה עדיין עיני ה' ולבו שם כל הימים, והשכינה לא זזה מכותל המערבי הקדוש לנצח כמאחז"ל. **והוא תיקון גדול גם בזמן הזה לילך לשם**, ותיקון פגם הברית כמובא בזהר הקדוש חלק ב', **כי הצדיק דר אצל כותל המערבי תובב"א**. עכל"ק.

וכן מובא משמו בספר שיח שרפי קודש (ג' תפ"ה) איתא משמו שאמר "בארץ ישראל הרי נמצא הכותל המערבי ששם שורה השכינה, והצדיקים הם אנפי שכינתא כמובא בזהר"ק (ח"ב קס"ג, ח"ג ר"כ), ואם כן רבינו ז"ל נמצא שם". ועיין עוד בדברינו בהקדמת ים החכמה מה שהארכנו בענין הר ציון ובסוד העלאת עצמות יוסף שזה סוד העלאת נשמת משה מצולמא דהגון ליה.

כא

הרה"ק הר"י קארדונער: 'ההתגלות של רבה"ק שם באתגליא וכאן באתכסיא'

ובזאת מצינו שהעלה אחד קדוש הגה"ק מוה"ר ישראל היילפערין המכונה קארדונער תלמיד הגה"ק מוה"ר משה ברסלבר שהיה תלמיד הגה"ק מוהרנ"ת ז"ל, וזה לשונו באגרת הקודש דיליה מיום ד' מנחם אב תרס"ט (מכתבי ר"י קארדונר מכתב ב') והנה כבר הייתי מוכן לנסוע על זה ראש השנה לאומן, אך נסתבב לי מניעה וכו', וזה גרם עוד שאר מניעות שלא יכולתי לנסוע על ראש השנה הזה, ואם אמנם שכל המניעות כאלו אינם נחשבים למניעות כלל בין אנ"ש, וגם אני בעצמי שברתי עוד מניעות גדולות יותר ממניעות כאלה, אך צריכין לידע שאין יכולים להשוות ישיבת ארץ ישראל לישיבת חוץ לארץ, כי תדעו שאור רבה"ק זורה **בכאן גם כן**, ויש בזה סתרי נסתרות איך **שנשמת הצדיק באה תיכף אחר הסתלקותו לארץ ישראל**, כמבואר בכמה מקומות ממדרשי חז"ל, ומדברי רבה"ק נראה גם כן איזה רמזים מזה, וכמו שאמר אחר הסתלקותו של הרב הקדוש מבארדיטשוב זיע"א, שרצו אנ"ש להעלים ממנו, ואמר הוא ז"ל איך אתם רוצים להעלים ממני שכבר יודעים מזה בארץ ישראל, וכמו שסיפר המעשה הנדפס בחיי מוהר"ן מהבית הכנסת שיש בירושלים עיין שם, ועוד ועוד דיבורים בעל פה ובכתב.

יובפרט שפה בצפת ת"ו יש מעלה יתירה מכל ארץ ישראל, שפה טמון אור הגנוז והנעלם הוא התנא האלקי רשב"י, שיש שייכות גדול לרבה"ק

כידוע למחצדי חקלא שבין אנ"ש, אשר בדברים כאלו אי אפשר לבוא אליכם בכתב, שעבור זה קבעו אנ"ש החשובים מפה זה זמן כביר ליסע על ראש השנה למירון להשתמח על הציון התנא האלקי רשב"י, ולחתקשר על ידו גם לרבה"ק. ואם אמנם ששם [באומן] ההתגלות של רבה"ק ביותר, כי שם באתגליא וכאן [בארץ ישראל] באתכסיא, אבל גם לזה צריכין וכו'". עבור זה גרס גם המניעות החזקים שלי לבלי לנסוע לראש השנה הלזה, אבל חס ושלום ללמוד ממני היתר ליושבי חוץ לארץ לבלי לנסוע לאומן מחמת איזה מניעה, אפילו אם המניעה היא גדולה מאוד. ועוד גם זאת היתה לי למניעה בהמדרש שלנו לקום בכל לילה ולילה בחצות וכו' והכל אומרים שבאם אני לא יהיה עוד עכ"פ שנה אחת לא יתקיים הדבר, וצירפתי גם אלו הדבורים להמניעה שלי וסמכתי שהתנא האלקי ימליץ בעדי לפני רבה"ק בעולם העליון, עכ"ל הנוגע לעניננו.

ובאגרת אחרת מיום א' וישב תע"ר (שם אגרת ג') כתב עוד וזה לשונו, ובכן דעתי נוטה אחי יקירי, שתשים פעמך לבוא לארצנו הקדושה לעיה"ק צפת ת"ו וכו', ועל ראש השנה תוכל גם כן לנסוע לפעמים, ובשנה הזאת אשר לא תוכל לנסוע לאומן, תקשר עצמך לרבינו הקדוש על ידי התנא האלקי רשב"י, אשר שייכות גדול יש לנשמתם, כידוע ליודעי חן מזה".

ובאגרת נוספת מיום ו' עש"ק קורח תע"ר (שם אגרת ד') כתב עוד, וזה לשונו, תדע ידידי, שכבר הייתי מוכן לנסוע על זה ראש השנה לאומן, אך קודם הנסיעה סיבב השי"ת הסיבה טובה שהיתה בהשגחתו יתברך שרצונו שאקבע דירתי בפה מירון, להשתדל ולייסד החברה שלנו בפה מירון, לעורר רחמי השי"ת בחצות לילה בציבור על הציון התנא האלקי רשב"י וכו', אם אמנם שאי אפשר להעלות על הכתב גודל געגועי ותשוקתי להשתמח על מקום חיותנו וקדושתנו ומקום קדושת גניזת רבנו הקדוש והנורא בעיר אומן, אבל מה אעשה שכך קיבלתי מרבי המובהק המוה"ר משה ברסלבר ז"ל, שלזכות לעצה אמיתית צריכין מקודם לצעוק הרבה הרבה מעומקא דליבא, בבחינת צעק ליבם וכו', ותקננו בעצה טובה מלפניך, ואחר העצה צריכין להביט על ההשגחה, ויש הרבה לכתוב ולספר ואי אפשר כעת להאריך בזה. ותהלות לה' שעל ידי ריבוי הצעקה במקום קודש הקדשים על ציון התנא האלקי רשב"י זיע"א, האיר ה' בדעתי שאתקשר לרבה"ק מכאן על ידי העיר וקדיש מן שמוא נחית, שיש

ה. כאן חסר איזה תיבות, ונראה דרצונו לומר דצריכים שיהיו אנשים באר"י שיתקשרו לנשמת רבינו בסוד אתכסיא על דרך שצריך שיהיו אנשים באומן שיתקשרו לנשמתו בסוד אתגליא. אי נמי כוונתו על דרך המבואר להלן באגרת ד' דכדי לידע מהו תיקונו האמיתי אם בכאן או בשם צריכים תפלות וצעקה על ה' ולעיין אחר כך האיך היא ההשגחה.

שייכות גדול להנמ"ח, כידוע ליודעי חן בין מחצדי חקלא בין זקני אנ"ש, ואי אפשר לכתוב מזה במכתב גלוי כל כך"י.

ראוי לו ליסע אחר שכן הוא תיקון נשמתו, ואמנם באם רבו עליו המניעות, או באם רואה שמן השמים מסבבים עמו סיבות להיות בכאן, וכגון הכא בענין הכולל חצות שיסד, אשר כל בר בי רב בחסידות ברסלב יודע ועד דענינים כאלו דוגמת כולל חצות וכיוצא בזה, עם היותם נכבדים ונעלים עד מאוד, אינם נחשבים כלל וכלל כמניעה לעומת גודל ענין הנסיעה על ראש השנה אל הקיבוץ הק' דרבינו, ובעל כרחך כוונתו בזה דבכל כהאי גוונא שמרגיש שמן השמים מסבבים עמו סיבות להיות בכאן, יש לו להקדים בתפלה וצעקה להשי"ת שידע אמיתות תיקון נשמתו, אם ראוי לו להשאר בכאן ולהתקשר מהכא לנשמת רבה"ק או שראוי לו ליסע. ולא עוד, אלא אפילו אם אינו מרגיש שמן השמים מסבבים עמו איזה סיבות לכאן או לכאן, כיון דהא ודאי שנשמת רבה"ק שורה בין בארץ ישראל ובין באומן, אלא דבארץ ישראל הוא באתכסא ובאומן הוא באתגליא, ולעולם לשניהם אנו צריכים, לכן אפילו מבלי מניעות כלל ראוי לבקש ולזעוק להשי"ת שיכוין אותו כפי הראוי לו על פי תיקון נשמתו, כן נראה לפרש בדעתו.

ואמנם הא ודאי שמעינן מדבריו, אפילו מדבריו באגרת הראשונה, דעכ"פ אינו חיוב ליסע מהכא להתם, שהרי אחר שהאריך באגרת הראשונה בדבר המניעה הגדולה המונעת בעדו מליסע, מסיק "אך צריכין לידע שאין יכולים להשוות ישיבת ארץ ישראל לישיבת חוץ לארץ, כי תדעו שאור רבה"ק זורח בכאן גם כן וכו', אבל חס ושלום ללמוד ממני היתר ליושבי חוץ לארץ לבלי לנסוע לאומן מחמת איזה מניעה, אפילו אם המניעה

ו. והנה לכאורה נראים דבריו קצת כסתראי, דבאגרת זו הנדפסת כאן אמר על ידי ריבוי הצעקה להשי"ת האיר ה' בדעתו שיתקשר לרבה"ק מכאן על ידי העיר וקדיש וכו' כידוע ליודעי חן בין מחצדי חקלא, וכן באגרת דלעיל הורה לתלמידו בפשיטות דבאם לא יוכל ליסע לאומן יתקשר עצמו לרבינו מכאן על ידי התנ"א רשב"י כידוע ליודעי חן, ומשמע דאף לכתחילה באם רואה שיש לו איזה מניעות, אפילו מניעות שאינם נחשבים אצל אנ"ש כמניעות אמיתיים, כיון שעכ"פ רואה שהקב"ה משגיח ומסבב עמו איזה סיבות להיות בכאן, יתפלל ויצעק אל השי"ת ותקננו בעצה טובה מלפניך, ושוב יביט על ההשגחה. ואילו באגרת הראשונה הנדפסת לעיל, משמע דלא הוי ניחא ליה בהכי כי אם בדוחק גדול, ואפילו אחר הדוחק עדיין לא נחה דעתו לגמרי, אלא מקוה הוא שהתנ"א רשב"י ימליץ בעדו לפני רבה"ק לבלי יתרעם עליו, ולכאורה מחזי קצת כסתראי.

והנראה בזה על פי מה שגילה באגרת הראשונה דענין רבה"ק הוא באומן באתגליא ובארץ ישראל באתכסא, ולכן באגרת הראשונה באו דבריו על דרך הפשט - דכיון שעכ"פ ענין רבה"ק מאיר שם באתגליא ביתר שאת מבכאן, לכן לא אבה להתיר אלא בדיעבד גדול, וכמבואר במכתבו דמה שמונע עצמו מליסע הוא מחמת איזה מניעה עצומה שהיתה לו. ואמנם בשאר האגרות שנכתבו בשנה האחרת, כתב אמיתות הענין על פי הסוד, שבאמת נשמת רבה"ק בין הכא ובין התם, אכן אם מרגיש בנפשו השתוקקות וכיסופין ליסע למקום גניזת רבה"ק, ודאי

הרי כי לדעתו אין חיוב ליסע מארץ ישראל לאומן, אלא שפיר יכול לזכות לתיקוני הקיבוץ הקדוש הנעשה על ידי רבה"ק בראש השנה גם מארץ ישראל. ואף הוא עצמו כך היה מנהגו, דאיזה שנים נסע מהכא להתם להיות באומן על ימי ראש השנה, וכמסופר עליו בספר תולדות שמואל למוה"ר שמואל העשיל פרידמן, ואיזה שנים נשאר בארעא קדישא ונתקשר לנשמת רבה"ק ממירון ת"ו, כנזכר באגרות הנ"ל, וכמסופר עליו עוד בספר ימי שמואל חלק ג',

כב

הגה"ק מוה"ר מתתיהו ז"ל 'התיקון של ר"ה וקדושתו יכולים להמשיך גם בארץ ישראל'

ובן מצינו להגה"ק מוה"ר מתתיהו ז"ל מגדולי אנ"ש באומן שהיה איש מופת ועובד ה' מופלא מאוד והראה פלאות, והגה"ק מוהראב"ר"ן היה קם מפניו מחמת כבודו, והנה הוא ז"ל כתב באגרת (שארית ישראל סימן ק"ד) וזה לשונו, גם התיקון של ראש השנה וקדושתו יכולים להמשיך גם בארץ ישראל, כמבואר בתורה מ' ח"ב.

כג

הגה"צ מוה"ר שלמה וועקסלער ז"ל – 'כשהוא בא"י וממשיך עליו קדושת הצדיק ע"י לימוד תורתו הקדושה ע"י כאילו בא על קברו'

ובן היתה דעת הגה"צ המופלא משרידי חסידי קמאי כמוה"ר שלמה וועקסלער ז"ל, וכאשר רשם בעצם כתיבת ידו בגליון חיי מוהר"ן חלק נסיעתו וישיבתו באומן סימן ר"כ אות ל"ו אהך דאיתא התם בזה הלשון, כערב ראש השנה דיבר עמנו מהרב מברסלב שלא היה על ראש-השנה אז באומין, ואמר לנו מה אומר לכם אין דבר גדול מזה, היינו להיות אצלי על ראש השנה וכו', ואמר שכל עסקו הוא רק ראש השנה, והפליג אז מאד מאד להיות אצלו בראש השנה, ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון, וואס זאל איך אייך זאגין קיין גרעסערס דער פון איז נישט פארהנדן, אי אנדער זאגין נישט אזוי, נא איז נאך אקשיא, גאר מיין זאך איז ראש-השנה [מה אומר לכם אין דבר גדול מזה אי [מדוע] אחרים אינם אומרים כך, הרי זו עוד קושיא כל עניני הוא ראש השנה] גם כבר אמר אויף ראש השנה דארפן אלע זיין [על ראש השנה כלם צריכים להיות]. וכל זה היה באומין בראש

היא גדולה מאוד", הרי דשאני ארץ ישראל גדולה, לא כן בארץ ישראל דמעיקרא אין מחוץ לארץ, דבחוץ לארץ שיש חיוב גמור חיוב ליסע, במקום מניעה גדולה יש לו להבין ליסע לאומן, אין היתר אפילו במקום מניעה דמשמיא קבעו מקומו בכאן, ודו"ק.

השנה האחרון שאז דיבר עמנו זאת. וגם מכבר דיבר עמנו הרבה שהוא מזהיר ומצוה לכל מי שרוצה לשמוע ולציית אותו שיהיה אצלו על ראש השנה. ואמר שהיו צריכין לעשות כרוז וכו', ודיבר מזה הרבה כמה פעמים, ע"כ.

וכתב עלה הגה"צ הנזכר בגליון הספר וזה לשונו, יש לומר מה שהצדיקים האחרים רוצים להיות אצלם העולם על ראש השנה, אכן לא כל כך חיוב גדול כמו אצלו ז"ל, אכן הצדיקים אינם רוצים להוציא יושבי ארץ ישראל להיות אצלם על ראש השנה כלל, על כרחק גם אצלו ז"ל אינו מחוייב, ויכולים לקשר את עצמו במחשבה עם הקיבוץ שיש אצלו ז"ל, כמו שהחסידים מקשרים את עצמם במחשבה לרבותיהם שבחו"ל ואינם יוצאים לשם, ע"כ.

וכן רשם בשנית על גליון הספר הנזכר אהך דאמר רבה"ק כי על ראש השנה כולם צריכים להיות, וכתב עלה הגה"ח הנ"ל "נראה לענ"ד כי כוונתו הקדושה היתה על כל יושבי חו"ל אנ"ש שהיו סמוכים למקומו, משא"כ יושבי ארצנו הקדושה, כי הם עוסקים במצות ישוב ארץ ישראל ששקולה כנגד כל המצות שבתורה כמאמר חז"ל (ספרי פרשת ראה), והעוסק במצוה רמה וגדולה כזאת פטור ממצוה אחרת אם צריך לטרוח אחריה, כנפסק להלכה בשו"ע או"ח ל"ח ס"ח כותבי תפלין ומוזוות וכל העוסקים במלאכת שמים פטורים מהנחת תפלין כל היום, וכן ההלכה שם בסימן תמ"ר ס"ו וס"ז ששלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, וזה לשונו, חתן ושושביניו פטורים מהסוכה כל שבעת ימי המשתה ששלוחי מצוה פטורים מסוכה בין ביום בין בלילה למעט זה, וחתן ושושביניו רק אם בלא מירחא יכולים לקיים מצות סוכה חייבים, וזה ידוע שבלא מירחא אין יכולים לצאת לחו"ל. וגם מעשה חז"ל רב הוא, שרצו כמה תנאים בזמן ההורבן לילך לצדיק שבדור שהיה ר' יהודה בן בתירא כמובא בספר יוחסין די"ט, ולא הלכו מפני שזכרו ארץ ישראל וחזרו להם כו', ששיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות.

ובהמשך דבריו שם "א"ה ז"ל הספרי שם, מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבין אצל רבי יהודה בן בתירא ללמוד הימנו תורה, והגיעו לצידון וזכרו את ארץ ישראל, זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשת אותם וישבת בארצם, חזרו ובאו למקומם, אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה, ע"כ מהספרי. ושם דף כ' שהיה ר' יהודה בן בתירא דן לפני ר' מאיר בנציבין כו', ושם דף מ"ב ע"ב שאמר חכם גול אתה וכו'. ועיין ברמב"ם חלק שופטים הל' מלכים פ"ה ט' שאסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מיד הגוים ולדין עמהם ויחזור לארץ ישראל, וכן לסחורה ויחזור, אבל לשכון בחו"ל אסור אלא אם כן חזק הרעב שם עד שנעשה

שוה דינר חימים בשני דינרים וכו', ואעפ"י שמותר לצאת אינה מידת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור ומפני הרעב יצאו ונתחייבו כליה במקום, שהיה להם שלא לצאת לחו"ל כי אם לבקש רחמים וכו', כי מצות ישוב ארץ ישראל שקולה כנגד כל התורה כולה והיא מצות עשה דאורייתא אפילו בזמן הזה כדעת רוב הפוסקים וגדולים".

ויותר מזה כתב עוד שם להלן, אהך דאיתא התם אות רכ"ה "כבר הבטיח רבינו ז"ל בחייו, ויחד שני עדים כשרים על זה, שכשיסתלק כשיבואו על קברו ויתנו פרוטה לצדקה וכו' ויאמרו אלו העשרה קפיטל תהלים הנרשמים אצלנו בשביל תיקון למקרה לילה רחמנא לצלן, אז יניח רבנו עצמו לאורך ולרוחב, ובדאי יושיע לזה האדם. ואמר שבהפאות יוציא אותו מהגיהנם אפילו אם יהיה אותו האדם איך שיהיה, אפילו אם עבר מה שעבר רק מעתה יקבל על עצמו שלא ישוב לאולתו חס ושלום. ובלילה שקודם הסתלקותו אמר מה לכם לדאוג מאחר שאני הולך לפניכם, ומה אם הנשמות שלא הכירו אותי כלל הם מצפים על תקונים שלי מכל שכן אתם וכו'. (וכן אפילו אלו שלא זכו להכיר את רבנו ז"ל בחייו, כשיבואו על קברו הקדוש ויסמכו עליו, וילמדו ספריו הקדושים וירגילו עצמם לילך בדרכיו הקדושים הנאמרים בספריו הקדושים, בודאי יש להם על מה שיסמכו, אשריהם אשרי חלקם, ולא יאשמו כל החוסים בו, כי כבר גילה דעתו בכמה לשונות בפירוש וברמז שכל מה שעוסק עמנו אינו בשבילנו לבד, כי אם את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה, וכמבואר מזה לקמן, עכ"ל.

וכתב עלה הגה"ח הנזכר: "ונראה לענ"ד כי גם כל בני ישראל שאינם רוצים לצאת מארץ ישראל לחו"ל מפני גודל גדולת ישיבת ארץ ישראל ששקולה כנגד כל המצות כמאמר חו"ל, שמטעם זה לא הלכו גם התנאים להצדיק, אעפ"י שרצו לילך אליו בתחילה ללמוד תורה שמותר, זכרו את גודל המצוה ששקולה כנגד כל המצות וחזרו ולא יצאו, אכן הלא מובא בליקוטי מוהר"ן תורה ק"ח (ח"ב) כי להיות על קבר הצדיק הוא קדוש בקדושת ארץ ישראל ממש, וארץ ישראל הוא תיקון גדול לפגם חברית, נמצא ארץ ישראל בעצמו בלי הפסק הוא קדוש יותר, כי גם בתורה (פ"א אות ב') חדי רבי שמעון מובא כי במקום שיושבים שם ישראל מכבר אפילו בחו"ל הוא בחינת מקדש מעט בחינת קדושת ארץ ישראל, ואעפ"י **בדאי ארץ ישראל בעצמו קדושה ביותר, ועל כן הוא עיקר התקשרות לצדיק**, כמובא שם בתורה סימן קל"ה וזה לשונו, עיקר התקשרות הוא האהבה שיאהב את הצדיק אהבה שלימה כמו שכתוב (בראשית מ"ד) ונפשו קשורה בנפשו, ותרגמו חביבא ליה כנפשיה, כמו שכתוב ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד. ועיין בתורה קע"ו שעל ידי זה שמתקשר לצדיק באהבת נפש על ידי זה נכלל לבו בלב הצדיק, עכ"ל. שזה

אהבה שלמה לצדיק, בחינת אהבת דוד ויהונתן, שזהו התקרבות אליו, שעל ידי זה מתבטל הגדלות כמובא שם בתורה ה', ושם בתורה י"ב וזה לשונו, נמצא, כשלומדין איזה הלכה שהידשו התנאים, על ידי זה נתדבק רוח התנא עם רוח הלומד, ודומה כאלו נושק את עצמו עם התנא וכו', ואפילו צדיקים שכבר הלכו לעולמם, כשאנו לומדין תורותיהן, על ידי זה נתדבק רוחם ברוחנו, כמו שאמרו חז"ל (יבמות צ"ו) שפירותיהם דובכות בקבר, וזה על ידי בחינת נשיקה, עכ"ל. יוצא שעל ידי שלומדים תורתו, הצדיק נושקו והוא נושק את הצדיק, וגורם תענוג גדול לו ששפתותיו דובכות בקבר, **נמצא זהו כמו משתטח [על] קברו**. וגם בלקוטי הלכות תפלה הלכה ג' – ב', וכן בלקוטי הלכות בית הכנסת הלכה ה' – כ"ג, בלקוטי הלכות סוכה הלכה ב' – ד', בלקוטי הלכות הונאה הלכה כ' – ה', בלקוטי הלכות שלוחין הלכה ה' אות מ"א, בלקוטי הלכות החובל בחברו הלכה ג' – י', כי קדושת ארץ ישראל וקדושת הצדיק הם בחינה אחת, ועל כן **כשהוא בארץ ישראל וממשיך עליו קדושת הצדיק על ידי לימוד תורתו הקדושה על ידי זה הוא כאילו בא על קברו ויסמוך עליו וילמוד ספריו הקדושים וילך בדרכיו הקדושים בודאי יש להם על מה שיסמוכו, אשריהם ואשרי חלקם ולא יאשמו כל החוסים בו, אמן כן יהי רצון**. ועיין גם מה שכתבתי לעניות דעתי בענין ראש השנה, וכמובא בר"מ אלשיך מזה כי בארץ ישראל נידונים בכל יום, ועיין גם בלקוטי הלכות תפלין הלכה ה' אות כ"ד כי **תפלין וארץ ישראל וקדושת ראש השנה הם בחינה אחת**, וכמו שכתוב תמיד עיני הוי"ה אלהיך בה מראשית השנה וגו', על כן **ראש השנה הוא בחינת קדושת ארץ ישראל כ"י [כל יום]**. ועל כן מצינו כי גם מוהרנ"ת ז"ל בשנת תקפ"ב בקיץ נסע לארץ ישראל על מנת לחזור אעפ"י שעל ידי זה לא היה בראש השנה תקפ"ג באומן. וגם רבה"ק ז"ל היה בראש השנה תקנ"ט בארץ ישראל, שבא לשם בערב ראש השנה, כמובא בשיחות הר"ן בסידור נסיעת רבינו הקדוש לשם".

והגם שנודע (עיין שש"ק ח"ה סימן של"ג) דשאל למוהראבר"ן אם יש לו ליסע לאומן, וכיון שראה ראבר"ן דאדם פרוש ומופשט מחיזו דהאי עלמא כר"ש וועקסלער הנ"ל לא יוכל לסבול יסורי הדרך כו' השיבו דאין לו בזה בירור הלכה (וכנזכר לעיל דזמנים חלוקים היה לו למוהראבר"ן בזה ובעת ההיא סבר שאין חיוב ליסע ורק 'ענין' ומעלה יתירה' יש בזה, ובכגון זה לא אמרו), ונמנע ולא נסע, ואמנם בסוף ימיו אמר דהוא מתחרט על ששאל למוהראבר"ן אם יסע לאומן, כי למעשה כל ימיו לא זכה להיות על ציון קדשו דרבינו. אין הכוונה בזה שהיה מצטער על שהפסיד התיקון דלהיות אצל רבה"ק בראש השנה, דהא ודאי הוי פשיטא ליה דאף מארץ ישראל שפיר יכולים להתקשר לנשמת רבה"ק ולזכות בזה לכל תיקוני הקיבוץ דרבה"ק על דרך המשתתף בהקיבוץ הק' במקום גניזתו

באומן מבלי הפרש כלל, אלא שאעפ"כ הלא כבר באו דברינו לעיל בהקדמה, דעל דרך דאיכא מעלה בארץ ישראל יתר על אומן כן איכא נמי מעלה באומן יתר על ארץ ישראל, ועל דרך מעלת הבינה על החכמה – דאיכא בה כמה וכמה מעלות טובא שלא ישנם בהחכמה, ומה לנו להפליג בקדושת מקום גניות ציון קדשו דרבינו שאין קדושה נעלית מזו, וכיון שלמעשה כל ימיו לא זכה אותו צדיק להשתמח על ציון קדשו דרבינו אפילו פעם אחת, וכבר הבאנו לעיל מדברי הגה"צ מוה"ר אלי' חיים רוזין ז"ל שהגיד משמיה דהגה"ק מוהראב"ר"ן "שאם היה זוכה לבוא עוד הפעם לירושלים לא היה נוסע לאומן, כמובן אחרי שכבר זכה להיות על ציונו ז"ל", הרי דענין ההתקשרות מארעא קדישא לנשמת רבינו עדיף מפי להיות אחר שכבר היה פעם אחת בציון קדשו דרבינו באומן (ואולי הוא מפני שאז באה ההתקשרות ביתר שאת אחר שכבר הרגיש פעם ענין רבינו ביותר), וכיון שהוא ז"ל לא היה שם אפילו פעם אחת, עלה בלבו צער על חסרון קדושה זו הנמשכת מצד מעלת הבינה על החכמה, ואמנם אין כל זה נוגע כלל לענין קדושת הקיבוץ בארץ ישראל והתיקונים הנעשים בו.

כד

גדולי אנשי בדור האחרון – מא"י אין חיוב ליסע לאומן

ובדור האחרון זכינו שהערה ה' רוח בלב הגה"צ עובד ה' מופלא מוה"ר ר' לוי יצחק בנדר ז"ל שהיה תלמיד מובהק לרבו הרה"ק מוה"ר אברהם במוהר"ן וזכה לקומם מוסדות דור ודור ולהעמיד חסידות ברסלב על תילה, וכל ימיו מסר נפשו להבעיר אש קודש בלבבות אנשי שלומנו, ולמסור בעין יפה לדור אחרון כל אשר קיבל מפי קדשו דרבו, וכל אשר שמעה אזנו וראתה עינו בהיותו מסתופף בצל האריות עובדי ה' המופלאים והמסולאים בפז אשר בעיר אומן. והנה הוא ז"ל כן היה מורה ובא לשואליו, שמארץ ישראל אין חיוב ליסע אל הקיבוץ הקדוש באומן, יען דנשמת רבינו הק' ישנה גם כן כאן, וכאשר יעידו על זה רבים מתלמידיו החיים עמנו כיום לאויש"ט, וכאשר העידו כמה בפנינו מפיהם ולא מפי כתבם.

וכן היה דרכו בקודש להכריז בכל שנה ושנה בראש השנה בקיבוץ המתקיים בביהמ"ד על שם רבה"ק בירושת"ו 'דער רבי איז דא'. וכזאת ראינו משמו דבשנת תשל"ג כאשר נסעו קבוצה לאומן הכריז הוא ז"ל בעת ההיא בביהמ"ד הנזכר "הם נוסעים לאומן אבל רבינו פה".

והגם שמטרת שנפתחו שערי ציון ליסע למקום גניות קדשו דרבינו אמר דבאם יפתחו השערים יש לסגור הביהמ"ד בירושלם עיה"ק על מנעול ובריה ושכולם יסעו לשם, הנה אחר שנפתחו השערים לא הגיד כן, והניח המנין כמו

שהוא והתפלל גם הוא שם לפני התיבה כדרכו מימים ימימה, אף ביקש מאחד מגדולי אנ"ש שליט"א שיראה להשאר בכל שנה בראש השנה בירושת"ו כדי לחזק הקיבוץ בירושלם. ויותר מזה אמר דאף אם יסעו כולם וישארו עשרה בביהמ"ד בירושת"ו יתפלל עמהם בכאן ולא יסע, כאשר שמועתי זאת מפי אחד מגדולי תלמידיו שליט"א, והוסיף כי שאל להגרלו"י זצ"ל הלא מעיקרא אמרתם דבעת כזאת יש לסגור הביהמ"ד על מנעול וברית, והשיב דאמר כן מצד הרצונות והכיסופים.

וכיוצא בזה העידו תלמידיו שהגיד עוד, דהטעם שהגה"ק מוה"ר אפרים במוה"ר נפתלי ז"ל ורבו הגה"ק מוה"ר אברהם במוה"ר נחמן ז"ל לא זכו להטמן בארה"ק מחמת שנסעו מארץ ישראל ליסע לאומן בראש השנה, והגם שדיבור חמור הוא, כך העידו תלמידיו מפיו, והוא פלאי.

ועל דרך זה שמעתי מאחד מגדולי תלמידיו שליט"א עוד עובדא חמורה על אחד קדוש שהגיד הגה"צ מוה"ר לוי יצחק שנענש עבור שלא שמע לו בענין זה, ואין למוסרה ברבים וידועה בין תלמידיו.

ופשיטא דהגה"צ הנזכר אשר כל ימיו הקפיד עד מאוד לכל לסור מדברי רבו אשר יאמר כי הוא זה, בודאי מרביה הגה"ק הנזכר הוה גמיר הכי, וכאשר הגיד בפירוש משמו, וכאמור.

ויגיד עליו רעו הגה"צ המופלא, עובד ה' נעלה, ה"ה מוה"ר ישראל בער אודסער ז"ל, תלמיד הגה"ק מוה"ר ישראל קארדונער ז"ל, שנודע בשער בת רבים כמה מסר נפשו כל ימיו על ענין רבה"ק, וכמסופר מעט מזעיר מגדולתו בספר ימי שמואל שכתב ידידו ומחותנו הגה"צ מוה"ר שמואל הורוויץ ז"ל, עיין שם, ועוד עליו באגרת הקודש למוה"ר ישראל קארדונער (מכתבי ר"י קארדונער אגרת י"ד). והנה אף הוא ז"ל בסוף ימיו דיבר הרבה מענין נשמת רבה"ק שורה בארה"ק, ושאין ליסע מהכא להתם, וכמובא בארוכה בספרי תולדותיו ושיחותיו הקדושים.

בה

כמה חסידי קדישי דפ"ל שחיוב הוא ליסע גם מא"י

איברא, לא נכחד כי אמת הוא דלעומת כל הנך רבנן עליונים למעלה, היו עוד הרבה חסידים וקדושים דאף אינהו כל ימייהו מסרי נפשייהו על ענין רבה"ק, שסברו דגם מארץ ישראל החיוב ליסע מהכא להתם להתכלל בקדושת הקיבוץ הק' הנעשה במקום גניזת גופו הק' אשר באומן, ולא שמיעא להו, כלומר, לא סבירא להו כדברי כל הנך רבנן דלעיל, וכגון הגה"ק מוה"ר אלתר מטעפליק ז"ל, שבמכתבו להגה"ק מוה"ר ישראל קארדונער שהיה בארץ ישראל

(שארית ישראל מכתב ל"ב) כתב לו "מכתלי מכתבו אני מבין שגם לנסוע על ציון אדמו"ר ז"ל בשנה הזאת יש לו מניעות עצומות, אך באתי לעוררהו שאעפ"כ יתגבר על כל המניעות ויבא עתה עכ"פ להשתטח על ציון הקדוש והנורא של אדמו"ר זצוק"ל שאין דבר גדול מזה, הלא ידוע גם לכם מה שאמר מוהרנ"ת ז"ל בעת שדיבר ממה דשאמר רבינו ז"ל מענין הגלגול שבאם יאמר האדם עקט מיט מיר דא יועיל לו שלא יתגלגל להיות בסכנה עצומה בזה העולם, ואעפ"כ סיים מוהרנ"ת שאם היה יודע שכשיתגלגל יזכה גם להשתטח על ציון אדמו"ר היה מרוצה גם להתגלגל, ומי שיש לו מוח בקדקדו כשיעמיק בדיבור הזה יבין מעט גדולת הציון שלו, וד"ל, ובפרט כי הסכנה להיות בחוץ לארץ היא קטנה הרבה מסכנת הגלגול".

ועל דרך זה הוי סבירא להגה"צ מוה"ר מיכל ז"ל כמוה"ר יצחק ז"ל בהגה"ק מוהרנ"ת ז"ל, וכהך עובדא דאיתא בשש"ק ח"ד סימן תל"ג (הובא לעיל בהערה כששה"ג). וכן הוי סבירא ליה להרבה מאנ"ש שדרו באומן, וכמוכח מתוך העובדא הנזכרת שם בח"ה רס"ח.

ואף מוה"ר אליקים געציל ליאבאונע ז"ל במכתבו למוה"ר שמשון בארסקי ז"ל בשנת תרפ"ג (שארית ישראל צ') כתב בתו"ד, שלום לכל אנ"ש בפרט לר' שלמה נ"י וועקסליר [שהיה בארץ ישראל], יכור נא מאמר הבעש"ט ז"ל אז דער ארון איז אין מעזיבז, ודי לחכימא ברמיזא, ע"כ. וכיון לרמוז לו שיסע בדייקא לציון קדשו דרבינו באומן [ואמנם הגר"ש וועקסלער לא נתפעל מדבריו כנודע ונשאר במקומו]. וכן היתה דעת מוה"ר אברהם שטערנהארץ ז"ל כמוכח בספרו אמרות טהורות, וכמבואר נמי בספר שערי צדיק^ז.

ואף מצינו לאיזה מהם גדולים ומובים דעבדי מעשה רב וטרחו ליסע מהכא להתם ביגיעות רבות בגוף ובנפש כדי לזכות להשתתף בהקיבוץ הק' הנעשה במקום גניזתו, וכגון המוכח בספר שערי צדיק מכתב ו' "שאנ"ש החסידים הותיקים שישבו בעיה"ק ירושלים ובעיה"ק צפת ובשאר ערי ארץ הקודש, היו נוסעים תמיד במסירות נפש ממש מכאן לאומן להיות שם ביחד עם כל אנ"ש בימי ראש השנה הקדושים. וסיפר לי ר' אברהם שעטרנהארץ שהוא זוכר עוד מימי ילדותו וכו'".

ז. ואולי אף הגה"ק מוה"ר יצחק ברייטער (שארית ישראל ק"ה) סבירא ליה הכי, והוא ממה שהוצרך להזהיר למוה"ר יעקב זאב ברזעסקי ז"ל שלא יסע מארץ ישראל לאומן, לאשר דבר זה הוא מסירות נפש, [הותר].

וזה אינו מן השלשה דברים שצריכים ליהרג עליהם. [ומכל מקום אין זו ראייה ברורה, דשמא רצה לחזקו דאפילו אם רצונו ליסע הא במקום מסירות נפש לא [הותר].

ובן אישתעי החסיד הנעלה מוה"ר שמואל העשיל פרידמן ז"ל שהיה דר ביפו בסביבות שנות תר"ע, ושם היה עיר הנמל אשר משם היו מפליגות האניות לצאת לחוץ לארץ, ובספר תולדותיו שרשם הנקרא תולדות שמואל מעיד על כמה וכמה חסידי עליון מארעא קדישא שהיו נוסעים בשנים ההם לאומן על ראש השנה, עיין שם שמונה אותם בשמותיהם בכל שנה ושנה.

ובן יש לדקדק מלשון הגה"צ מוה"ר שמואל הורוויץ ז"ל (ימי שמואל ח"ג פרק ס"ג) דמנהג אנשי שלומנו תלמידי מוהרנ"ת הזקנים שהיו בצפת שלא יכלו לנסוע על ראש השנה לאומן להתקבץ במירון, והרי דמי שיכל ליסע היה נוסע.

ועיין עוד בספר ימי שמואל (ח"א פרק פ"ח) מגדל השתוקקות מוה"ר שמואל הורוויץ ז"ל ומוה"ר שלמה קאוולער ז"ל ליסע מארץ ישראל להיות בראש השנה בציונו הק' דרבינו. ועל דרך זה נודע ממוה"ר הירש לייב ליפעל (עיין בצילו של רבי). ובן עבד מוה"ר שמואל שפירא עובדא בנפשיה, ונסע לאומן בשנתו האחרונה בעודו מדוכא ביסורים".

כו

מעולם היו הדעות חלוקות בזה ואלו ואלו דא"ח

אכן נראה דמעולם היו הדעות חלוקות בזה, שהלא כבר אמר רבה"ק (חיי מוהר"ן אות שי"ט) "אני אעשה מכם כיתות כיתות", הא מיהת בכגון זה אלו ואלו דברי אלהים חיים, וכדאמרינן לעיל דענין ראש השנה אצל רבינו אפשר לו שיתקיים בשני פנים, או בציון קדשו אשר במקום גניזתו או בארץ ישראל על

ת. ועיין עוד בספר שערי צדיק סימן ו' הנדפס לאחרונה, והוא אגרות קודש מהגה"צ מוה"ר גדליה קעניג ז"ל, דהגה"ק מוה"ר אפרים ז"ל בהגה"ק מוה"ר נפתלי ז"ל שנתיישב לעת זקנותו פה בירושלים עיה"ק תובב"א, מסר נפשו מאוד ליסע מהכא בכל שנה ושנה לציון קדשו דרבינו. והנה היה אפשר לומר דאף איהו סבירא ליה דיש חיוב ליסע מארץ ישראל, וככל הנך חסידי קמאי דקפדי ליסע מהכא להתם. אלא דטפי מסתבר דסיבת נסיעתו היתה מחמת שהרגיש בנפשו דאמיתות תיקונו הוא דייקא על ידי היותו משתתף בהקיבוץ הקדוש במקום גניזת רבינו באומן, וכבר כתבנו שכן היא המדה - דהמרגיש בפנימיות נפשו דתיקונו על ידי הנסיעה אל הקיבוץ הק' באומן יש לו ליסע והנה שכרו אתו ופעולתו לפניו. וראה לדברינו, שהרי מסופר שם ששנה אחת קודם השנה האחרונה לא נסע לאומן מפאת חולשתו, אלא הואיל ולא הרגיש בכאן שום טעם והרגשה דענין הקיבוץ דרבינו הק', נצטער על נפשו ושוב מסר נפשו ליסע בשנה האחרת, והרי דבפנימיות נפשו הרגיש ששם תיקונו, ופשיטא דגברא רבא עובד ה' במסירות נפש דכוותיה החש בפנימיות נפשו שתיקונו כך או כך יש לו לנהוג כאמיתות הרגשתו, כמבואר בענף ד'.

ידי ההתקשרות לנשמת, וכל אחד יעשה בזה כפי הוראת נשמתו, וכדחזינן נמי לכמה מן הקדושים הנזכרים לעיל דפעמים עבדי הכי ופעמים הכי, וכגון מוה"ר ישראל קארדונער שהעיד על עצמו ששנים רבות שבר מניעות רבות ונשגבות ליסע מהכא לציון קדשו דרבינו, ואף על פי כן היה איזה שנים שנשאר בארץ ישראל. וכן מוה"ר שמאל העשיל פרידמן הנזכר לעיל, כמסופר בספרו תולדות שמואל. ומקדמת דנא מצינו בר' מאיר טעפליקער שהיה דר בארץ ישראל ומכל מקום היה נוסע לאומן אחת לעשר שנים, וכן מוה"ר נתן ב"ר יהודה מטבריה, שהיה בארץ ישראל ופעמים נסע לאומן. וכיוצא באחרוני קדושים וחסידים כיוצא בהם.

בז

המסקנא העולה

אתה הראת לדעת דקיום הקיבוץ הק' בארץ ישראל אין בו משום חידוש כלל, דכבר היה לעולמים, ומראשית כזאת הודיענו רבה"ק שזה רצון קדשו שיתקיים הקיבוץ בארץ ישראל, ואכן מיום הווסד ענין הקיבוץ הק' על ידי מוהרנ"ת זיע"א, היו חסידים ואנשי מעשה שנהגו ליסע מהכא להתם להשתתף בהקיבוץ הק' הנעשה באומן, והיו שנהגו לישאר בארץ ישראל ולהתקשר מכאן לנשמת רבה"ק השורה כאן, וכן הוא נוהג עד היום הזה, שרבים וכן שלמים מגדולי צדיקי אנ"ש מדקדקים ליסע לציון קדשו דרבינו באומן, ולעומתם ישנם מגדולי צדיקי אנ"ש הנשארים בארעא קדישא בכל שנה ושנה, ובכל חד מינייהו איכא מעליותא דליתא בחבריה, וכל חד עביד בזה כפי שורש אחיות נשמתו, וכן הוא נוהג עד היום הזה.

ומעתה כל הקרב אל משכן ה' שנפשו איותה לקיים הוראת רבינו הק' זיע"א, שציוה לכל הסרים למשמעתו להיות אצלו בראש השנה, שתי דרכים לפניו, הדרך האחת היא ליסע אל הקיבוץ הקדוש אשר במקום מנוחת קדשו בעיר אומן, והדרך השנית היא להתכלל בקיבוץ הקדוש המתקיים כאן בארץ הק', והוא באופן שיקשר וישתף עצמו עם אותם המתקבצים בארעא קדישא כאיש אחד בלב אחד בהתקשרות ודביקות אמת לנשמת רבה"ק השורה כאן, וישתתף עמהם יחד בקיבוץ הקדוש המתקיים במקום מנוחת התנא האלהי רשב"י אשר בעיה"ק מירון, או בקיבוץ הקדוש הנעשה בבתי המדרשות הנקראים על שם רבה"ק בעיה"ק ירושלים.

והזוכה להכנים ראשו ולהשתתף באחד מאלו הקיבוצים, אם בהקיבוץ הנעשה באומן ואם בהקיבוץ הנעשה בארה"ק, אשריו ואשרי חלקו בזה ובבא, מאחר שזוכה לקיים ציווי רבה"ק במלואו, וזוכה בזה לכל התיקונים הקדושים

והנוראים הנעשים על ידו באלו הימים שאין לך דבר גדול מזה, וראוי לו לשמוח בכל השנה כמאמר רבה"ק, ויקויים בו מאה"כ (נחמיה ח') "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי הדות ה' היא מעוזכם".

וכבר באו דברינו לעיל בהקדמה, בדבר נעלה ונשא וגבה מאוד כגון זה, אין להורות לא ליחיד וכל שכן לרבים, אלא כל החפץ לילך בדרכי אמת יבקש על נפשו ויתבונן בסיבות שמסובב אותו השי"ת בטובו ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שיתקנו בעצה טובה עד שנשמתו תלמדנו הדרך ילך בה והמעשה אשר יעשה כפי התיקונים הנצרכים לו על פי אחיזת שורש נשמתו.

ושוב ראינו שכן הורה זקן מפורש במראה ולא בחידות, ה"ה הגה"צ מוה"ר לוי יצחק ז"ל באגרת תשובה לשואל (תמימי דרך מכתב נ"ה), וזה לשונו, מה שאתה שואל ממני, דיברתי עם זקני אנ"ש שיחיו, וכולם אמרו בפה אחד שבזה אי אפשר ליתן עצה לחברו, כי להיות ראש השנה הק' בירושלים עיה"ק תוכב"א אי אפשר לשער גודל הענין הנורא הזה, בפרט כעת שיש לנו אוצרות כאלה, שאנו נוסעים ערב ראש השנה הק' בחברון, ובקבר רחל, ושמעון הצדיק, וכותל המערבי אשר מעולם לא זזה השכינה הק' משם, ולהתפלל יחד בראש השנה הק', אי אפשר לשער גודל הענין הקדוש הזה. והב' להיות על ציון הקדוש של רבינו זצ"ל גם כן אי אפשר לשער גודל הענין הקדוש הזה, על כן אי אפשר לנו לומר לחברו עשה כך, על כן תרבה בתפלה ותצעק ותקנו בעצה טובה מלפניך, והשי"ת יוליכך בדרך האמת אהלך באמתך, עכ"ל. דו"ק היטב בלישניה ובעיניך תראה האין ענין הראש השנה הק' של רבינו אפשר לו שיתקיים בשני דרכים, ואין להורות בזה תשובה ליחיד, אלא כל אחד נשמתו תלמדנו, וכמבואר באריכות דברינו בפנים.

וכבר באו דברינו לעיל דכל דברינו אלו לא באו אלא להזכיר הנשכחות ולעורר הלבבות, מאחר ששנה זו מסוגלת מאוד לעורר ענין השראת נשמת רבה"ק בארץ ישראל, כאשר באו דברינו בהקדמה לספר ים החכמה דהאי שתא, כאשר יראה הרוואה. ואדרבה, נקוה בע"ה כי על ידי פרסום ענין זה, יתקרבו יותר ויותר חסידים ואנשי מעשה לחסות בצל אורו הגדול של רבינו הק', ויתרבו הבתים ביתר שאת ויתר עז עד לאין ערוך, ונזכה כי יסיר ה' לב האבן מקרבנו, ויטע בלבנו ל'ב בש"ר לאהבה וליראה אותו לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

ענף ב

חוב מצות אמונת חכמים ברב"ק ותלמידיו ותלמידיו תלמידיו שבכל דור ודור

א

נצחיות השארת אורו דרב"ק מיוסד על ענין אמונת חכמים בתלמידיו וכו'

והנה זאת ידוע לכל הבאים בשערי אורה, כי נצחיות ענין רב"ק, והשארת והנחלת דרכו הקדושה לדורות עולם עד ביאת משיח צדקנו בב"א, כולו מיוסד על ענין אמונת חכמים דייקא. וענין זה דאמונת חכמים, כולל בין האמונה ברב"ק זיע"א בעצמו, ובין האמונה בתלמידיו הקדושים ועל צבאם גא"ע הגה"ק מוהרנ"ת ז"ל, ובין האמונה בתלמידי מוהרנ"ת ותלמידי תלמידיו וכו' עד ביאת משיח צדקנו.

ב

חטא העגל – שלא הלכו לתלמידי הצדיק לשאול מהם הדרך ילכו בה

וכן מבואר בדוכתי טובא בספר ליקוטי הלכות, ומהם בהלכות בשר בחלב הלכה ה' וזה לשונו בתו"ד, כי עיקר חטא העגל היה על ידי שפגמו בכבוד משה ותלמידיו, על ידי שלא האמינו שגם אחר הסתלקות משה שהוא בחינת הצדיק האמת, גם אחר כך דבריו חיים וקיימים לעד, וצריכין לקיים דברי תורתו לנצח תמיד, כי דבריו הם דברי אלקים חיים אשר הם קיימים לעולם כמו שנאמר ודבר אלקינו יקום לעולם, כי עיקר פגם העגל היה שהיו סבורים שכבר מת משה, כמו שמובא בפרוש רש"י על פסוק וירא העם כי בשש משה וכו', ואז אמרו לאהרן, קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, היינו שעשו עצמם כאלו אינם חולקים על משה בעצמו, רק הם אומרים שענין משה אינם יודעים מה הוא, בחינת כי זה משה האיש לא ידענו וכו', רק עתה שכבר מת, לדעתם, צריכין לבקש אחר במקומו, ונבוכו בדעותיהם המשובשות על ידי זה בעצת ראשי הערב רב שקיבלו אותם עליהם לרב ולראש מחמת שהיו יכולים לעשות מופתים על ידי שמות הטמאה כמו שאמרו רז"ל וכו'. ועיקר חטאם ומעוהם היה על ידי שלא האמינו במה שלפניהם אמת, ברור ונדך ומתוקן, שהוא תורת משה אמת שקבלו בסמוך, ועדיין תלמידיו הקדושים קיימים, שהם אהרן וחור ויהושע וכו'. ואפילו לפי מעותם שמת משה, היה להם לילך לתלמידי הקדושים ולשאול מהם הדרך אשר ילכו בה, אבל ראשי הערב

רב הטעו אותם, עד שמאסו בתורת משה, שכתוב בה בפרוש לא יהיה לך אלהים אחרים וכו', ובהרו לילך בעצת הערב רב ועשו את העגל, ולא רצו לציית את תלמידי משה שמחו בהם על זה, והרגו את חור, עד שנתיירא אחרן מהם והוכרח לעשות הפעם שלא יהרגוהו חם ושלום ולא יהיה להם תקנה, כמו שאמרו רז"ל, ופרה אדומה מטהרת מזה, כי ענין פרה עמוק עמוק מאד, שעל זה נאמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, היינו כי על ידי מעשה הפרה ממשיכין השכל העמוק והגבוה מאד של הצדיק האמת הגדול במעלה הנ"ל, שהוא בחינת משה, שעל ידי זה יכולין לרפאות ההולה והנמוך ביותר, אפילו אותן שנפלו לסטרא דמותא וכו', כי הצדיקים שמשברים תאותם ומבטלין אחיזת הקליפות מהצמצומים, הם זוכין להשיג דרכי הצמצומים, עד שזוכין על ידם דייקא להשיג אלקות, עד שזוכין להכניס השגות אלקות גם בהפחותים מאד כנ"ל. ורשעים להיפך, שעל ידי שאינם משברים תאותם ואינם מכניעים עצמם לגדולי הצדיקים הנ"ל, על ידי זה נכשלים על ידי אחיזת הקליפות שנאחו בהצמצומים, ונעלם ונסתר מהם אורו על ידם, עכ"ל, ועיין שם באורך.

ג

**'התלמידים הנשארים דבוקים בהצדיק האמת הם בבחינת לוי
ועל ידם נשאר השארת קדושתו לדורות'**

וכן כתב עוד בהלכות שלוחין הלכה ה' וזה לשונו בתו"ד, 'אזכרה נגינתי בלילה' היינו בלילה בעת התגברות המדמה וכו', 'עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי', שצריך לשוח עם לבבו לחפש רוחו הטוב בחינת החלק הטוב שיש לו ברוח הקודש של הצדיק האמת שכלול מכל נפשות ורוחות ונשמות של כל ישראל, וכל אחד מישראל צריך לחפש מאד אחרי הצדיק הזה כדי למצוא רוחו הטוב וכו', 'בקשתי את שאהבה נפשי', זה הצדיק האמת שהוא בחינת משה וכו', 'בקשתי ולא מצאתיו', כי לא במהרה זוכים למצוא אותו, כי צריכין יגיעות הרבה וזמן זמנים הרבה עד שמוצאין אותו ואת הרוח הקדש שלו וכו', 'מצאוני השומרים הסובבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם', 'השומרים הסובבים בעיר' הם בחינת נטורי קרתא האמתיים וכו', וכן מרומז במדרש שם **שהשומרים הם בחינת התלמידים של הצדיק האוחזים בו ואינם מניחים עצמן לטעות** בבלבולים והטעויות של העולם שכולם מבלבול המדמה, כי מבואר במדרש שם מצאוני השומרים הסובבים זה שבטו של לוי וכו', היינו כנ"ל, כי כל שבט לוי לא טעו אחר העגל ונשארו דבוקים באמת במשה רבם, והם טיהרו את ישראל אחר כך מחטא העגל וכו', וכמו כן **בכל דור התלמידים הנשארים דבוקים בהצדיק האמת הם בבחינת לוי**, בחינת וילוו עליך וישרתוך וכו'.

"כי זה כלל גדול, שאין הצדיק מסתלק מן העולם עד שנולד אחר תחתיו, כמו שאמרו רז"ל עד שלא מת עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי, וכן הרבה שחשבו שם, אבל צריכין לחפש ולבקש אחר זה הרבה הרבה, בפרט בדורות הללו וכו' צריכין להזהר מאד שלא להכשל על ידי זה לומר שכבר מת הצדיק ואפס תקוה ח"ו ולא נשאר עוד בעולם חליפתו והשאריתו, כי זהו פגם עצום מאד, כי בודאי הצדיק לא מת, ובודאי נשאר השארית קדושתו **אצל בניו ותלמידיו**, רק שצריכין לחפש ולבקש אחר זה מאד מאד וכו"ל. ועל ידי החיפוש ובקשה מוצאין בודאי קדושת השאריתו אצל בניו ותלמידיו, שזהו בחינת שם מת אהרן ויכהן אלעזר בנו תחתיו".

ד

**'על ידי שתלמידו של הצדיק קיים ואומר תורתו משמו ומלמדו
לאחרים בודאי לא מת גם מצדנו'**

ושם לעיל מינה האריך מזה טובא וזה לשונו בקצרה, וזה שבאו אל אהרן ואמרו לו 'קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו', ועתה בוא וראה אתה המעיין המסתכל בתורה בעין האמת, שמפרש כאן שכל מעותם היה בענין הנ"ל, שלא השתדלו לחפש קדושת רבם משה כראוי, עד שנפלו למצות כזה על ידי הערב רב, שמאחר שאינם יודעים מה היה לו למשה, על כן רצו לעשות להם אלהים אחרים וכו', ועיקר התיקון על ידי צדיקי אמת שבכל דור שיש להם איזה בחינת רוח הקדש גם עכשיו וכו'. וזה שאמר להם משה 'כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון, הן בעודני חי עמכם ממרים היתם וכו', הקהילו אלי וכו', ואעידה בם' וכו', שהוא שירת האזינו. והקשה רש"י והלא כל ימי יהושע לא השחיתו וכו', אלא מכאן, שכל זמן שתלמידו קיים כאלו לא מת וכו'. וקשה הלא הצדיק האמת נקרא חי לעולם וכו', מכל שכן וכל שכן משה רבנו בודאי חי וקיים לעולם, וכמפורש במדרש רבה וכו'. אך באמת הכל נייחא, כי זהו בעצמו כוונת המדרש שהביאו רש"י, היינו שרש"י בשם המדרש מפרש כוונת הפסוק שאינו כפי פשוטו שאחרי מותו הפשוט ישחיתו, כי הלא אנו רואין שלא השחיתו אחרי מותו הפשוט, כמו שכתוב ויעבדו את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע וכו'. אלא על כן מוכח מזה שפירוש תיבת מיתת הנאמר אצל הצדיק הרבי האמת שיש לו תלמידים שהוא בחינת משה אינו כפשוטו מיתת ממש ח"ו כמו שאר בני אדם, כי בודאי הצדיק חי וקיים תמיד, כמו שאמרו רז"ל בכמה מקומות אין מספר שהצדיקים במיתתן קרויים חיים. רק פירוש תבת מיתתו הוא כמו שאיתא בספר הזהר הקדוש המובא לעיל שמשה לא מת רק מה שכתוב אצלו וימת משה הוא מסמרא דילן וכו'. ועל כן באמת כל זמן שתלמידו של אדם קיים כאלו לא מת,

אף על פי שבאמת אנו רואין שכבר מת ונקבר, אף על פי כן באמת לאמתו לא מת כלל, רק מצדנו, שאין אנו רואין אותו, אבל מחמת שתלמידיו קיים ואומר תורתו משמו ומלמדה לאחרים, בודאי לא מת גם מצדנו, כי עיקר החיות הוא חכמת התורה הקדושה וכו'. ועל כן כל זמן שתלמידו של הצדיק קיים ומגלה תורתו הקדושה בודאי לא מת וכו'. וכן נוהג מדור לדור לעולם, שבכל עת שנמצאים צדיקים שעוסקים כראוי בתורת משה, באותו העת נחשב כאלו לא מת משה גם מסטרא דידן וכו'.

ה

צריכין להאמין שבודאי נמצא אחד או רבים שהם תלמידיו האמתיים שקבלו תורתו ודרכיו וכו' שיכולים להחיות את הכל'

ובחמש דבריו שם: "וזה מה שצועק הנביא (ישעיה נ"ז) 'הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק', כי באמת צריכין לחפש את הצדיק האמת תמיד אפילו המקורבין אליו וכו', כי הצדיק מסתתר בכל פעם מהעולם מחמת קלקולם, ונתרחק מהם הרבה עד שקשה להם לקבל ולינק מאורו הגדול כי אם על ידי יגיעות ובקשה וחיפוש הרבה. וזה גם בחייו, מכל שכן אחר הסתלקות לעילא ולעילא, צריכין לחפשו ולבקשו יותר ויותר לסלסל ולחפש בתורתו הקדושה ולידך בדרכיו ואורחותיו הקדושים, ולבקש ולהתחנן הרבה לפני ה' יתברך עד שיויריד דמעות הרבה, עד שישפוך לבו כמים לפני ה', עד שיזכה למצוא ולהשיג פנימיות כוונת תורתו הקדושה שזהו בחינת הצדיק בעצמו, כי עיקר הצדיק הוא תורתו הקדושה ששם גנוז רוח הקדש שלו. וצריכין להאמין שבודאי נמצא אחד או רבים שהם תלמידיו האמתיים שקבלו תורתו ודרכיו ועצותיו ורמזיו הקדושים שיכולים להחיות את הכל, כי אין דור יתום ובודאי לא נסתלק הצדיק עד שהשאיר אחריו ברכה, שהם התלמידים האמתיים שלו, שהם בחינת החליפות שלו, כמו שמבואר בהתורה כי מרחמם ינהגם בסימן ז' לקוטי תנינא, עין שם היטב, שכשהם מגלים תורתו הקדושה נחשב כאלו לא מת, כמו שאמרו רז"ל וכנ"ל. וכמבואר שם בסימן ז' הנ"ל, שכשמגלים דעתו הקדושה הוא מתלבש בדבוריהם ונחשב כאלו הוא חי ממש וכו', אבל צריכין לחפש ולבקש מאד מאד את זה התלמיד האמתי שקבל דעת רבו כראוי עד שיש בדבוריו בחינת רוח הקדש, בחינת רוח הבא מן הקדש וכו', וכל זמן שנמצאים אנשים כשרים שעוסקין בזה כנ"ל נקרא הצדיק שהוא בחינת משה 'חי', ובעת שמתרשלים בזה נקרא אחרי מותו, חס ושלום, שעל זה נאמר, "כי ידעתי אחרי מותי וכו'". היינו בכל עת בכל דור שתתשלל בזה כנ"ל וכו', וכן בכל דור ודור עד שסוף כל סוף אף על פי

שהתורה הולכת ומתמעטת ומשתכחת מישראל ח"ו, כאשר ניבאו על זה מכבר, אף על פי כן יהיו נמצאים כמה וכמה יחידי סגולה שיתחזקו בכל הנ"ל לשוטט ולחפש ולבקש את דבר ה' שהוא דברי חדושי תורה של הצדיקים האמתיים, ויבקשו עד שימצאו התלמידים אמתיים שהם בבחינת יהושע, ועל ידי זה תתחזק האמונה כנ"ל, שעל ידי זה יהיה חידוש העולם וכו'. ועל כן כל מה שמסתלקין הצדיקים מן העולם ביותר ח"ו, צריכין לחפש ולבקש הרבה יותר, כי כל צדיק אמתי ותלמידו הוא בחינת משה ויהושע, כאשר שמעתי מפיו הקדוש כי הצדיק הרבי האמתי הוא בחינת משה שהוא רבן של ישראל והתלמיד הוא בחינת יהושע וכו', עכ"ל, ועיין עוד שם באורך.

ו

'מצאתי את שאהבה נפשי על ידי תלמידיו שהמשיכו השארתו בעולם'

ועל דרך זה כתב עוד בחל' נזיקין הלכה ד' אות ט"ז וזה לשונו, וזהו בחינת כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחותיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי. 'כמעט שעברתי מהם', זה בחינת הסתלקות הצדיק, כמו שפרש רש"י שם שזה נאמר לענין הסתלקות משה ואהרן. ואז דייקא 'מצאתי את שאהבה נפשי', על ידי תלמידיו שהמשיכו השארתו בעולם, וכמו שפירש"י שם שזה נאמר על יהושע שכבש שלשים ואחד מלכים, וזהו 'אחותיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי' וכו' וזהו בחינת בתי כנסיות ובתי מדרשות ששם מתקבץ הטוב של כל אחד מהתלמידים מה שקבלו מרבן וכנ"ל, שעל ידי זה נזכה לאחוז בו יתברך בלי רפיון בבחינת אחותיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי וכנ"ל."

ז

'השארה שהשארתי אחריכם להנהיג את ישראל במקומכם כמו שאתם רוצים באמת'

ועיין לו עוד בספרו ליקוטי תפלות כמה הרבה לבקש ולהעתיר על דבר זה, וזה לשונו בחלק ב' תפלה ז', רבונו של עולם אדון הרחמים והסליחות, עוררה נא ברחמיך וחסדיך את המנהיג הראשון האמיתי שהוא משה רבנו עליו השלום עם כל הצדיקים האמתיים הכלולים בו, שיעמדו בעזרתנו ויגמרו מהרה מה שהתחילו לקרבנו אליך אבינו שבשמים, ולהחזירנו בתשובה שלמה לפניך. ועתה ארים קולי ואקרא אליהם בקול מר ואען ואומר וכו' הלא אתם בעצמכם הודעתם לנו שאין שלימות להנשמה כשמסתלקת למעלה שתהיה רק למעלה ולא למטה וכו', רק עיקר שלימות הנשמה הוא כשהיא למעלה למעלה שתהיה

למטה למטה גם כן, ותאיר בבני עולם הזה השפל וכו', ועתה עתה, אדונינו מורינו ורבותינו, אבותינו הודינו זוינו ותפארתנו, עטרת ראשנו, אן פניתם אן פניתם, על מי עזבתם אותנו, על מי נטשתם מעט הצאן הזה, בין דובים ואריות וחיות רעות רבים מאד, **והיכן היא החשארה שהשארתם אחריכם להנחיג את ישראל במקומכם כמו שאתם רוצים באמת**, כי נשארנו כתורן כראש ההר וכנס על הגבעה וכו' אל תחרישו ואל תשקטו, עד אשר ישלח לנו מושיע ורב ומנחיג אמתי, להצילנו מעוונות ומחטאים, ומכל מיני פגמים שבעולם, ויקרבנו אליו יתברך ולעבודתו חיש קל מהרה. וכאשר החלתם חסדכם עמנו כן תגמרו בעדנו, ומה שהיה הוא שיהיה, **שנזכה גם בדור הזה למנחיג אמתי שיהיה בבחינת משה, כי אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וכבר הבטחתנו שלא תעזבו אותנו לעולם**".

ובן הוא שם בחלק א' תפלה י"ג "רבונו של עולם, כבר הבטחתנו כי אין דור יתום, ובודאי גם עכשיו בדור הזה נמצאים צדיקים אמתיים בעולם, אשר יש להם זה הכח לקבץ את נפשותינו לחדש אותנו לטובה ולהוריד ולהמשיך לנו חדושי תורה, להחזירנו בתשובה שלמה לפניך. ובכן יהי רצון מלפניך האו"א שתמלא עלינו רחמים ואל תסתר פניך ממנו, ותזכה אותנו בחסדיך הגדולים לגלות לנו ולהראות לנו את הצדיקי אמת שבדור הזה, ותזכה אותנו להתקרב אליהם, כי אין לנו על מי להשען כי אם עליך אבינו שבשמים, ועל צדיקיך האמתיים אשר על ידם אתה עוזר וסומך לעמך ישראל ברחמים". ועיין לו עוד על דרך זה טובא, ומהם בח"א תפלה ד', י"ג, ל', קי"ג, קי"ז. ח"ב תפלה ל"ג, נ"ו, ועוד.

ח

תלמידי הצדיק הם בחי' הכהן שבימין שהחיוב לשמוע בקולם אפי' אומרים לך על ימין שהוא שמאל'

וכבר כתב רבה"ק (ליקוטי מוהר"ן ח"א סימן קכ"ג) "העיקר והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה, דבר קטן ודבר גדול, ולבלי לנטות ח"ו מדבריו ימין ושמאל, כמו שאמרו רז"ל (ספרי פרשת שופטים) אפילו אומר לך על ימין שמאל וכו', ולהשליך מאתו כל החכמות, ולסלק דעתו כאלו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור, וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו אינו בשלימות, ואינו מקושר להצדיק. וישראל בעת קבלת התורה היו להם חכמות גדולות, כי אז היו עובדי עבודה זרה שביניהם, שהיה טעותם על פי חכמות וחקירות גדולות כידוע, ולולי שהיו ישראל מושליכין מעצמן החכמות, לא היו מקבלים התורה, כי היו יכולים לכפור בכל ח"ו, ולא היה מועיל להם כל מה שעשה משה רבנו עמהם, ואפילו

כל האותות והמופתים הנוראים שעשה לעיניהם לא היה מועיל להם, כי גם עתה נמצאים אפיקורסים הכופרים על ידי שמות וטעות חכמתם, אך ישראל עם קדוש ראו האמת, והשליכו החכמות, והאמינו בה' ובמשה עבדו, ועל ידי זה קבלו התורה. והיינו שתרגם אונקלוס (דברים ל"ב) 'עם נבל ולא חכם' – 'עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו', כי עיקר קבלת התורה היה על ידי ולא חכימו, היינו על ידי שהשליכו מאתם כל החכמות כנ"ל, עכ"ל.

והנה תלמידי הצדיק הם הם הצדיקים האמיתיים שבכל דור, כמובן מדברי מוהרנ"ת בדוכתי טובא, ומהם בליקוטי הלכות (נוקין הלכה ד' אות ל') "וכן הוא בכל דור וכו', ה' יתברך מקדים רפואה למכה, ששולח מתחלה צדיק אמת כזה שמקדים להמשיך רפואות נפלאות, ומגלה לנו תורה נפלאה וכו' שעל ידי זה יהיה כח לעמוד כנגדם וכו', ומי שיסתיר את עצמו בצל כנפיהם וילך על פי דרכי תורתם הקדושה בודאי יהיה ניצול מהם. כי הצדיקי אמת הם בחינת זקנים דקדושה, וכלם מקבלים מהזקן שבזקנים סבא דסבין שהוא בחינת הזקן שהתפאר שהוא זקן מאד וכו' ועדיין לא התחיל לחיות וכו'. ועל כן נקרא כי זכה להכלל בתכלית הזקנה בבחינת שנים קדמוניות". ועיין לו עוד בהל' תפלין הלכה ה' אות ט'.

ועוד לו באגרת שכתב לבנו מוה"ר דוד צבי (עלים לתרופה תס"ו) "והעיקר שבתבטל דעתך נגד דעתי שהוא דעת רבינו הקדוש והנשגב כי הוא חייך" וכו'. וכן לעומת זה תמצא שכתב מוה"ר ר' יצחק במוהרנ"ת לאביו הק' ז"ל (מכתבי ר' יצחק סוף עלים לתרופה מכתב ב') "ואזכה לקיים היטב כל דבריך הקדושים בגשמייות ורוחניות, לזכות לישב על התורה ועבודה בתמידות, ולא אסור מרצונך הקדוש ימין ושמאל, רק לקיים כל מה שאשמע מפיו תמיד בקדושה וטהרה".

וכן מובן עוד מדבריו בליקוטי תפלות על התורה הנ"ל (קי"ג) "רחם עלי וזכני לתמימות באמת, ואזכה לקשר את עצמי באמת ובתמים לצדיקים וכשרים ותמימים אמתיים שבדור אשר זכו לשמש צדיקים אמתיים ולקבל מהם דרך האמת והישר, ואזכה לסלק ולבער ולבטל כל חכמתי ושכלי ודעתי נגדם כאילו אין לי שום שכל כלל, רק לקיים כל היוצא מפייהם, ועל כל אשר יאמרו כי הוא זה לא אסור ימין ושמאל וכו', ולא אסור מאמרי פיהם של הצדיקים הקדושים אמתיים המנהלים אותנו ברחמים באמת ובתמימות, על פי דרכי התורה שקבלנו מפי משה רבנו עליו השלום, שמרנו והצילנו מכל מיני כפירות ובלבולי אמונה הבאים מחכמות האלה".

והרי לעניננו למדנו, כי עיקר השארת קדושת ענינו דרבה"ק לנצח, אינו אלא על ידי תלמידיו ותלמידי תלמידיו עד סוף כל הדורות, כי המה שזכו לבקש

ולחפש אחריו כל ימיהם חדשים לבקרים במסירות נפש גדולה ועצומה בודאי זכו שנחה עליהם רוחו הקדושה וזכו למיקם אדעתיה כפי ערך הראוי להנהגת אותו הדור, ומכלל חיוב מצות אמונת חכמים היא האמונה באלו התלמידים שהמה ראשי הבית שבכל דור ודור, ועל ידם ובאמצעותם דייקא נמשך ומתפשט אורו של רבה"ק לכל המבקשים אחריו בלבם ונפשם, ומדבריהם אין לנטות אפילו אומרים על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, כי הם הם בחינת הכהן שבימין שמחוייבים אנו לשמוע בקולו ולילך אחר עצתו.

ט

החיוב להאמין בתלמידי הצדיק אפי' אומרים על ימין שהוא שמאל והממאן להאמין בהם הוא טועה ותועה

ובדבריהם האלה מבואר יפה בספר ביאור הליקוטים להגה"ק מוהראבר"ן (סימן ס"א אות י') וזה לשונו בקצרה, בהמבואר מדבריו הקדושים שבפגם וחסרון אמונת חכמים אין ביכולת האדם לברר ולהוציא מהלימודים משפטי אמת והנהגות ישרות וכו', נראה לפי עניות דעתי שכל כוונתו בענין אמונת חכמים הנ"ל הוא תורתם בעל פה שמוציאים בכל דור ודור, כי זה מבואר מלשון וענין הכתוב הנ"ל **שסובב בכוונתו על השופט והכהן העליון שנמצא בכל דור דור**, שזה עיקר תיקון האמונה **לכל נסור מן הדבר אשר יגידו מפה לפה בנ"ל**, ולא כן בדבר הלימודים הנזכרים לעיל וכו' ספרי התורה שבכתב שהם הלימודים שניתנו ונמסרו ללמוד ולהגות בהם גם לכל אחד בפני עצמו, אבל אם ילמוד [בספרי התורה שבכתב הנ"ל] וגם אם יאמין בזה וכו' ולא יאמין בדברי החכמים הנמצאים בכל דור ודור וריבוי ספריהם שמחדשים ומוציאים בדבריהם הקדושים, אין לנו טועה ותועה מדרך האמת יותר מאתו, וכענין דואג המבואר בפנים וכו'. ועוד יש לבאר, שגם כל הספרים הנכתבים מהחכמים שבדורות הקודמים, אעפ"י שהן הן דברי תורתם בעל פה מיום שניתנה לכתוב, אבל באופן אחד נחשבים גם הם לתורה שבכתב כנגד הדיבורים והספרים הנתרבים ונמצאים לכל איש ואיש מהחכמים שבדורו לבד, כי זה עיקר ההכרח והתיקון שבכל דור, להאמין ולהבחין באמתתם וחמדתם, אשר הם חיינו והצלחתינו, להוציא ולברר על ידם לבד הנהגות ישרות ומשפטי אמת מכל התורה והלימודים הנמצאים בספרי החכמים הקודמים להם, עכ"ל.

הרי שפתי קדשו ברור מללו, שעיקר תיקון האמונה הוא להאמין בחכמי הדור שהם תלמידי הצדיק שבכל דור, שאחר דבריהם לא ישונה אפילו אומרים על ימין שהוא שמאל כו', והמתעקש להבין ולפרש דברי רבה"ק ועצותיו והוראותיו על פי שכלו וחכמתו, שלא כפי שכתבו ופירשו תלמידיו ותלמידי תלמידיו כו', אין לך טועה ותועה יותר מזה.

ובן הגיד הוא ז"ל אודות אביו הק' מוה"ר נחמן מטולמישין ז"ל שהוא היה התלמיד שבדור ההוא, כי הנח "בסוף ימיו של מוהראבר"ן היה חולה מדוכא ביסורים, ולרוב ענותנותו הגיד על עצמו כי אם היה זוכה להכיר ולידע אמיתות חשיבות מעלת אביו הק' ז"ל כפי שהשיג בשנותיו האחרונות, יודע הוא בבירור שלא היו עוברים עליו אלו התלאות והיסורים הקשים (שיחות וסיפורים אות מ"ז, שש"ק ח"ה אות קפ"ז).

ועל דרך זה תמצא במכתב הגה"ק מוה"ר יצחק ברייטער ז"ל הנדפס בראש ספר לקוטי עצות ע"ט ובתחילת ספר עצות המבוארות וזה לשונו, לכן דעו אנ"ש כי מחוייבים אנחנו לבטל דעתנו הקלושה מפני דעתו הרהבה [דהגה"צ מוה"ר שמשון ברסקי] בענין התקבות לרבינו ז"ל, ועל זה ברדאי נאמר כי יפלא ממך דבר למשפט וקמת ועלית אל המקום וכו', ומחוייבים אנחנו לקיים דבריו בפשיטות וכו'. כה דברי המתאבק בעפר רגלי תלמידי הצדיק האמת, יצחק וכו' ברייטער".

וכיוצא בזה נודע שיחות רבות בין אנ"ש, ומקצתם בספר שש"ק ח"ג אות ר"פ, ח"ה אות קצ"ה, ח"ו אות קפ"א, ח"ז אות רכ"ז, שם אות ר"מ, ועוד. ועייין עוד מה שהאריך בספר אור הצדיק.

י

א"א לשום אדם להשיג ולתפוס בדיבורו של הצדיק אם לא שתיקן תחילה אוב"ק בראוי

ואמיתות הביאור בזה הוא על פי מה שכבר הורה זקן ה"ה רבינו הק' (לימוהר"ן ח"א סימן ל"ז אות ה') "דזה הוא כלל גדול, שאי אפשר לשום אדם להשיג ולתפוס בדיבורו של הצדיק, אם לא שתיקן תחילה אות ברית קדש כראוי, ואזי יכול להבין ולתפוס דבורו של הצדיק, דאיתא בזהר 'סלוקא דיסודא עד אבא ואמא' שהם בחינת חכמה ובינה שהם י"ה שהם מוחין, נמצא כשיתקן אות ברית קדש כראוי, אזי המוחין שלו בשלמות, ויכול להבין דבורו של הצדיק, כפי התקון של כל אחד כך הוא השגתו. וזה הוא כלל גדול, כי מפי עליון לא תצא כי אם אור פשוט, אך לפי בחינת כלי המקבל את האור, כך נצטייר האור בתוכו, אם הכלי הוא בשלמות, אזי הוא מקבל בבחינת מאורות מלא, ואם ח"ו הכלי אינו בשלמות, אזי הוא מקבל בבחינת מארת חסר ואו, כמו שכתוב מארת ה' בבית רשע' וזה הוא "צדיקים ילכו בם וכו', כי אור הפשוט הבא מלעיל, הוא בחינת 'קמין וסתים', אך לפי בחינת הכלי המקבלים, הוא בחינת צירי, שנצטייר האור לפי בחינת הכלי וכו', וזה שכתוב (דברים י"א) ראה אנכי נותן לפניכם דייקא, כי למעלה הוא בבחינת קמין, שקמין וסתים, אבל לפניכם למטה, נצטייר

האור לפי בחינת הכלי, ובשביל זה יעיץ בלעם לבלק להכשילם בדבר ערוה, כדי לקלקל כליהם", עיין שם באורך.

הרי דאין שום הבנה אמיתית כלל וכלל בדברי הצדיקים האמיתיים כי אם כפי שיעור שזכה לקדוה"ב, ואותם התלמידים ותלמידי התלמידים שהנהילים השי"ת להאיר לארץ ולדרים, כיון שזכו למעלה וקדושה מופלגת בקדוה"ב מה שלא זכה בזה אחר, זכו להבין דברי רבה"ק על אמיתותם ולירד לסוף דעתו הקדושה דעת עליון יותר ויותר מכל בני דורם.

יא

המסקנא העולה

ובדברים האלה יש לנו להמליץ על כל הצדיקים הקדושים עליונים למעלה הנמנים בשמותיהם לעיל בענף א', תלמידי רבה"ק ותלמידי מוהרנ"ת ותלמידיהם אחריהם, שכל אחד מאלו זכה לשמש לרבו כבחינת יהושע בשעתו, והצד השוה שבהם שזכו לזכך גופם בקדושה נוראה עילאה דעילאה מה שלא אפשר שיזכה בה בר נש בדורנו השפל הזה, דמפני כך יש לנו להאמין שלגודל קדושתם זכו לדעת אמת זכה וטהורה, ומן שמיא קא זכו להו להבין דברי רבה"ק על אמיתותם יותר הרבה מן העולה בדעתנו, והם הם שזכו שעל ידם נשאר הצדיק בבחינת 'חי' בסוד הכתוב אין חליפות למו, וכמובא לעיל מדברי מוהרנ"ת, באשר המה שהנחילו נצחיות קדושת השארתו לדורות הבאים אחריהם, ומפני כך בהכרח לנו להאמין כי הם המה חכמי האמת הנכללים בכלל חיוב מצות אמונת חכמים הנזכרת לעיל, ועליהם וכיוצא בהם דרשו חז"ל דאפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל כו', ואחר דבריהם לא ישונה אפילו בקוצו של יו"ד.

ומאחר דבהא כולא עלמא לא פליגי דלא יש כלל בדור הזה מי שזכה להבין אמיתות דעת קדשו דרבה"ק ודעת תלמידו מוהרנ"ת ז"ל כהצדיקים הקדושים המנויים לעיל שהיו מופלגים במעלות קדושים וטהורים, מעתה מי לנו בדורנו זה שיעיז בנפשו לדחות דבריהם מחמת שלפי דעתו אין דבריהם עולים בקנה אחד עם העולה על פי שכלו וחכמתו בהבנת דברי רבה"ק ותלמידו מוהרנ"ת, הא כבר אמרו חז"ל אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם וכו', באופן שהסותר ושולל דברי החכמים הקדושים הנזכרים לעיל על פי שכלו וחכמתו, ואינו מאמין בדבריהם בביטול עצמי גמור, מסלק עצמו ח"ו מאמונת השארת נצחיות קדושת אורו של רבינו הק' בדורות אלו, מאחר שכבר גילו לנו רבה"ק ואחריו מוהרנ"ת דאין הצדיק נשאר בבחינת חי לנצח זולת על ידי תלמידיו הק' שבכל דור ודור הממשיכים השארת אורו, ושאין שום הבנה בדבריהם הקדושים זולת כפי שיעור שזוכה האדם לקדש בריתו, ודו"ק היטב.

יב

התולים דברי הקדושים הנ"ל באיזה סיבה גשמית – מטיילים מום

בקדשי שמים

ולפיכך המטיילים מום בקדשי שמים, ושולחים ידיהם בשלום הצדיקים שהעידו בנו ככל אלה הדברים שיצאו עת'ק לעיל בענין קדושת הקיבוץ דראש השנה בארץ ישראל, ומוציאים לעז על חכמים וקדושים כאילו שלא הגידו מה שהגידו אלא מחמת איזה פחד שהיה טמון בלבם או מחמת איזה סיבה אחרת, הרי הם מוציאים שם רע על אנשי קודש שמסרו נפשם כל ימיהם על ענין רבה"ק ושלגודל הרגילות למסור נפשם עבור עניני רבה"ק נעשה אצלם דבר זה כמעט כדבר קל, וכנודע גודל גבורתם וריבוי הנסיונות שנתנסו בחייהם כנסיון אחר נסיון, ונצטרפו בצירוף אחר צירוף, ובכולם נמצאו זכים ושלמים, ומעתה לומר על כגון אלו שמחמת איזה פחד או איזה חשש אחר – חמור או קל – נמנעו מלקיים רצון קדשו דרבה"ק, ומכל שכן בדבר יסודי ועיקרי כגון זה דענין הקיבוץ הק' בראש השנה שהעיד עליו רבינו כי אין דבר גדול מזה, בודאי הוי בגדר מוציא שם רע רח"ל. והוא הדין לומר על אלו הצדיקים וכיוצא בהם, שהטעם שאמרו מה שאמרו היה מחמת תשות כוחם או מחמת זקנה שקפצה עליהם או מחמת צערם הגדול שמא לא יזכו להטמן בארץ ישראל, וכל כיוצא באלו הדברים במלים, הרי זה ממעט בגדולת אותם הצדיקים שנבחרו מן השמים להנחיל לדורות עיקר השארת נצחיות אורו של רבה"ק, והאומר כן מזלזל בתוקף קדושתם ובעוצם מסירות נפשם על כל עניני רבה"ק ופוגם במצות אמונת חכמים, והוא רחום יכפר עון כי לכל העם בשגגה.

אלא על כרחך פשוט וברור, דכל דברי הצדיקים שהובאו לעיל, נאמרו על ידם בפשיטות ותמימות ללא שום סיבה אחרת המכרחת וללא שום קבלת שוחד מגופם או מאחרים, ובודאי כך היו מקובלים מרבתייהם הצדיקים שקדמו להם באמיתות דעת קדשו דרבינו ודעת קדשו דמוהרנ"ת, דנשמת רבה"ק שורה בארעא קדישא כמו במקום גניזתו אשר באומן, ושמן הטעם הזה החיוב להיות אצל רבה"ק נדרש בשני פנים, או ליסע על מקום מנוחת קדשו באומן או להתכלל הקיבוץ הק' בארץ ישראל, וכנזכר למעלה בקודש, ומן הטעם הזה לבד הגידו והעידו ככל הדברים שהובאו לעיל בענף א'.

ואחר המחיר באלפי מחילות, דברינו מכוונים בעיקר על איזה מאותם אשר בכל ימיהם ובכל עניניהם רוממות הגה"צ החסיד המופלא מוה"ר לוי יצחק ז"ל בפיהם, כי הגה נודע בשער בת רבים כי הוא ז"ל זכה ליצק מים על ידי רבו הקדוש מוה"ר אברהם במוה"ר נחמן ז"ל במסירות נפש נאמנה ובאמונת חכמים זכה ואמיתית כמה שנים הטובות לברכה, ולאחר הפרץ אשר

פרץ' ה' בבית ישראל וירב בבית יהודה תאניה ואניה לא תקפ"ץ, זכה הגה"צ הנזכר לקומם מוסדות דור, ורוב ככל השיחות והמנהגים והמעשיות שנשארו לפליטה גדולה לדור אחרון – מפיו יצאו ממה שקיבל מרבו, ואף כללות ענין השארת והנחלת ענין רבה"ק לעם שרידי חרב – על ידו נמשך. וכיון שכן הוא תימה גדולה על אותם אשר בכל עניניהם רוממות הגה"צ הנזכר בפיחם, ובכל מנהגיהם תולים עצמם בו, ואחר דבריו לא ישנו עד כקוצו של יו"ד, ואילו בענין הקיבוץ בראש השנה עושים עצמם כמי שלא ידעו את יוסף, שהלא כולם שמעו מפיו האידך הוא מורה ובא בפירושה איתמר ולא מכללא שאין חיוב ליסע מארץ ישראל לאומן להיות שם בראש השנה, אלא שפיר אפשר לקיים רצון קדשו דרבה"ק להיות אצלו בראש השנה גם על ידי ההתקשרות לקדושת נשמתו מכאן, וכן היה מכריז ואומר בכל שנה ושנה בראש השנה 'דער רבי איז דא', ולא מדיליה היה מורה כן, אלא הכי הוי גמיר מרביה המובהק הגה"ק מוה"ר אברהם במוה"ר נחמן, וכאשר יעידו על זה כל באי ביתו אשר עמנו חיים היום שכן היה דרכו להורות ולפרסם לא אחת ולא שנים, והן עתה כל אלו הנזכרים אשר בכל מנהגיהם ומעשיהם תולים עצמם בו ז"ל, אינם מזכירים ממנו לא דבר ולא חצי דבר, ורק מדברים מתלמידיו, ומכריזים בראש כל חוצות שרוב תלמידי ר' לוי יצחק נוסעים לאומן בכל שנה וכו', ואילו איהו גופיה קראו לו שמיטה וכמאן דליתא דמיא. ולא זו לבד שאותם הנזכרים מעלימים ומסתירים דבריו בהסתר אחר הסתר ואינם מגלים אלא בקושי לצנועים, עוד זאת תחת אהבתם לרבים יטילו בו מום ודופי לומר עליו כי דבריו באו מחמת איזה פחד שהיה טמון וגנוז בלבו פנימה או לאיזה סיבה אחרת, ועם שיודעים גם הם כי הוא ז"ל כל ימיו – ואף בהיותו בעמק הבכא – מסר נפשו על ענין היהדות בכלל וענין רבה"ק בפרט, ובכל ענין הנוגע לעבודת ה' שם נפשו בכפו מבלי חת ומורא כו', אעפ"כ בכאן יעלימו עיניהם מכל זה, אתמהא, וכי חשוד הוא בעיניהם כמי שאינו דובר אמת ח"ו, הא משמיה דרביה העיד כן^ט.

רציתי מאוד מאוד להיות עוד על ציונו הקדוש ולשפוך לבי לפני אדמו"ר זצ"ל, רק כפי שיועד אני שהם חיפשו אותי מאוד בהרבה מקומות, ירא אני מאוד אפילו לחשוב מזה עד שיעזור השי"ת ויקויים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. אוי רוסיא שמי שנפל ח"ו בידם הוא מסוכן, הן בגשמיות סכנת נפשות ממש, והן ברוחניות כל היהדות שלו שלא יהא נבלע ח"ו במקומות האלו, אפילו שם

ט. והגם דהן אמת ובנוגע לעצמו היה ירא וחרד על נפשו מליסע על הציון הק' באומאן, וכאשר כתב באגרת (תמימי דרך אגרת ל"א) וזה לשונו, יכול להיות שאתה מקפיד מה שכתבתי לך אודות נסיעה לאומאן [אולי הכוונה להנדפס שם לעיל מינה באגרת כ"ח, עיין שם], תאמין לי ידידי היקר שלא כתבתי ח"ו מה שכתבתי רק כפי האמת שבלבי, אף שהייתי ב"ה הרבה פעמים על ציונו הקדוש

והגב שבדאי יש לנו לדון אותם לכף זכות, יען דהאבה (לרבה"ק) מקלקלת את השורה, מכל מקום לא מפני כן הותר להטיל דופי בקדשי שמים, ורק זאת היה להם לומר דאין הכי נמי והגה"ח מוה"ר לוי יצחק הכי הוי גמיר מרביה, וכן היה מורה ובא לשואליו, מכל מקום כבר נודע בדבר זה איפלגו מלאכי ברקיעא, שהרי מאז נחלקו חסידי עליון אם יש מן החיוב ליסע מארץ ישראל אם לא, ואנן נקטינן בהך פלוגתא כהנך חסידי דסבירא להו דיש מן החיוב ליסע מארץ ישראל, ואמנם אלו ואלו דברי אלהים חיים, ויהי באומרם כן יצאו ידי חובת כיבוד הרב, ונמצא מקדשים שם שמים, ואלו ואלו אומרים אשרי הדור שאלו פרנסיו דבחיבותא תליין, מי יתן שומע לנו ויתקבלון מילותנו.

יג

אמיתות ענין הפשיטות ותמימות – פשיטות האמונה בדברי רבה"ק ותלמידיו ותלמידיו כו'

והבן היטב דזהו דייקא אמיתות ענין הפשיטות ותמימות, להאמין בכל דברי הצדיקים האמיתיים אפילו אומרים לך על ימין כו', ולבטל השכל העצמי מכל וכל כנגד דבריהם, ולא כמו שיש מדמים דענין הפשיטות ותמימות הוא להיות נאחו בסבך בדברי רבה"ק או בדברי מוהרנ"ת כפי הבנת שכלו העצמי מבלי להאמין בדברי תלמידיו ותלמידיו תלמידיו הקדושים אשר בכל דור ודור ובאמיתות הבנתם דברי רבה"ק ודברי מוהרנ"ת, דאין לך הולך אחר שכלו וחכמתו יותר מזה, וכבר אמרו בעירובין (נ"ג ע"א) "אמר אביי ואנן [בערך הראשונים איננו אלא] כי סיכתא בגודא לגמרא (פירש"י כיתד שנועצין אותו בכותל בנקב צר ונכנס בדוחק, כך אין יכולין אנו להבין מה שאנו שומעין כי אם מעט ובקושי), אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא (פירש"י בקירא, בשעוה קשה, שאין האצבע יכול ליכנס בתוכה, אלא מדבק מעט), דהא כבר הקדים רבה"ק להודיענו שלא יש שום הבנה אמיתית בדברי הצדיק כי אם כפי גודל קדושת הברית שזכה לה, ופשוט

לשנות כקוצו של יו"ד ממה שקיבל מרבו כו', ובפרט שבפרט בדבר גדול ונורא כזה, שהוא ענין הראש השנה של רבינו, בודאי שלא יעלה על הדעת לומר עליו שמחמת פחדו הפרטי הטא דעת הקהל כרצונו, הס מלהזכיר ח"ו, דעל המחשבה לבד צריך לשוב בתשובה סגיא. ועיין לעיל שהעתקנו מדבריו במכתב תשובה לשואל, ושם באו דבריו מפורש במראה ולא בחידות.

ישראל יהא נשכח ממנו, בשביל זה כתבתי דעתי, השי"ת יעזור, עכ"ל. מיהו נוסף על שמאז נשתנו הזמנים, הנה עוד זאת כל זה אינו אלא בנוגע לעצמו, אבל בנוגע להוראה לאחריו, ודאי לא הורה כי אם כפי מה שקיבל מרבו, ומכל שכן הכא דלהדיא הודיע דמשמיה דרביה גמיר הכי, וכנודע לכל כמה היה מתון ומסיק ומדקדק בכל הוראה היוצאת מפיו בעניני רבה"ק דקדוק אחר דקדוק לבל

דבדבר זה כולי עלמא מודו דאין אנו כנגדם אף לא כאצבעתא בקירא ואף לא פחות מזה הרבה, ה"י.

יד

המרגלים סברו שא"א להמשיך ביאורי התורה כ"א על ידי מרירות דחו"ל, ולא האמינו שהצדיק האמת א"צ למרירות ויכול להמשיך ביאורי התורה גם בא"י שהיא זבת חלב ודבש

והנה מצינו לרבה"ק בליקוטי מוהר"ן סימן כ' המתחיל תשעה תיקונים יקירין כו', אשר זאת התורה אמרה רבה"ק בראש השנה תקס"ה (חיי מוהר"ן אות י"ב), והיתה אמירתו באימה וביראה ברתת ובזיע ובמיצוי כחות הנפש, כאשר העיד עליה מוהרנ"ת (חיי מוהר"ן אות ט"ו, ועיין עוד שם אות שס"א) כי "כשהתחיל התורה תשעה תיקונים הנ"ל בראש השנה בין השמשות כדרכו תמיד וכו', וכבר חשך היום, ואני ישבתי סמוך מאד אליו, והסתכלתי בו, וראיתי שאמר התיבות 'תשעה תיקונים יקירין אתמסרין לדיקנא' בכחות גדולות מאד מאד עד מיצוי הנפש, ובאימה ויראה ורתת וזיע אשר אי אפשר לשער, ותפס את זקנו כמה פעמים בכחות גדולות, ואי אפשר לצייר זאת בכתב וכו', ואצל התורה הזאת ראיתי זאת בעיני עוצם מסירת נפשו שאי אפשר לשער". וזאת התורה היא כולה פירוש על המראה הנורא שסיפר בתחילת קיץ תקס"ד (עיין חיי מוהר"ן אות ט, פ"ג, צ"ד), ואכמ"ל.

והנה זה לשון רבה"ק שם, דע שיש נשמה בעולם שעל ידה נתגלה ביאורי ופירושי התורה, והיא מסובלת ביסורים פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, כי כך דרכה של תורה (אבות פ"ו), וכל מפרשי התורה הן מקבלים מוזאת הנשמה, וזאת הנשמה כל דבריה כגחלי אש וכו', ומי שרוצה להמשיך ביאורי התורה צריך מתחילה להמשיך לעצמו דיבורים חמים כגחלי אש כנ"ל, והדיבור נמשך מלב העליון וכו', וצריך לשפוך שיחו בתפלה לפני השי"ת, ועל ידי תפלתו נכמרו רחמי השי"ת עליו ונפתח לב העליון, כי עיקר הרחמים הוא בלב, ונשפע מלב העליון דבורים, ועל ידי הדיבור ממשיך ביאורי התורה גם כן משם וכו'. ובשביל זה צריך כל אחד ממפרשי התורה קודם שמתחיל לבאר איזה ביאור צריך לו מתחילה לשפוך תפלתו לפני השי"ת כדי לעורר לב העליון להשפיע עליו דבורים כגחלי אש, ואחר כך יתחיל לבאר, כי אחר כך נפתח הצור ויזובו מימיו היינו ביאורי התורה וכו', עכ"ל, ועיין שם באורך ענין מרים ומשה כו'.

וכבר האריך מזה מוהרנ"ת ז"ל בספר ליקוטי הלכות (הל' סעודה הלכה ד' אות י"ג), עיין לו שם בארוכה, ואכמ"ל. ואחריו נתבאר הענין ביתר שאת

בדברי תלמידו מוה"ר אפרים במוה"ר נפתלי ז"ל (לקוטי אבן הל' ציצית הלכה ב') ותו"ד בקצרה, דכדי להמשיך ביאורי התורה "צריכים להדליק במנורה שמן זית זך כתית למאור, בחינת מרירות שצריכה לסבול הנשמה, שהוא בחינת מרור שסובלת מרירות בשביל התורה, כי כך דרכה של תורה וכו', שעל ידי המרירות זוכים לביאורי התורה וכו', ועל ידי התורה זוכים לארץ ישראל וכו', כי עיקר התכלית שבשביל זה נברא איש הישראלי לדבק עצמו בהש"ת עד שיזכה לדיבורי אש וכו', ועיקר התקרבות ישראל לאביהם שבשמים על ידי הצדיק האמת שהוא מבקש ומדליק לב ישראל ומקשר עצמו עמהם וזוכה לביאורי התורה וכו', כי אפילו הנשמה שסובלת מרירות על שיעבוד התורה אין לה שלימות כי אם על ידי הצדיק האמת הזקן דקדושה וכו', ובשביל זה מרים שפגמה בכבוד משה על ידי זה נצטרעה וכו', שפגמה בכבוד משה שהוא הצדיק האמת הזקן דקדושה שממשיך ביאורי וחידושי התורה, כי הצדיק האמת אינו צריך לסבול עוד מרירות על שיעבוד התורה, כי הוא זוכה על ידי מעשיו הטובים וכו'.

"וזה בחינת פגם המרגלים שהוציאו דיבת הארץ רעה, כי הם לא קרבו את עצמם להצדיק האמת משה רבינו ע"ה, ולא האמינו שדייקא על ידי ארץ ישראל יכולים לעלות מדרגא לדרגא כי אז נקרא גבור ואיש מלחמה וכו', ועל ידי זה שלא האמינו במשה, וסברו שעיקר הוא דייקא על ידי הנשמה שסובלת מרירות דייקא על ידו יכולים להמשיך ביאורי התורה וכו'. וזה באנו אל הארץ וגם זבת חלב ודבש וזה פריה, ובשביל זה לא רצו לעלות לארץ ישראל, כי ראו ששם אין צריכים לסבול מרירות כי היא זבת חלב ודבש, ועל כן אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה לסבול מרירות ושעבוד כדי שעל ידי זה יהיו יכולים להמשיך ביאורי התורה, אבל האמת אינו כן, כי העיקר הוא הצדיק האמת שהוא משה רבינו ע"ה שבכחו הגדול יכולים להמשיך ביאורי התורה מלב העליון בלי שום מרירות ולבוא דייקא לארץ ישראל. וזהו ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה, בחינת טובה הארץ מאוד מאוד וכו', כי על ידי גודל קדושתם היו יכולים להמשיך ביאורי התורה מלב העליון וכו', עכ"ל. ועיין עוד שם באורך גדול.

טו

**המבטל דברי חסידי א"י ממעט בכחו הגדול דרבה"ק שגדול כחו
ורב לחושיע**

והנוגע מכל זה לעניננו, דנוסף על אלה הדברים הנזכרים לעיל, דהמבטל דבריהם ומעשיהם דכל הנך חסידי קדישי שסברו דאין מן הצורך ליסע מארץ ישראל על ראש השנה לאומן, נמצא פוגם ביסוד מצות אמונת חכמים

אשר כל עיקר השארת נצחיות זריחת אורו הק' דרבינו מדור לדור עד ביאת משיח בן דוד בב"א אינו מיוסד אלא על מצות אמונת חכמים ברה"ק ובתלמידיו ותלמידי תלמידי תלמידיו שבכל הדורות, הנה עוד זאת המבטל דברי החכמים הנזכרים וסובר דענין הראש השנה של רבינו אי אפשר לו שיתקיים בארעא קדישא כי אם במקום גניזת קדשו באומין, הרי הוא ממעט ח"ו בכחו הגדול של זקן דקדושה, דמדמה בנפשו שאי אפשר שיבוא ענין הראש השנה של רבה"ק כי אם בדרך קושי ומרירות וטלטולי דרכים ומסירות נפש עד דכא כו' כנודע, וממאן להאמין בגודל כחו דהצדיק האמת דמטי עד צית שמיא, שיכול ויכול להמשיך ביאורי התורה ברחמים פשוטים שהם רחמי עתיק הנמשכים בנעימות ומתיקות, בבחינת טובה הארץ מאוד מאוד, ארץ זבת חלב ודבש, מבלי צורך אל המרירות והקושי, דגדול כחו ורב להושיע ברחמים רבים.

והרי זה כעין הפגם הנורא שפגמו המרגלים במשה רבינו במאסם בארץ חמדה, שגם המה מיאנו להאמין בגודל ועוצם כחו של הצדיק הזקן דקדושה סבא דסבין עתיקא דעתיקין יניק לגמרי המתפאר עצמו שאין לו שום הסתכלות כלל על זה העולם, כי כל העולם אינו עולה אצלו כהרף עין ועל כן הוא נדמה כעיוור כו', ויצאו לדבר עתק בצדיק עליון לומר דהואיל ולדעתם בלתי המרירות אי אפשר להמשיך ביאורי התורה, לכן מן הנמנע הוא לעלות לארץ ישראל שהיא ארץ זבת חלב ודבש וזה פריה, ולא ידעו ולא יבינו דהצדיק האמת כחו רב לעורר הפלא העליון, ולהמשיך משם רחמים פשוטים שאין בהם תערובת דין כלל, לא ישקוט האיש אדוני הארץ עד אם כילה את אשר החילו לעשות, וכאשר כבד העיד בנו מי שמדתו נצח ואמר בפה קדשו נצחתי ואנצח גמירתי ואגמור, אכי"ר.

ענף ג

אלו ואלו דברי אלהים חיים

א

בא"י לבד נשפע וניתן מאור ודעת אדמו"ר ז"ל להיות ביכולת לקבל מאתו

והנה מצינו להגה"ק מוהראב"ר שכל פינות שאתה פונה בספרו הק' הוא מדבר בשבח קדושת ארץ ישראל ושלימות אמיתות ענין רבה"ק אי אפשר להשיגו על בוריו אלא בארץ הקודש, וכדיעויין לו בהשמות הנדפסים בשלחי ספרו ביאור הליקוטים (ד"ה גדולת א"י) וזה לשונו, גדולת ארץ ישראל ומוהרנ"ת, כמו שאין ביכולת לקבל מאדמו"ר ז"ל זולת באמצעות מוהרנ"ת ז"ל, כי בו לבד נשפע מנשמת ודעת רבינו ז"ל להיות ביכולת לקבל מאתו, **כן בענין ארץ ישראל, כי בה לבד נשפע וניתן מאור ודעת אדמו"ר ז"ל להיות ביכולת לקבל מאתו**.

וכן כתב עוד (ביאור הליקוטים בסופו השמות ד"ה תפלה) "שכאשר [ר"ל, על דרך ש]לא היה אפשר למשה רבינו ע"ה לבוא בידיעת הבורא יתברך זולת בבואו אל הארץ, **כן לבוא להידיעה והכרה במשה משיח ותורתו בעצמו, מוכרח קדושת הארץ בעצמו**".

ב

הנסיון לכל הוא שלא לחלוק כלל ח"ו על הנסיעה מכל בני ישראל לארץ ישראל

ועייין לו עוד (שם ד"ה ארץ ישראל) "כי בא אצלו כמוהו בהיותו בברסלב על ציון מוהרנ"ת זיע"א ענין נורא על ארץ ישראל, כי עתה בזה הזמן הוא הנסיון הגדול והמניעה היותר גדולה מדרכי הקדושה בראוי, בודאי היא ארץ ישראל, כמו שאמר רבינו ז"ל ומובא בליקוטי מוהר"ן סימן כ' כי היום המניעות הגדולות מארץ ישראל הם מוציאי דיבת הארץ ולא [סכנת הנסיעה על] הים, וכמו שאמר רבינו ז"ל על עצמו כשהאדם כבר מדלג על הכל עוד צריך לעמוד בנסיון שלא לחלוק עליו כלל ח"ו, וכן היום הנסיון לכל הוא שלא לחלוק כלל ח"ו על הנסיעה מכל בני ישראל לארץ ישראל, ושיתפללו היום על הצדיקים שיחשקו לארץ ישראל בראוי כמובא בליקוטי מוהר"ן סימן קנ"ה, וכן להתפלל על אנ"ש היום שישתוקקו כולם לארץ ישראל". וכיוצא בזה נודע כמה שיחות וויכוחים שהיה לו בזה עם אנ"ש באומן.

ג

'ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך'

וכבר הזכרנו לעיל ממה שהגיד רבה"ק (היי מוהר"ן אות קנ"ו) "המקום שלי הוא רק ארץ ישראל, מה שאני נוסע אני נוסע רק לארץ ישראל, ולפי שעה אני רועה בברסלב וכיוצא". והיינו דתכלית ענינו ועיקר התגלותו אינו אלא בארץ ישראל.

וענין זה הנזכר דהשגת השראת רבה"ק בארץ ישראל רמוז בסוד הכתוב (שמות כ"ג, י"ט. ל"ד, כ"ו) "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמו", כמבואר בדברי הגה"ק מוהרנ"ת בלקו"ה יורה דעה הל' בשר בחלב הלכה ה' אות ט"ו על זה הפסוק, ונודע שזה הפסוק נתנוצץ במחשבתו של הגה"ק מוהרנ"ת כל הלילה האחרון לחיים חיותו דרבה"ק זיע"א בעלמא הדין בעת אשר נר אלהים טרם יכבה, ופירוש, דהצדיק האמת יחיד במעלה שהוא סוד 'ראשית ביכורי אדמתך', הנה עיקר תיקונו יהיה בעת אשר 'יבוא בית ה' אלהיך', שתעלה נשמתו מהיותה בגלותא בחוץ לארץ לארעא קדישא ולעיר הקודש להתלבש בצולמא דהגון ליה, וכמבואר כל זה בקצרה באגרת הקודש למוהראבר"ן ז"ל "שבפטירת אדמו"ר כלילה האחרונה חשב [מוהרנ"ת] כל הלילה הכתוב ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך וכו' כפי עמדו אז בחידושו בהלכות בשר בחלב הלכה ב', ושאר כך עלה בדעתו שמבואר בכתבי האריו"ל שזה סוד הסתלקות והתעלות גדולי הנשמות".

ד

'ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן'

ואכן דבר זה הוא מן הנסיונות הגדולים בדורנו, ואף בימי עזרא הסופר לא זכו לגאולה מחמת שלא עלו עמו כי אם מקצת מאחינו בני ישראל כדאיתא. ברם העיקר הגדול בזה הוא, דהן אמת שמצינו לכמה מחסידי קמאי קדושי עליון, דכל ימיהו מסרי נפשיהו על ענין רבה"ק, הסוברים שגם מארץ ישראל החיוב ליסע מהכא להתם להתכלל בקדושת הקיבוץ הק' הנעשה במקום גניזת גופו הק' אשר באומן, ולא שמיעא להו, כלומר, לא סבירא להו כדברי הנך רבנן קדישי דסבירא להו שמארץ ישראל אין מן החיוב ליסע, וכמובא מדבריהם לעיל בענף א', מכל מקום בהכרח לנו להבין שבכל כיוצא בזה נקטינן דאלו ואלו דברי אלהים חיים, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, שזה סוד הדעת של שלום שהוא שלימות הדעת האמת דרבה"ק, וחלילה וחם לומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה, או לדחות ח"ו דברי האחד מפני חברו, באשר שניהם יש להם מקום בראש, ושניהם סמוכים ועומדים ולשם שמים

מתכוונים, ותרוייהו נפקין מפומא דרבנן קדישי דמוסרי נפשייהו אענין רבינו הק', ולשני הדרכים יש על מי לסמוך.

ומצינו במשנה (אבות פ"ה) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קורח וכל עדתו. וראיה לדבר שהיתה מחלוקתם לשם שמים, מהך דתנינן עוד במשנה (יבמות פ"א) "בית שמאי מתירין הצרות לאחים, ובית הלל אוסרים וכו', אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין, אלו פוסלין ואלו מכשירין, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי". ועד"ז איתא בעדיות פ"ד. וכן איתא עוד בש"ס (עירובין י"ג) "שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הן והלכה כבית הלל, וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן".

ובך היא דרכה של תורה, דלא זו לבד שלא יבזה את שכנגדו, אלא אף גם זאת יכבד דברי שכנגדו, ויקדים את דברי שכנגדו לדבריו, עיין עוד במס' גיטין דף ו'. עוד דרשו חז"ל (קדושין ל') "לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער, מאי את אויבים בשער, אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה", וענין זה הוא סימן מובהק למחלוקת לשם שמים, ובהיפך הוא להיפך חס ושלום.

ה

'ואזכה לידע ולהאמין כי באמת אלו ואלו דא"ה, וכל דבריהם

אמת וצדק, ולא אבזה ח"ו שום אחד מהם'

וזה סוד הדעת של שלום המבואר בדברי רבה"ק (ליקוטי מוהר"ן ח"א סימן נ"ו) "כי השלום תלוי בדעת וכנ"ל, ומחלוקת הוא היפך הדעת, אך יש מחלוקת שהוא לשם שמים שהוא באמת דעת גדול מאד, יותר מהדעת של שלום, כי באמת זה המחלוקת היא אהבה ושלום גדול, כמו שאמרו חז"ל (קדושין ל') 'את והב בסופה', 'לא זזו משם עד שנעשו אוהבים זה לזה', וזה שאמרו רז"ל (אבות פרק ה') 'מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים', היינו שבאמת היא אהבה כנ"ל, וזה 'סופה להתקיים' בחינת אהבה, כמו שכתוב את והב בסופה כנ"ל. וזה

בחינת משה, כי משה הוא בחינת הדעת, שהוא בחינת מחלוקת לשם שמים, ועל כן משה הוא ראשי תיבות מ'חלוקת ש'מאי ה'לל, שהם בחינת מחלוקת לשם שמים, ועל כן היה גאולת מצרים על ידי משה, כי עיקר הגאולה על ידי הדעת, כמו שכתוב וידעתם כי ה' הוציא אתכם וכו', למען ידעו וכו'. ולבוא למחלוקת לשם שמים, צריך לזכך ולטהר את השמים, שלא יהיה בבחינת (ישעיה נ') 'אלביש שמים קדרות'. ולזכך ולטהר את השמים, היא על ידי אנוחה באמת", עיין שם באורך, ועוד מזה בחיי מוהר"ן אות כ"ד.

וכה הם דברי מוהרנ"ת בתפלתו לפני ה' (ליקוטי תפלות תפלה נ"ו): "וזכני לאמונת חכמים באמת, ותשפיע עלי דעת שלם, שאזכה לידע ולהאמין באמת בכל הצדיקים והחכמים אמתיים, ולא יבלבל אותי כלל המחלוקת הגדול שביניהם, ואזכה לידע ולהאמין כי באמת אלו ואלו דברי אלהים חיים, וכל דבריהם אמת וצדק, ולא אבזה חס ושלום שום אחד מהם, אפילו החכמים אמתיים שאין הלכה כמותם, כי הם דרכי ה' נפלאות תמים דעים, ואי אפשר לנו להשיג זאת, ולא אחקור בזה כלל, רק להאמין כי אלו ואלו דברי אלהים חיים וכו', ואזכה לידע ולהבין ולהשיג את המחלוקת דקדושה לדעת אשר באמת אין זה מחלוקת כלל, רק אהבה ואחוה ורעות ושלום גדול ועצום מאד, כי אלו ואלו דברי אלקים חיים. ותודיעני את דרכיך, ותזכני להתקרב ולהתדבק ביותר להצדיקים אמתיים שהלכה כמותם בכל מקום".

ו

דעת של שלום – אלו ואלו דא"ח

וכן מבואר באורך בספר ליקוטי הלכות (תפלין הלכה ד') וזה לשונו בתו"ד, וזה בחינת הדעת של מחלוקת דקדושה הנ"ל, בחינת אלו ואלו דברי אלקים חיים, וזה בחינת תורתו של ר' מאיר שהיה כתוב בה כתנות אור באלף כמו שאמרו רז"ל (בראשית רבא פרק ט'), כי ר' מאיר היה מאיר עיני חכמים בהלכה, ומפני מה לא קבעו הלכה כמות, שלא עמדו חבריו על סוף דעתו שהיה אומר על טמא טהור ומראה לו פנים והיה מטהר את השרץ בק"ן טעמים (ערוכין יג). נמצא שר' מאיר היה לו הדעת והשגה של בחינת מחלוקת דקדושה, בחינת אלו ואלו דברי אלקים חיים אע"פ שזה מטמא וזה מטהר וכו', ועל כן באמת לא עמדו על סוף דעתו, כי אי אפשר להשיג זה הדעת כלל וכו', אבל על ידי הדעת של בחינת מחלוקת שבקדושה שיודעים ומאמינים שאלו ואלו דברי אלקים חיים אזי נמתק כל מיני מחלוקת ואזי נעשה בחינת כתנות אור באלף, כי זה הדעת הוא בחינת אור הגנוז מו' ימי בראשית וכו', ומי שרוצה ח"ו ליכנס להבין זה הדעת, בודאי לא ישוב ולא ישיג ארחות חיים, כי יהיה נכשל מאד, כי על זה נאמר במופלא ממך אל תדרוש וכו', כי אי אפשר להשיג זה

הדעת כנ"ל, וצריך לסמוך על אמונה להאמין בצדיקי אמת אף על פי שיש ביניהם מריבה ומחלוקת, כי באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים וכו' כנ"ל, ועל כן תפלין נכתבין על גבי עור בהמה דייקא, זה בחינת בני אדם שערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה, שצריכין לשום עצמו כבהמה לסלק דעתו לגמרי כאלו אין לו שום דעת כלל ולסמוך רק על אמונה כנ"ל, ואזי נזדכך מחו על ידי זה וכו', כי כשרואה אדם שיש לו עקמימיות שבלבו, בפרט כשיש לו ח"ו עקמימיות הרבה בלבו, אזי הוא צריך לסלק דעתו לגמרי כאלו אין לו שום דעת כלל, וילך רק בתמימות ופשימיות לבד, ואזי זוכה אחר כך לדעת גדול מאד, עכ"ל.

ז

איזהו מכובד – המכבד את הבריות

ובהכרח לכל אחד לכבד דעת חברו, והגם שדעת חברו מנגדת לדעתו אעפ"כ יש לו לכבד דעת חברו ביותרת הכבוד, ואדרבה יקדים דברי חברו לדברי עצמו, וכנזכר לעיל מדברי בית הלל, דבזה דייקא מוכחא מילתא דהוי מחלוקת לשם שמים.

וזהו מה שאמרו במשנה איזהו מכובד המכבד את הבריות, וכמבואר בדברי מוהרנ"ת (הל' נטילת ידים לסעודה ובציעת הפת הלכה ו') וזה לשונו בתו"ד, כי צריך להאמין שבכל אחד מישראל מלוכש כבודו יתברך, כי מכל אחד מישראל אפילו הגרוע שבגרושים כל זמן שהוא בכלל האמונה הקדושה ה' יתברך מקבל ממנו כבוד והתפארות פרטי, כי על ישראל גאותו וכבודו וגדלו כידוע. ועל כן בודאי צריך לכבד את כל אחד ואחד, ועיקר הכבוד הוא לדבר עם כל אחד מהתכלית להכניס בו יראת שמים, וכן לקבל ממנו בבחינת ומקבלין דין מן דין שזהו בחינת חלומד מכל אדם שהתחיל בזה, כי זה עיקר הכבוד בבחינת אין כבוד אלא תורה, וכמו שהזהיר אדמו"ר ז"ל וכו', כי המקרא הזה כי מכבדי אכבד וכו' נאמר על בני עלי על שבזו את בני ישראל והקרבנות, כמו שכתוב שם בפרשה (שמואל א' ב'), והם עשו החיפך ממה שהיה ראוי להם לעשות, כי הם היו כהנים ועיקר קדושת הכהן הוא בחינת כלליות בן ותלמיד כמו שמבואר שם בהתורה הנ"ל, כי הכהנים מקריבים כל הקרבנות שעל ידי זה עיקר כלליות וההתקשרות של דרי מעלה עם דרי מטה וכו' כנ"ל, והם פגמו בזה מאד כי ביזו את ישראל והקרבנות ואמרו ואם לא לקחתי בחזקה וכו'. ועל כן הוכיחם שם הנביא וכו', כי אהרן הכהן עסק בתיקון המשכת הדעת הנ"ל לישראל בתכלית השלמות, כי היה אוהב שלום וכו', כמו שאמרו רז"ל הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. כי המשכת הדעת הנ"ל לגלות כי מלא כל הארץ כבודו שעל ידי זה נקשרין ונכללין העולמות זה

בחינת שלום כנ"ל, כי הכל תלוי בשלום, כי על ידי שעושיין שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו, על ידי זה נולדין ונתרביין בנים ותלמידים, כמו שמבואר במקום אחר שעל ידי השלום שבין אדם לחברו יכול כל אחד לדבר עם חברו ביראת שמים ולקרבו לה' יתברך וכו' (כמו שמבואר בהתורה רציצא בסימן כ"ז). וזה היה עבודת אהרן וכו', ע"כ. ועיין לו עוד בהל' תפלין מנחה הלכה ו', הל' ר"ה הלכה ב', הלכות שבועות הלכה ב', הל' ספר תורה הלכה ג', הל' יבום הלכה ב', ועוד.

וקל וחומר בן בנו של קל וחומר, דהנך חסידי עליון שזכו לקדש גופם ונשמתם, דהם הם שזכו מן שמיא להמשיך השארת רבה"ק לדור אחרון, בודאי שאין להקל בדבריהם, ועלינו להאמין שגם המה בכלל הצדיקים שבכל דור ודור אשר השכינה הקדושה שורה עליהם, והיא מנהגת אותם כפי הרצון העליון המתגלה בעת ההיא, וכבודו יתברך מתגלה על ידם בפרטות, ודעתם היא היא דעת תורה ודעת עליון דקוב"ה ושכינתיה, וכל דבריהם אמת בסוד אלו ואלו דברי אלהים חיים.

ח

ע"ד הפנימיות כל השיטות עולים בקנה אחד

והגם שפעמים חלוקים דבריהם זה עם זה, עם כל זה כולם אהובים כולם ברורים, כמבואר בהקדמת מהר"ח ז"ל, ועיין לו עוד בע"ה שער א' ענף ה' ועוד בכמה מקומות, וכאשר הארכנו מזה טובא בס"ד במאמר שלש מדות בתלמוד תורה (ים החכמה תשע"א), עיין שם היטב דזה דרכה של החכמה לייחד השיטות בסוד הפרצוף, ולכן חכמת הקבלה ששורשה בבחינת מדת החכמה, בכחה להשוות ריבוי הדעות והמחלוקות, דהגם שבחינוניות נראות השיטות כסותרות זו לזו, עד דלכאורה מחזי כמאן דהשיטות מתנגדות זו לזו, הנה אליבא דאמת מצד בחינת החכמה, אדרבה, דייקא מתוך ריבוי השיטות יתבאר אמיתות הענין, כי כבר נודע דהפרצוף כלול משלשה קוי ימין שמאל אמצע – חח"ן בג"ה דת"י שהם חסד דין רחמים, והנה הקוים הללו נראים לכאורה כמתנגדים והפכיים זה לזה, דזה חסד וזה דין וכו', אלא שעם כל זה שלשתם מצטרפים יחד לתקן ולבנות בנין הפרצוף הנוצר ומתהווה על ידם ובאמצעותם דייקא, דמתוך שכל אחד מן השלשה קוים מלוכש בקו המתייחס אליו כפי שורשו וכפי תכלית תיקונו בגילוי סוד היחוד, נוצר על ידם מציאות הפרצוף הכלול משלשה קוים, דכאשר המקילים ששורשם בצד ימין שהוא קו החסד מלבישים במקום הראוי להם, והמחמירים ששורשם בצד שמאל שהוא קו הגבורה במקום הראוי להם, והמכריעים ששורשם בקו האמצעי שהוא קו הרחמים במקום הראוי להם, או אז נשלם מלאכת בנין הפרצוף כתיקונו,

ומעתה מאיר ומתגלה מעלת כל אחד מהם ופעולתו בגילוי יחודו יתברך ובתשלום כוונתו העליונה במחשבת הבריאה דלעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

כ באמת מצד הפנימיות לא יתכן כלל מחלוקת בעצם המושג, יען דכולם לדבר אחד מתכוונים, לעשות רצון קונם, ואמנם מה שנראה מצד החיצוניות כמחלוקת וכשיטות הפכיים, אינו מצד עצם המושג, אלא מצד שורשי אחיזת החולקים בפרטות האילן, שמוזה נגזר ההפרש הקיים ביניהם בהבנת המושג, דכל אחד משיג ומפרש המושג כפי שורשו באחד מן השלשה קוים בבחינת המוחין או בבחינת המדות וכל כיוצא בזה, ואלמלי היה גם הוא שורשו בקו שכנגדו, היה אף הוא משיג ומפרש המושג כהבנת חברו, ומעין המובא בדברי מהר"ח בהקדמה לשער ההקדמות "כי לא על חנם כפי רצונם פסקו טמא וטהור איסור והיתר כשר ופסול, אלא מתוך פנימיות התורה כנודע ליודעי חן".

ט

א"א לבוא לשום השגה כי אם כשיודעין להכריע וליחד כל המדות והשכליים שנראים כהפכיים להכריע ביניהם ולכללם יחד'

וכן מבואר בדברי מוהרנ"ת (ח"מ הלכות נזיקין הלכה ד' אות ל"ב) "וזה בחינת זה בא בחביתו וזה בא בקורתו וכו', וכן זה בא בנרו וזה בפשתנו שתפס התנא בדיני נזיקין ענינים אלו שהם הפכים זה לזה, כי עיקר השלום הוא בין שני הפכים, כי ה' יתברך ברא את העולם בכמה וכמה שינויים לאין מספר כגון קר וחם, רך וקשה וכו'. וכן בני האדם משונים בדעותיהם מאד, כי כמו שהם משונים בצורותיהם כך הם משונים בדעותיהם, כמו שכתוב במדרש פרשת פינחס, וכל זה בשביל להשיג ולהכיר אותו יתברך על ידי זה דייקא, כי כל השינויים נמשכין מבחינת הצמצומים הנ"ל, שהם המדות והספירות שבהם צמצם אלקותו בכמה שכליים נפלאים עד שנתהוו המדות שהם נראים כהפכים זה מזה שזה חסד וזה גבורה וכו', זה דין וזה רחמים וכו', ומשם נשתלשלו ונתהוו כל העולמות וכל הברואים, ומשם נמשכים כל השינויים שיש בהם, ועיקר קיום הבריאה על ידי השלום וההכרעה בין המדות כידוע.

וכן בכל הדברים שבעולם שנבראו מארבעה יסודות, אש, רוח, מים, עפר, שהם בטבעם כהפכים זה מזה, זה קר וזה חם וכו', ועיקר קיום וחיות כל דבר מדומם צומח חי מדבר כשהיסודות ממוזגים בו במוזג השווה בבחינת ההכרעה ושלום בין היסודות, כי כשחם ושלום מתגבר יסוד אחד נגד חברו הוא

חורבן הדבר והריסתו, כמו כן הוא ברוחניות, שעיקר כל הצמצומים שעל ידם היה כל הבריאה שהכל כאשר לכל לא היה כי אם כדי להשיג השגות אלקות כנ"ל, שאי אפשר לבוא להשגת אלקות כי אם כשזוכים לכלול כל הצמצומים יחד להכריע ולתווך השלום ביניהם, כמו שבלימוד הפשוט בגמרא מפרשים פירוש תוספות אי אפשר לחדש שום דבר ולברר הדין כי אם כשיודעין להכריע בין כל הסברות ההפוכות ולתווך השלום בין כל הקושיות והסתירות, שאז דייקא נולד החידוש, דייקא על ידי שהיה קשה כמה קשיות וסתירות וזכה לבוא על סברא לתרין ולישב הכל ולעשות שלום בין כל הסתירות על ידי זה נולד החידוש ונתברר הדין לאמתו, כמו כן בענין השגות אלקות שהיא פנימיות התורה אי אפשר לבוא לשום השגה כי אם כשיודעין להכריע וליחד כל המדות והשכליים והצמצומים שנראים כהפכים חס ושלום, להכריע ביניהם ולכללם יחד כראוי שאז דייקא באים להשגת אלקות, נמצא, שעיקר השגת אלקות הוא על ידי השלום, ועל כן גדול מעלת השלום בין אדם לחברו, כי כל אחד מישראל הוא צמצום ושכל מיוחד ועל כן דעתו משונה מחברו, אבל צריכין שיכללו יחד באהבה שיבואו לידי הכרעה ושלום ואז דייקא על ידי שיכללו כל השנוי דעות יחד על ידי זה דיקא יזכו להשגות אלקות שנמשך על ידי ההכרעה והשלום בין הצמצומים וכנ"ל".

י

המייחד אלוף יראה מאורות

הכלל העולה כי הגם שפעמים מצינו דברי הצדיקים מנגדים זה את זה, בהכרח לידע ולהאמין דאלו ואלו דברי אלהים, ודברי שניהם צדקו יחדיו, דשניהם יש להם שורש למעלה ופרי למטה, והקב"ה המשרה שכינתו עליהם הוא המנהיגם כפי רצונו הפשוט, והמכבד דברי שניהם ומייחד אלוף יראה מאורות, וה"ו להיפך הוא בכלל הערב רב שדרכו לדחות דברי חברו מפני דבריו, ולעורר מדנים בין אחים נאמנים, ולזרוע מחלוקת ומריבה בכל מקום, היפך הקדושה שדרכה בשלום ובמתנות ובאחדות ובהקדמת דברי חברו, וה' יעזרנו להיות מן ההולכים בדרכי שלום ואמת ושמחת עולם על ראשם.

ענף ד

ויקה משה את עצמות יוסף

הקדמה

אחר חתימת המאמר שבו הארכנו די בס"ד לבאר ענין הקיבוץ הק' דרבינו המתקיים בתרין דוכתי, בארעא קדישא דישאל על ידי ההתקשרות לנשמת רבינו הק', ובמקום גניזת קדשו דרבינו אשר בעיר אומאן, ואלו השנים הם שנים שהן אחת, וכאשר הארכנו להוכיח יפה ככל אלה הדברים מתוך דברי רבנן הסידי קדישי ומתוך מעשה רב דעבדי רבנן, אמרנו להוסיף עוד ממה ששמענו בזה מכ"ק מרן שליט"א לבאר הענין מעט מזעיר על פי סודן של דברים, שהרי כבר נודע כי התורה נדרשת בארבעה דרכים שהם פשט רמז דרוש סוד, וכל אחד מחייב לדרוש כל חלקי התורה כפי השגת שכלו וחכמתו, וכולם נכונים כאחד ועולים לנחת רוח לעילא ולעילא לקשור כתרים לקונם.

אכן מהודענא בזה, דענף זה אינו נוגע לגוף המבואר בהמאמר, כי אם כתוספת ביאור על דרך הפנימיות, וכנודע דאין הסברא קובעת החלכה, ויבאו דברינו אלה בדרך דרוש וקבל שבר, השומע ישמע כו'.

א

מקום גניזת הצדיקים האמיתיים קדוש בקדושת ארץ ישראל

ממש

נודע דקברו של הצדיק האמת הוא בחינת ארץ ישראל, וכאשר הגיד רבינו הק' אודות ציון מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ק"ט) וזה לשונו, סיפר עמי מענין קבר הבעש"ט זצוק"ל, שטוב מאד להיות שם על קברו, ואמר כי 'צדיקים יירשו ארץ' (תהלים ל"ז), היינו שהצדיקים אמתיים יורשים ארץ ישראל, שזוכין שמקום גניזתם הוא קדוש בקדושת ארץ ישראל ממש, וארץ ישראל הוא תיקון גדול לפגם הברית, עכ"ל.

ולאז דוקא בקבר הכעל שם טוב הוא כן, אלא בכל שאר צדיקי האמת, כמוכח מתוך דברי רבה"ק הנזכרים "שהצדיקים אמתיים יורשים ארץ ישראל", הרי דכל הצדיקים האמתיים בכלל. וכן מוכח מדברי הגה"ק מוהרנ"ת בליקוטי הלכות (חלב ודם הלכה ג' אות ז'), דלבתר דמשתעי שם מענין האויר הנח והזך הנמצא בארץ ישראל, לבתר מסיק "וזה בחינת השתטחות על קברי הצדיקים האמתיים שהוא דבר גדול מאד, כי זוכין לתשובה על ידי זה, כי כשמשתטח על קבר הצדיק האמת זה בחינת אידבקות רוחא ברוחא (כמוכח בכתבי האר"י ז"ל) וכו', ועל ידי זה נעשה בחינת אויר הנח והזך כנ"ל, כי מקום הקבר של הצדיק האמת הוא בחינת ארץ ישראל, בבחינת צדיקים יירשו ארץ, שהצדיקים זוכין

לירש ארץ ישראל במקום קבורתם. וכמו שמספרים העולם בשם הבעש"ט ז"ל וכו', וארץ ישראל הוא בחינת אויר הנח והוך כנ"ל.

ב

מקום גניזת הצדיק הוא שורש קדושת ארץ ישראל

ויותר מזה איתא, דכל עיקר קדושת ארץ ישראל בזמן הזה אינו נמשך אלא מבחינת הצדיק האמת, כמובן מדברי רבה"ק בספר לקומי מוהר"ן ח"ב סימן מ', עיין שם, וכמבואר יפה בספר כוכבי אור להגה"ק מוהראבר"ן ז"ל (אנשי מוהר"ן אות א') "אמר פעם אחת לבנו ר' יצחק ז"ל מטולטשין שלא יסע לארץ ישראל לדור שם בקביעות עד שיהיה בן ששים שנה. והמובן היה מדבריו הקדושים שאף על פי ששיבת ארץ ישראל גדולה מעלתה מאד, וכמובא בספרי אדמו"ר זצ"ל, אבל כבר אמר אדמו"ר זצ"ל על הראש השנה שלו שאין דבר גדול מזה, כמובא בחיי מוהר"ן. וגם כל קדושת ארץ ישראל נמשך ממנו, כמובן בלקומי תנינא סימן מ". וכן מוכח מן המבואר עוד בליקומי מוהר"ן חלק א' סימן ס"א דהצדיק האמת הוא בחינת קדש קדשים, בחינת אבן שתיה שממנו הושתת העולם, עיין שם. וכן מוכח מן המבואר עוד שם בח"ב סימן ס"ז, עיין שם. ועיין עוד ימי מוהרנ"ת ח"ז אות י"ז.

וכן כתב הגה"ק מוה"ר נחמן מטולטשין באגרת הקודש שלו הנדפסת לעיל בענף א', וזה לשונו, אשריכם אשר אתם יושבים בצל ארעא קדישא, ומסתמא משתוקקים ומתגעגעים להתאבק בעפר ציון הקדוש והנורא אשר חפר ומצא שורש קדושת ארץ ישראל, ואשרינו שאנחנו זוכים להתאבק בפה בעפר ציון הקדוש והנורא אשר חפר ומצא שורש קדושת ארץ ישראל, ומשתוקקים ומתגעגעים להתאבק בעפר אדמת קודש ארץ הקודש". הרי דציון קדשו דרבינו הוא הוא שורש קדושת ארץ ישראל.

ואחריו ל'ז קם בנו הגה"ק מוהראבר"ן, וזה לשונו בתפלותיו (תפלה ו') "שבאמת אין ביכולת לקרוא את העיר אומן בשם ודאי חוץ לארץ, ועל כל פנים ציונו הקדוש אשר יקרה היא מלפני ולפנים בצמצום נפלא להיות ביכולת ליכנס שם". וכן כתב משמו הגה"ח מוה"ר שמואל הורוויץ ז"ל (בהקדמה לספר ציון המצוינת), שהיה אומר לענין גדולת ארץ ישראל וקודש הקדשים וכו' אבל הד' אמות של ציון רבינו ז"ל לא נמצא בשום מקום.

הרי לנו מכל זה דמקום גניזת רבינו הק' באומן עדיף טפי על מעלת ארץ ישראל, שהרי כל עיקר קדושת ארץ ישראל אינו נמשך אלא משם, ואם כן לכאורה היה מקום לומר דאף לענין ראש השנה עדיף טפי הקיבוץ במקום גניזתו באומן על הקיבוץ בארץ ישראל.

ג

קבורת משה בצולמא דלאו הגון ליה

האמננ עם היות שאכן על פי פשט צדקו הדברים, מכל מקום יש לנו להבין דעל פי מודן של דברים אינו כן, דמקרא דיבר הכתוב זיקח משה את עצמות יוסף, והארכנו בס"ד בפירושו בהקדמות לספרי ים החכמה בשנים האחרונות, ועיקרי הדברים בקצרה דהנה איתא בספר הזוהר (רע"מ תצא ר"פ ע"א) דמשה רבינו ע"ה איקבר בצולמא דלאו הגון ליה לא תואר ולא הדר, "רזא רברבא, קבורה דיליה בצולמא דלאו הגונה ליה, דאיהי ארץ ציה ועיף בלי מים (תהלים מ"ב) וכו', לא תואר לו ולא הדר (ישעיה נ"ג), ומאן דחזי ליה בההוא צולמא, ונראהו ולא מראה ונחמדהו וכו', ובגין ההוא קבורה, הוה בעי רחמי דלא ימות תמן בחוצה לארץ, לפום דהוה בארץ ציה רעב ועיף וצמא בלי מים, דאיהי אורייתא, ובגין דא איתמר עליה, עלה אל הר העברים הזה, משפלותא דיליה אחזי ליה מעלתיה, אף על גב דאנת קבור באתר דלאו הגון לך, ערום בלא לבושיך דילך, דאינון עור ובשר תלבישני, נע ונד מאתר דילך, ומטלטל וגלי". עיין שם באורך. והאריכו מזה רבינו הגר"א ז"ל בביאורו לתיקונים תיקון נ"ד, ואחריו תלמיד תלמידו הגר"א חבר בכמה מקומות, ואחריו הלשם שבו ואחלמה בספר הדע"ה (ח"ב דרוש ד' ענף כ"ב סימן ב'), עיין להם, והעתקנו מדבריהם בהקדמות הנזכרים.

כל קבל דנא כבר אמר הכתוב זיקח משה את עצמות יוסף עמו, ודרשו בגמרא (סוטה ט' ע"ב) "מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו, מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום, שנאמר ויקבור אותו בגיא, לא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים שנאמר (ישעיה נ"ה) וחלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך".

ד

ע"י ההתקשרות לנשמת הצדיק זוכה להעלות עצמותיו לא"י

ובדרוש ההשתטחות להגה"ק אדמו"ר מהרי"ד מלאדי זיע"א (סידור עם פירוש מהרי"ד ח"ב דף קמ"א ע"ב), האריך מזה הדרוש, וזה לשונו בקצרה, כי משכן והשראת הנפש לאחר מיתת האדם, הוא שורה בעצמות שלו, ולא בבשר וכו', ויש בהם השארת והארת הנפש דנפש וכו', וכפי עבודת האדם בעולם הזה בתורה ומצות כן צריך להתנהג בעצמותיו כו'. וזה ענין שהעלה משה רבינו ע"ה עצמות דיוסף להקבר במקום אויר מזוכך, שגם שם עליות עולמות ביותר כו', ממילא תתעלה גם נשמתו ביתר שאת לא לפי ערכו כו'. וזה נקרא עבודה מלמטה למעלה מבחינת נשמות אלו, וכמו שכתוב והעליתם את עצמותי מזה

אתכם וכו', מה שאין כן נשמות שמבחינת משה, ונקראים עצמות דמשה, שעבודתם על ידי תורה ומצוות בגשמיות להמשיך גילוי אלהות מלמעלה למטה, לא יצטרכו כל כך להעלותם, ולכן לא מצינו שהעלו עצמות דמשה כו', וכמו שאמרו מי לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום כו', שנאמר ויקבור אותו בגי"א – ששם נתגלו י"ג מדות הרחמים, בחינת עשר ספירות ותלת ראשי ראשין אור קדמון אור צה אור מצוחצה, גם נקבר בהר נב"ז – נו"ן בו, בחינת נ' שערי בינה שזכה במיתתו וכו'. וזהו שאמרו שם 'לא על משה בלבד אמרו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר והלך לפניך צדקך' כו', שיש נשמות שעבודתם מלמעלה למטה להמשיך גילוי אלהות על ידי תורתם ועבודתם, המה אין צריכים להעלותם כו', ואכמ"ל. והנה כתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, היינו שמשה קיבל גם מבחינת עצמות נשמתו דיוסף שהוא בחינת העלאה מלמטה למעלה, ומשה עצמו בחינת גילוי מלמעלה למטה, ולכן לא נתעסק בו אלא המקום, שנאמר ויקבור אותו בגי"א, כי זכה במותו לשער הנו"ן, והנה שער הנו"ן בחינת אין, ולכן לא ידע איש את קבורתו וכו' שהוא אין שאינו מושג, ולא נתעסק בו אלא המקום הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו וכו', על דרך ושמתי בדכד שמשותף מיכאל אמר שוהם מלמעלה למטה, וגבריאל אמר ישפה מלמטה למעלה, אמר הקב"ה להוי כדין וכדין כו' (ב"ב ע"ה ע"א), כל הבחינות יחד, ויוסף צדיק עליון המשיכה זו היה בחייו מצד עצמו, ומה שמשה העלה עצמותיו זהו בחינת העלאה מלמטה למעלה, ולא נתעסק בו אלא המקום על דרך שיחיה כדין וכדין, ב' בחינות גילויים מלמטה למעלה ומלמעלה למטה כמו שיחיה לעתיד לבוא כדין וכדין, שזהו והלך לפניך כו', הילוך על דרך האי עלמא דאזלינן מיניה כבי הלולא דמי כו', בחינת הילוך עליית המדרגה, וכבוד הוי"ה יאספך המשיכה מלמעלה למטה, עכ"ל. ועיין לו שם באורך.

ולענייננו למדנו, דהן אמנם שבזמן הזה עיקר קדושת הארץ נמשכת מבחינת עצמות יוסף דייקא, מכל מקום בחיות עצמות יוסף בחוץ לארץ, הרי הם מלובשים בצולמא דלאו הגון להו לא תואר ולא הדר, ואולם על ידי העלאתם לארץ ישראל, עולים ומתלבשים בצולמא דהגון להו, ואזי הוי תרתי לטיבותא, הן מעלת בחינת עצמות יוסף אשר בזמן הם הם שורש קדושת ארץ ישראל, והן מעלת הצולמא דהגון להו, באשר בחיות העצמות הללו בארעא קדישא הרי הם מתלבשים בצולמא דהגון להו.

וענין זה העלאת עצמות יוסף להתלבש בצולמא דהגון ליה, אפשר לו שיתקיים בשני אופנים, האחד כפשוטו, על דרך ויקח משה את עצמות יוסף, דמשה רעיא מהימנא העלה בפועל את עצמות יוסף מחוץ לארץ שהוא אתר דלאו הגון להו לארץ ישראל ששם הוא צולמא דהגון להו. והשני – והוא היותר

נעלה – דלא כפשוטו, והוא על דרך מי לנו גדול ממשא שלא נתעסק בו אלא המקום, והיינו דאין מן הצורך להעלות עצמות הצדיק בפועל, אלא הדבר נעשה ברוחניות בדרך ממילא על פי רצונו של מקום ואינו תלוי במעשה בני אדם, והוא בסוד ויקבור אותו בגי'א שהוא סוד י"ג מדות של רחמים, ובסוד הר נב"ז שהוא סוד חמשים שערי בינה.

וזאת ההעלאה השנית נעשית על ידי ההתקשרות לנשמת הצדיק, ועל דרך המבואר בדברי רבה"ק בספר ליקוטי מוהר"ן (ח"א סימן רי"א) וזה לשונו בתו"ד, ואי אפשר לבוא למוחין זכים אלא על ידי התקשרות לצדיקים, כמו שכתוב בזוהר ויקח משה את עצמות יוסף, משה הוא בחינת מוחין, ויוסף הוא בחינת צדיק, הינו שאין שלימות למוחין אלא על ידי התקשרות לצדיקים, עכ"ל. ור"ל, על ידי ההתקשרות (הנקראת משה שהוא בחינת מוחין) לנשמת הצדיק (הנקראת יוסף) זוכה להעלות עצמותיו לארעא קדישא.

ה

הראב"ר: הגאולה תלויה בסוד ויקח משה כו'

וכבר האריך הגה"ק מוה"ר אברהם במוה"ר נחמן בכמה מקומות בסוד זה דויקח משה את עצמות יוסף, דעל דרך שבגלות הראשון לא יצאו אלא בזכות ויקח משה, כך בגלות האחרון, הגאולה תלויה בסוד ויקח משה וכו', וכדיעויין לו בספרו ביאור הקוטים (סימן י"א) "ולחוציא ולגאול מכל זה את נפשות ישראל עד שישבו לתבונת התורה לעומקה, תלוי ועומד בבחינת יוסף ומשה, כי כמו שבגאולת מצרים לא היה אפשר למשה רבינו ע"ה לגאול אותנו רק על ידי שלקח עמו עצמות יוסף וכו', כן גם עכשיו, כל כח משיח בן דוד לגאולת ישראל יהיה על ידי עצמות משיח בן יוסף ואפרים, שהוא הנסתלק ונסתתר בפלא אור האל"ף המאירה וכו' שבשאר כל אחיו למלאות כל כולם בדעת ותבונת התורה ואלהותו ית"ש שברזין דרזין, שהוא כבר זכה להם מעוצם ענוותו וביטולו והתכללותו בו יתברך, שמחמת זה מוכרח להאיר גם באחרים העפרוריים, שיתנוצץ להם עכ"פ העומק בלי גבול שבתבונת תורתו הקדושה". עיין לו שם. וכן האריך עוד בכמה מקומות.

ועיין לעיל בענף א' שהעתקנו מדבריו, וזה לשונו בתו"ד, ולאשר גם הצדיק בעצמו מוכרח לחפש ולמצוא בכל עת חלקי רוחו ונשמתו [כמבואר כל זה מדבריו ודברי מוהרנ"ת ז"ל שמבאר בהם], הוכרח גם אדמו"ר ז"ל בעצמו למסור את נפשו לנסוע ולבוא ולקבוע שם מקומו לנצח, וכל זה אשר יצא משם לא היתה זולת על דעת לחזור ולבוא לשם עם כל נפשות ישראל המוכרחים לכל זה, ולא להשתקע בחוץ לארץ בתמידות וכו', שלפי שעה לבד הוא רועה

בברסלב ושאר מקומות, אבל מקומו האמיתי והנצחי הוא בארצו ועירו לבד וכו' וכו'. וכן נשמע מפי מוהרנ"ת ז"ל שגם כל פטירתו לא היה זולת בסיבת הדחיה מפני השעה וכו' וכו', כי נשמת משה משיח נמצא בארץ ישראל ובחוץ לארץ, ועיקר מקומו במקום הקודש ובארץ ישראל אותיות ר"ב, ובחוץ לארץ ר"ב' (עיי' ליקוטי מוהר"ן ח"א סימן מ"ח), אבל העיקר הוא לבוא מאותיות ריב לאותיות רבי, עכ"ל האגרת הזאת, עכ"ל. הרי דהעיקר הוא להעלות עצמותיו מבחינת רי"ב לבחינת רב"י.

ועיין עוד מה שהבאנו משמו לעיל בריש ענף ג' מדבריו בהשמטות הנדפסים בשלהי ספרו ביאור הליקוטים (ד"ה גדולת א"י) "שאין ביכולת לקבל מאדמו"ר ז"ל זולת וכו' ארץ ישראל, כי בה לבד נשפע וניתן מאור ודעת אדמו"ר ז"ל להיות ביכולת לקבל מאתו". ועוד שם (ד"ה תפלה) "לבוא להידיעה והכרה במשה משיח ותורתו בעצמו, מוכרח קדושת הארץ בעצמו".

ו

יכוין שע"י התקשרותו לנשמת הצדיק עולים עצמותיו לא"י דבלא"ה לא סגי

ואמנם מאחר שבזמן הזה עיקר שורש ארץ ישראל הוא בבחינת עצמות יוסף, לכן העיקר הוא דבהיותו מתקשר מארעא קדישא לנשמת הצדיק יכוין להעלות בחינת עצמות יוסף דייקא לארעא קדישא, כלומר, לא די שיתקשר בעלמא לנשמת רבה"ק, אלא בהכרח שיכוין שעל ידי התקשרות זו עולים עצמות יוסף – שהם מקום גניזת הצדיק דייקא – לארץ ישראל, ומעתה עצמות יוסף גם כמה בארץ ישראל, דהואיל ודייקא במקום עצמות הצדיק שם הוא שורש קדושת ארץ ישראל, הנה באם יעמוד גופו בארץ ישראל ויתקשר לנשמת הצדיק בלתי העלאת עצמותיו לכאן, נמצא עומד במקום הענף ולא במקום השורש, דהרי שורש קדושת ארץ ישראל אינו בכאן כי אם במקום גניזת עצמותיו, ולכן מוכרח הוא שיעלה העצמות לכאן, דדייקא באופן זה נמצא עומד גם הוא במקום העצמות, וזוכה לכפלים לתושיה, בין לגוף עצמות הצדיק שהם שורש קדושת ארץ ישראל, ועוד נוסף עלה שזוכה לעצמות הצדיק בהיותם מלוכשים במקומם האמיתי והנצחי – צולמא דהגון להו, וזה סוד ויקח משה את עצמות יוסף, דהדעת וההתקשרות הנקרא משה מעלה את עצמות יוסף דייקא.

ולפיכך תמצא לחסידי קדישי דארעא דישראל, שבאגרותיהם וכתביהם שיצאו עת'ק לעיל בענף א', דקדקו לומר דעל ידי ההתקשרות לנשמת רבה"ק מארץ ישראל ובזכות הקדושים אשר בארץ, זוכים להתקשר למקום גניזת עצמותיו הקדושים דרבינו. וכיוונו בזה לזכות גם אל המעלה דבחינת עצמות

יוסף ששם הוא שורש קדושת ארץ ישראל, דהואיל ובזמן הזה עיקר שורש קדושת ארץ ישראל אינו נמשך אלא על ידי עצמות יוסף, הלכך לא סגי בלתי העלאת עצמות יוסף להבא, וכאמור.

ז

לשונות חסידי ארץ ישראל שכתבו כנ"ל

ובגוף המובא לעיל מלשון מוה"ר יצחק במוהרנ"ת ז"ל (עלים לתרופה בסופו מכתב ה') "אתם תזכו להיות כל ימיכם בין הקיבוץ הקדוש על ראש השנה בשם, ואנכי אחיה ביניכם בנפש רוח ונשמה שלי מפה בזכות הקדושים אשר בארץ חמה". ויותר מזה כתב עוד שם (מכתב ז') "ואנכי נתקשרתי עצמי מפה להקיבוץ הקדוש שלנו בנפשי רוחי ונשמותי, ובפרט שהייתי על ציון הקדוש של הארץ"ל בערב ראש השנה קשרתי עצמי בזכותו הקדוש להקיבוץ שלנו". הרי דלא הוי סגי ליה להתקשר עם נשמת רבינו, אלא ביקש להתקשר עם קדושת הקיבוץ הנעשה במקום גניזת עצמותיו דייקא, דלולא כן נמצא חסר העיקר.

ועל דרך זה תמצא בלשון מוה"ר נתן בר יהודה מטבריה תלמיד מוהרנ"ת (נתיבות צדיק ה') "כי אנו כולנו קיבוץ אחד עם הקיבוץ שיתאספו על ציון הקדוש של רבינו ז"ל על ראש השנה". הרי נמי על דרך הנזכר, דלא סגי בהתקשרות לנשמת רבינו, אלא בהכרח להתקשר ולהעשות באגודה אחת ובקיבוץ אחד עם הקיבוץ הקדוש הנעשה על מקום גניזתו עצמותיו הקדושים. וכן כתב עוד בהיותו באומן לידידיו שבארץ ישראל (מכתב ק"ז) "קשרתי אתכם בתוך הקיבוץ הקדוש".

וכן תמצא גם באגרת מוהר"ן ממולטשיץ זי"ע אל החסידים היושבים בארץ ישראל "אשריכם אשר אתם יושבים בצל ארעא קדישא, ומסתמא משתוקקים ומתגעגעים להתאבק בעפר ציון הקדוש והנורא אשר חפר ומצא שורש קדושת ארץ ישראל". והיינו נמי כנ"ל, ודקדק להוסיף מילתא בטעמא, דהוא יען דדייקא במקום גניזת עצמותיו שם הוא שורש קדושת ארץ ישראל, ונמצא דבהיותכם חסרים מבחינת העצמות הרי אתם חסרים מן השורש, ומה הועילו חכמים בתקנתם.

וכן הוא בלשון מוה"ר שלמה וועקסלער "ויכולים לקשר את עצמו במחשבה עם הקיבוץ שיש אצלו ז"ל". וכן כתב עוד "כשהוא בארץ ישראל וממשיך עליו קדושת הצדיק על ידי לימוד תורתו הקדושה על ידי זה הוא כאילו בא על קברו".

וכן משמע על דרך זה באגרת מוה"ר ישראל קארדונער "ליסע על ראש השנה למירון להשתטח על הציון התנא האלקי רשב"י, ולהתקשר על ידו גם

לרבה"ק". וכן כתב עוד ובשנה הזאת אשר לא תוכל לנסוע לאומן, תקשר עצמך לרבינו הקדוש על ידי התנא האלקי רשב"י. ויבוא הכתוב השלישי "שאתקשר לרבה"ק מכאן על ידי העיר וקדיש מן שמיא נחית".

וכיוצא בזה חזיתיה למוה"ר שמואל העשיל פרידמן בספרו תולדות שמואל (עמוד קנ"ו) וזה לשונו, היום יום ב' ערב ראש השנה דשנת תרע"א וכו', ואמרתי חצות ועשרה קפיטל תהלים מרבינו ז"ל, ויהי רצון שיהיה כאילו אמרתי על ציון רבה"ק, ויהי נחשב ההשתוקקות והכיסופים והגעגועים שלי להיות על ציון רבה"ק באומאן כאילו הייתי שם, ושאוכה פה לכל התיקונים על ידי רבינו הק' והנורא, וברוך ה' מה טוב חלקי ומה נעים גורלי שאני פה בארץ ישראל, אבל אני נחשב גם כן מהקיבוץ הק' של אדמו"ר זצוק"ל, עכ"ל.

ח

בהכרח לסיוע זכותא דארץ ישראל

עוד צריכה זאת ההתקשרות שני תנאים, התנאי הראשון והפשוט הוא דלא די בהתקשרות לנשמת הצדיק לבד, אלא בעינן נמי זכותא דארעא דישאל, ולפיכך העומד בחוץ לארץ לא מהני ליה לעמוד במקומו ולהתקשר לנשמת רבה"ק הגנוז באומן, אלא באם רצונו לקיים הוראת רבינו הק' להיות אצלו בראש השנה, מוכרח הוא לבוא בפועל אל הקיבוץ הנעשה במקום גניזת עצמותיו, ובלאו הכי אינו זוכה להיות אצלו בראש השנה, ודייקא ארץ ישראל היא לבדה מסוגלת לזו ההתקשרות, לכן דייקא מארץ ישראל יכול לבוא לזאת ההתקשרות לנשמת רבינו, ועל ידי כך יכול באמת לקיים רצון קדשו דרבינו להיות אצלו בראש השנה, והוא לפי שארץ ישראל היא עצמה סוד הצדיק, כנודע טובא מדברי רבה"ק ודברי מוהרנ"ת, ולפיכך דייקא בהיותו בארעא דישאל יכולה היא שתסייע בעדו להתקשר לנשמת הצדיק ולהעלות עצמות נשמתו לכאן.

וזהו שתמצא דמיקרא לא עלה בדעת חסידי עליון להתיר שלא ליסע לקדושת הציון הק' על ימי ראש השנה זולת לאותם הדרים בארעא דישאל, והוא יען דענין ההתקשרות אי אפשר לה שתיעשה כי אם בסיוע קדושת הארץ, וככל האמור, ופשוט.

ט

וקמת ועלית – מלמד שהמקום גורם

התנאי השני הוא, דאף המתקשר לנשמת רבה"ק מארץ ישראל, הנה הגם שכללות ארעא קדישא מסוגל לזאת ההתקשרות, ובכל מקום שהוא

יכול לעורר זאת ההתקשרות, אעפ"כ לא די בזה, אלא בעינן עוד לזכות המקום, והיינו שיעמוד דייקא במקום שבו שורה נשמת הצדיק, וכגון במקום גניזת התנא האלקי רשב"י, אשר נודע דנשמת רבה"ק ונשמתו קטירי דא בדא בחד קטירא, או במקום קבורת דוד מלכא משיחא, או במקום הכותל המערבי, או בבתי המדרשות אשר בעיקו"ת הנקראים על שמו הק', שבאלו המקומות שורה ביותר נשמת הצדיק.

י

השראת נשמת רבה"ק במירון

דהגם שנשמת רבה"ק שורה בארץ הקודש בכלל, מכל מקום בפרטות היא שורה ביתר שאת באלו המקומות, כי הנה ענין השראת נשמת רבה"ק במירון כבר נזכר באגרת הר"י קארדונער משנת תרס"ט (אגרת ב') שכבר קבעו אנ"ש מזמן כביר ליסע לראש השנה למירון, "שפה טמון אור הגנוז והנעלם הוא התנא האלקי רשב"י, שיש שייכות גדול לרבה"ק, כידוע למחצדי חקלא שבין אנ"ש וכו', שעבור זה קבעו אנ"ש החשובים מפה זה זמן כביר ליסע על ראש השנה למירון להשתטח על הציון התנא האלקי רשב"י, ולהתקשר על ידו גם לרבה"ק". וכן הוא שם באגרת ג' "ובשנה הזאת אשר לא תוכל לנסוע לאומן, תקשר עצמך לרבינו הקדוש על ידי התנא האלקי רשב"י, אשר שייכות גדול יש לנשמתם, כידוע ליודעי חן מזה". וכן באגרת ד' "שאתקשר לרבה"ק מכאן על ידי העיר וקדיש מן שמויא נחית, שיש שייכות גדול להננמ"ה, כידוע ליודעי חן בין מחצדי חקלא בין זקני אנ"ש, ואי אפשר לכתוב מזה במכתב גלוי כל כך".

וכן הובא בספר ימי שמואל חלק ג' אות ק"א ר' ישראל דב [אודעסער] סיפר כי שמע מר' ישראל מקארדאן ז"ל כיון שלא יכולים ליסע לאומן על ראש השנה ברור אצלו שצריכים להיות על ראש השנה במירון". ועוד שם "איך ר' ישראל מקארדאן ז"ל היה באחרית ימיו תמיד ואף בראש השנה במירון". וכן הוא שם להלן אות ק"ב ואות ק"ט, ועיין שם שמסר נפשו על דבר זה. ועיין עוד שם כמה מגדולי אנ"ש שנהגו כן.

ובספר שערי צדיק מכתב ו' כתב דשמע מהגה"צ מוה"ר אברהם שטערנהארץ זי"ע, כי כשידיברו פעם באומן מענין הזקנים

י. ואמנם כבר הבאנו לעיל בענף א', דבסוף ישראל. וגם במכתבי מוה"ר ישראל ימיו העלה ר' ישראל בער, דאף כשיכולים מקארדאן מבואר דנשמת רבה"ק שורה כאן ליסע לאומן אינו מן הצורך ליסע מארץ אלא שהוא באתכסיא וגם לזה צריכים.

שהשתקעו בארץ ישראל ולא היה ביכלתם לבא לראש השנה לאומן, הגיד הגה"ק מוה"ר נחמן מטולמישינ זיע"א "גוט איז האמש וואס זיי האבין דארט ר' שמעון" – טוב עכ"פ מה שיש להם שם רבי שמעון. ועיין מזה שם באורך בגודל החיוב להיות במירון דייקא. ועוד שם במכתב י' גילה רזין גניזין מענין השיחה שדיבר רבה"ק עם התנ"א רשב"י בהיותו בארץ ישראל במערת הרשב"י במירון, וכמובא מעט מדבריו להלן.

ועיין עוד בזה בספר ימי שמואל חלק ג' אות ק"א אריכות סדר השתלשלות הענינים בעת שנתעורר הגה"ק מוה"ר אברהם שמערהארץ לחדש ענין הנסיעה אל הקיבוץ במירון, עיין שם מילתא בטעמא.

יא

השראת נשמת רבה"ק בכותל המערבי

וכן ענין השראת נשמת רבה"ק בכותל המערבי, מבואר בדברי הגה"ק מוהראב"ן בספרו חכמה ותבונה (בהנדפס בסוף ספר ספורי מעשיות עמוד ת"ק, וכן כתב הגה"ק מקאמרנא בספרו היכל הברכה פרשת עקב) דנשמת רבה"ק שורה בקודש הקדשים בסוד מ'בין ש'ני ה'כרובים ר"ת מ'ש"ה.

וכן כתב באגרת הקודש הנזכרת לעיל ביאור הלכותים סימן קנ"ה "קדש" קדשים' תהיה' סופי תיבות מ'ש"ה, כי נשמת משה משיח נמצא בארץ ישראל". ובזמן הזה שורה נשמתו בכותל המערבי כמבואר עוד בספרו חכמה ותבונה (סימן ג') כי "הנה גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, ובמיתתם נקראים חיים. ועל כן דבר גדול הוא להשתטח על קברי צדיקים וכו', וכביכול כן השכינה לא זזה מכותל המערבי לנצח וכו', והוא תיקון גדול גם בזמן הזה לילך לשם, ותיקון פגם הברית כמובא בזוהר הקדוש חלק ב', כי הצדיק דר אצל כותל המערבי תוכב"א. עכ"ל"ק. וכן איתא עוד טובא בספרי קודש בענין השראת נשמת רבה"ק בכותל המערבי.

יב

השראת נשמת רבה"ק בהר ציון

וכיוצא בזה השראת נשמתו הק' בהר ציון מבואר הרבה בדברי מוהרנ"ת בספרו ליקוטי הלכות בסוד החיבור דנשמת רבה"ק בנשמת דוד מלכא משיחא, וכבר רמז רבה"ק בעצמו על היות נשמתו קמירא בדוד מלכא משיחא, וכדאיתא בספר חיי מוהר"ן (אות ד') "שאמר בעת שנסע לנאווריש ושאר קהלות, ודיבר אז מענין נסיעתו שלא ידע שום אדם על זה פירוש ורמז, כי נסע בהעלם מן העולם, ולא קיבל שום מעות בדרך, ואמר אז (ברכות ד') ואני

ידי מלככות בדם בשפיר ובשליא כדי לטהר אישה לבעלה, וקצת היה מרמוז שזה ענין נסיעתו". הרי דכל עסקו היה על דרך דוד המלך.

והוא כי נשמת דוד המלך היא עצמה נשמת הצדיק האמת יחיד במעלה, וכמובא בספר ליקוטי הלכות בדוכתי טובא, דקטיר בחד קטירא לנשמת רבה"ק עם נשמת דוד המלך, בדוכתי טובא, ועל דרך זה והוא המשליך עצמו בכל מיני רפש וזיט כדי לעשות רצון אביו שבשמים, ועל דרך דאיתא בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ה' אות ט"ו ד"ה כי באמת, וכמבואר יפה בספר שערי צדיק מכתב כ"ו, עיי"ש"ב.

ובספר שערי צדיק מכתב מ"א (עמוד קכ"ד) כי "מנהג זקן דקדושה הוא ניהו הרה"ג החסיד האמיתי קדוש יאמר לו כקש"ת מוהר"ר שלמה זצ"ל וועקסלער שהיה מנהגו להשתטח על קבר אדוננו המלך דוד חי וקיים בכל יום רביעי", ועיין שם מה שכתב הגה"צ מוה"ר גדליה קעניג מדיליה, שאמירת תהלים שחיבר דוד המלך הוא עצמו סוד השלכת הקולות הנזכר בהמעשה הנורא של ז' בעטלירם בהמעשה של יום רביעי, ושוב מצא כן בליקוטי הלכות חלק או"ח הל' קריאת שמע הלכה ה' מאות י"א עד סוף ההלכה. ועיין עוד בזהר ח"א בהשמטות סימן פ"ד דף ז' ע"א ד"ה ויאמר אלהים יהי מארת דדוד המלך נקרא יום רביעי, עכ"ד. וזאת נודע דמדתו של רבינו היא מדת הנצח דשייכא ליום רביעי, וכפי הנראה הרגיש מוה"ר שלמה נצחיות הקשר שבין נשמת רבה"ק לנשמת דוד מלכא משיחא.

ובן שמענו עוד מאדם נאמן משמיה דהגה"ח מוה"ר אלהנן ספעקטור ז"ל מגדולי אנ"ש דיש לילך לציון הק' דדוד המלך בערב ראש השנה, והיינו נמי להטעם הנזכר י"א.

י"א. ועומק סוד הק' צולמא דהגון ליה הוא, דבאמת כבר הזכרנו לעיל בפנים דעיקר משכנו דמשה רעיא מהימנא הוא בקודש פנימה, לפני ולפנים, וכנודע דמ'בין ש"ני ה'כרובים ר"ת מש"ה, כמבואר בדברי הגה"ק מקאמרנא (היכל הברכה פרשת עקב), ואחריו בדברי הגה"ק מוהראבר"ן (חכמה ותבונה, בהנדפס בסוף ספר סיפורי מעשיות עמוד ת"ק). ואמנם כבר האריך הגה"ק מקאמרנא בפרשת הנשיאים בסוד העגלות ובכמה מקומות טובא על פי דברי הגה"ק מהרצ"ה מזידטשוב בספרו עטרת צבי (וישב דף קפ"ו ע"א) שהאריך בדבר סתירת השמועות אודות ציון וירושלם הי מינייהו רחמי והי מינייהו דין, ועיין לו שם שהעלה דתרין ציון ותרין ירושלים איתנהו, דציון הפנימי היא קודש הקדשים, וירושלם הפנימי היא הר הבית ובית המקדש, ציון החיצון הוא עיר דוד ששם קבורת מלכי בית דוד, ירושלים החיצון הוא עיר ירושלם, עיין לו באורך. ולעניננו למדנו, דציון וקודש קדשים תרויהו כחדא ממש, אלא שזו מצד הפנימיות

יג

השראת נשמת רבה"ק בבית המדרש הנקרא על שמו

ובן השראת נשמתו הק' בבית המדרש הנקרא על שמו אשר בירושת"ו, כבר האריך בזה בספר ימי שמואל חלק ג' סברת גדולי אנ"ש שצידדו כן לעומת המצדדים שיש ליסע למירון, עיין שם באורך. ועיין עוד בספר שערי צדיק הנ"ל מכתב ו' (עמוד ס"ה) בסברת השואל שם בענין קדושת ירושלים, ומתוך דבריו יובן מאליו סברת המצדדים דיש להתקבץ בבית מדרשו דרבה"ק, שמקורם מדברי רבה"ק בליקוטי מוהר"ן סימן ל"ה ומן המבואר בספר זמרת הארץ שם בענין קדושת ירושלים, ונוסף עלה מה שהאריך הגה"ק מוהרנ"ת בכמה מקומות (ומהם בחלכות סעודה הלכה ה', תפלת המנחה הלכה ז', שבת הלכה ז', יו"ט הלכה ה', ועוד), במעלת קדושת הבית המדרש הנקרא על שם הצדיק יב'.

בחינת החיה, וכנודע דרשב"י הוא סוד החיה, וירושלם הנקראת קרית חנה דוד - בחינת יחידה, וכנודע דא"א הוא שורש הבינה כמבואר בע"ח שער י"א סוף פרק ג' (דף נ"א ע"ג). והנה ירושלים הוא בחינת המאור הקטן לעומת הכותל ובחינת דוד המלך שהם המאור הגדול, וכדיעויין בליקוטי מוהר"ן ח"א סימן ל"ה, ועיין מזה בהקדמת ים החכמה לשנה זו, ובית המדרש הנקרא על שם הצדיק הוא בחינת ו' המחבר בין שניהם, בסוד אות א' הכלולה מ' העליון שהוא המאור הגדול ו' תחתון שהוא המאור הקטן ו' באמצע המחבר בין שניהם. והנה מבואר בכמה מקומות, ומהם בשעה"כ ריש דרושי סוכות (דף ק"ד ע"א) וכן בדרוש א' דנפילת אפים (דף מ"ח ע"א) דעיקר היחוד העליון הוא בסוד אל"ף, ובדרושי סוכות שם דהיחוד הוא באופן "דתרין יודי"ן שבה מתטמרין ונכללים תוך אות ו' שבאל"ף ואין ניכרת אז רק אות ו' לבדה", הרי דעיקר היחוד הוא בבית המדרש על שם הצדיק שבו נכללים תרין יודי"ן דאינון המאור הגדול והמאור הקטן.

וזו בחיצוניות. וכן הוא בענין נשמת הצדיק דחיצוניות נשמתו שורה בקרית חנה דוד שהוא הנקרא הר ציון ששם קבורת מלכי בית דוד, ופנימיות נשמתו שורה בקודש פנימה מ'בין שני הכרובים ששם נקודת ציון הפנימית, ושם היא אמיתות השגת נבואת משה רבינו בסוד 'פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט', שהוא המראה הנורא דאספקלריא דנהרא, סוד הדעת של שלום, דעת עליון נשגב ונעלם דהצדיק האמת אשר כולו אהבה ויחוד ושעשועין עילאין, ולתמן דייקא בעינן לאעלאה פנימיות עצמות יוסף דא משה, דבעלותו לשם נמצא מתלבש כראוי בצולמא קדישא דהגון ליה, ומתייחד המאור הגדול עם בת זוגיה האמיתית כלת משה, ועיין עוד מה שהארכנו מזה בס"ד בהקדמה לספר ים החכמה דשנה זו.

יב. ועל דרך הסוד יש לומר דהגם שכללות ארץ ישראל היא בחינת החיה לעומת חוץ לארץ שהוא בחינת הבינה, מכל מקום בארץ ישראל גופא כמה בחינות יש, דמירון הוא

יד

גם אחר חזרת ז'יין פב"פ נשאר רשימו במקום האחר

והנה כבר הובא לעיל מדברי הגה"צ מוה"ר ר"י קארדונער "ששם [באומן] ההתגלות של רבה"ק ביותר, כי שם באתגליא וכאן [בארץ ישראל] באתכסיא". וזאת מבואר בכתבים, דלאה נקראת עלמא דאתכסיא ורחל עלמא דאתגליא. ואמנם כבר נודע דהך דרחל ולאה חשובים כפרצופים חלוקים, אינו אלא בהיות להם המוחין דנשמה לבד, ואולם בבוא להם המוחין דחיה, שאז הוא עת היחוד, עולה רחל ומלבשת במקום לאה, ונעשים שניהם פרצוף אחד הנקרא על שם רחל הגדולה, כמבואר בהקדמת רחובות הנהר דף ז' ע"ד משמיה דרבינו האריז"ל.

והנוגע מזה לעניננו, דהנה כבר הארכנו בהקדמה לספר ים החכמה דשנה זו משמיה דהמקובלים, דאלו השתי שנים, שהם שנת תשע"ב – תשע"ג, רומזים על ענין היחוד, עיין שם, ומהשתא כיון שבעת היחוד עולה רחל ומלבשת במקום לאה באופן ששתיהן נעשים פרצוף אחד הנקרא על שם רחל הגדולה וכנ"ל, ועל דרך שמצינו כזאת בעת היחוד דמוסף שבת, הלכך נמצא שבאלו השתי שנים יוצאת לאה מן ההעלם את הגילוי, שהרי היא יוצאת מהיותה בבחינת אתכסיא ומתחברת עם רחל הנקראת עלמא אתגליא. ולעניננו המכוון בזה הוא, דענין השראת הצדיק בארץ ישראל שהוא סוד עלמא דאתכסיא, יוצא מן ההעלם אל הגילוי, ומתפרסם לעיני כל.

אלא שלאידך גיסא, כבר נודע דגם אחר היות רחל ולאה מתחברים שניהם להעשות פרצוף אחד, עדיין נשאר רשימו ממעמדם ומצבם הראשון שהוא בהיותם נפרדים. ויציבא רזא דנא מתרי טעמי. חדא, מהך כללא רבתא דכייל לן רבינו התורת חכם (דף ל"ח ע"א, ל"ט ע"ב, נ"ח ע"ב, קנ"ח ע"א, ק"ם ע"א) משמיה דרביה ה"ה מרן הרש"ש ז"ל דאין סילוק מוחין לעולם, ור"ל, דלעולם לא יתכן שיסתלקו המוחין שכבר נמשכו, אלא בכל עת ועונה נמשכים מוחין חדשים ממש שלא נמשכו מעולם, ומקורו בספר עולת תמיד דף ה' ע"ב, וכעין זה בשער הכוונות דרוש ה' דתפלין (דף ט' ע"ב), ומשם בקצרה בנהר שלום שלחי הקדמת המעביר (דף כ"ד ע"א), ואם כן הוא הדין בכאן, בבוא המוחין דחיה אינם מבטלים מציאות מעמד ומצב הפרצוף כבהיות לו המוחין דנשמה, וכנודע בדעת קדשו דמרן דהמוחין דחיה באים כתוספת על המוחין דנשמה שכבר נמשכו, וכדיעויין לו בהקדמת רחובות הנהר דף ט' ע"א. ועוד, דבחינת הנשמה נקראת אחור לעומת החיה הנקראת פנים, והנה מבואר בדברי רבינו האריז"ל בסדר כוונת אמן (שעה"כ

דף מ"א ע"ד) דאף אחר חזרת הזו"ן פנים בפנים, עדיין רשימו דאחור נשאר במקומו הראשון יי.

ובן הוא בכאן, דעם היות שבאלו השנים נעשים הנסתרונות כנגלות, וכבר חזרו זו"ן פנים בפנים, ונתחברו לאה ורחל ונעשו שניהם פרצוף אחד על שם רחל הגדולה, ויצאה לאה מתעלומתה, ונתגלתה בהדר יפיה ותפארתה, אעפ"כ מעמדה ומצבה דמעיכרא לא נתבטל.

טו

הגאולה תלוי בב' בחינות בינה וחכמה ותרוייהו צריכין זה לזה ומשלימים זה את זה ודא בלא דא לא קיימא

והנה הגאולה תלוי בב' בחינות, הבחינה האחת היא בחינת הבינה שהיא מדרגת הנשמה שענינה טהרה ותשובה, ועל דרך אמרם ז"ל (סנהדרין צ"ז ע"ב) "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים וכו', רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין כו' שנאמר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם". הבחינה השנית היא בחינת החכמה שהיא מדרגת החיה שענינה קדושה ויחוד. ואלו השתיים משפיעים זה לזה ומשלימים זה את זה, וכמבואר בדברי רבינו האריז"ל (ע"ה שער ל"ח פרק ז', ועיין הגהות השמ"ש לשער ל' פרק א' דף כ"ו ע"א אות ד') דהבינה היא הלוחמת ומגרשת החיצונים "כנודע כי בחינת בינה דוחה את החיצונים בסוד התכלת, אלא שאין כח בזה רק על ידי היותה יחד עם החכמה, אבל עתה שהיא לבדה בלתי חכמה אינו כך". הרי דעצם כח המלחמה דאיתנהו בבינה אי אפשר לו להתקיים זולת על ידי סיוע החכמה. וכן הוא לאידך גיסא, דעצם כח היחוד דאיתנהו בחכמה אי אפשר לו שיתקיים בלתי סיוע התשוקה הנמשך מן הבינה אשר כפי כח התשוקה והשלחובין דרחימותא הנמשכים מן הבינה כך יגדל ויתעלה היחוד ביתר שאת ויתר עוז, באופן שאלו השתי בחינות צריכים זה לזה ומשלימים זה את זה, ודא בלא דא לא קיימא.

יג. וזה לשונו, ונחזור לענין כוונת אמן וכו', והוא במה שהודעתך כי כל דבר שבקדושה בכל מקום שהולך אף שמסתלק מאותו מקום מנחת שם במקומה רושם ראשון ואינו זז משם לעולם, ונמצא שאעפ"י שהוא עתה פנים בפנים, אנו אומרים אמן להאיר אותם השלשה רשומים הראשונים שנתרשמו בהיותם אחור באחור, ושם היא כוונת האמן, עכ"ל.

יג. וזה לשונו, ונחזור לענין כוונת אמן וכו', בכוונת אמן דחזרת עמידה דש"ץ אינו כך, לפי שאז כבר חזרו פנים בפנים, ואין שם החיבורים הנ"ל דבחינת אחור באחור, ולכן צריך לחברם בשלשה מקומות הנ"ל בבחינת היותם פנים בפנים, ועם כל זה עיקר הכוונה היא על דרך הנזכר לעיל [בבחינת האחור],

טז

ל"ו צדיקים בא"י ול"ו בחו"ל

והנה איתא בתיקונים (תיקון כ"א) דל"ו צדיקים דמקבלי אפי שכינתא איתנהו בארץ ישראל, וכנגדם ל"ו בחו"ל, ובין כולם עולים ע"ב המורה על סוד היחוד כנודע משם ע"ב, ואמנם באמת המה ל"ה צדיקים בארץ ישראל ול"ה בחוץ לארץ, ואינך תרין המשלימים לע"ב הם כנגד תרין משיחין משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, ואלו הל"ה דהכא ודהתם הם כנגד ל"ה תיבות דויכלו ול"ה תיבות דקידוש, וכנגדם בקל"ב ב' קליפות דימינא ודשמאלא, ל"ה דישמעאל ול"ב דעשו, וב' תיבות סברי מרנן כנגד תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, ועל ידם נשלם מנין ע"ב שהוא סוד היחוד, וכנודע דקידוש הוא סוד היחוד, וכדאיתא בכתבים, וכל אלו הע"ב הם כולם נסתרים כי הם במדרגת לב, ועליהם אמרו (סנהדרין צ"ט א') ללב"י גליתי לאבריי לא גליתי, דהוא לאותן הע"ב צדיקים שהם במדרגת ל"ב והוא ללב"י העולה ע"ב. וכל הנך ע"ב צדיקים נכללים כולם בל"ו צדיקים כדאיתא בסוכה (ל"ה ע"ב) לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום שנאמר אשרי כל חוכי לו – ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הון, והם כנגד ל"ו אותיות המילוי דמילוי דב"ן, ועיקר התיקון הוא שיתאחדו אלו הל"ו צדיקי דבארעא דישאל עם הל"ו דבחוץ לארץ, ולא יחלק לב"ם ח"ו, אלא יעבדו כלהו שלמא אהדדי בסוד ללב"י גליתי העולה ע"ב שהוא סוד היחוד י"ד.

יז

מעלת הבינה על החכמה ומעלת החכמה על הבינה

וזאת נודע ומקובל משמיה דהגה"צ החסיד הנעלה מוה"ר לוי יצחק ז"ל, דבהקבוצת הק' אצל רבינו מתקבצים יחד כל הל"ו צדיקים. ולעניננו יש

י"ד. עיין להגר"א בביאורו לתיקון י"א מתיקונים חדשים "ביה כי עין בעין, ר"ת ע"ב וכו', ללבי גליתי וכו' ר"ל ללב"י גימטריא ע"ב, והוא משה, שלו גילה, שהוא נתעלה על מ"ה, כמו שכתוב עלית למרום שהוא בדרגא דעמודא דאמצעיתא הוא ע"ב כנ"ל. ללב"י גליתי, ר"ל עמודא דאמצעיתא כנ"ל גימטריא ע"ב שבו יתגלה הקץ, כמו שמבאר והולך דכל הקיצין שתולין בכל המדות תליא בתשובה ואם אינן עושין תשובה כו', אבל קיצא דעמודא דאמצעיתא אין תליא בתשובה, וזהו שאמר דלאברי לא י"ד. עיין להגר"א בביאורו לתיקון י"א מתיקונים חדשים "ביה כי עין בעין, ר"ת ע"ב וכו', ללבי גליתי וכו' ר"ל ללב"י גימטריא ע"ב, והוא משה, שלו גילה, שהוא נתעלה על מ"ה, כמו שכתוב עלית למרום שהוא בדרגא דעמודא דאמצעיתא הוא ע"ב כנ"ל. ללב"י גליתי, ר"ל עמודא דאמצעיתא כנ"ל גימטריא ע"ב שבו יתגלה הקץ, כמו שמבאר והולך דכל הקיצין שתולין בכל המדות תליא בתשובה ואם אינן עושין תשובה כו', אבל קיצא דעמודא דאמצעיתא אין תליא בתשובה, וזהו שאמר דלאברי לא י"ד. עיין להגר"א בביאורו לתיקון י"א מתיקונים חדשים "ביה כי עין בעין, ר"ת ע"ב וכו', ללבי גליתי וכו' ר"ל ללב"י גימטריא ע"ב, והוא משה, שלו גילה, שהוא נתעלה על מ"ה, כמו שכתוב עלית למרום שהוא בדרגא דעמודא דאמצעיתא הוא ע"ב כנ"ל. ללב"י גליתי, ר"ל עמודא דאמצעיתא כנ"ל גימטריא ע"ב שבו יתגלה הקץ, כמו שמבאר והולך דכל הקיצין שתולין בכל המדות תליא בתשובה ואם אינן עושין תשובה כו', אבל קיצא דעמודא דאמצעיתא אין תליא בתשובה, וזהו שאמר דלאברי לא י"ד.

לומר דאותם הל"ו המתקבצים במקום גניזת קדשו דרבינו באומן הם כנגד הל"ו צדיקים דחוץ לארץ, ואותם הל"ו המתקבצים בארעא קדישא בהתקשרות לנשמת רבינו הק' הם כנגד הל"ו דארץ ישראל, והואיל דחוץ לארץ היא בחינת הבינה לעומת ארץ ישראל שהיא בחינת החכמה (עיין מה שהארכנו מזה בס"ד טובא בהקדמות לספרי ים החכמה דשנה זו ודאשתקד), אמטו להכי לתרוייהו אנו צריכים, בין להנך ל"ו דהכא ובין לל"ו דהתם, ודא בלא דא לא סגי, וכדאמרן לעיל דהבינה והחכמה שניהם צריכים, והמה צריכים לזה לזה ומסייעים זה לזה וכאמור, והגאולה תלויה ועומדת בשניהם יחד דייקא, וכל חד מינייהו איכא ביה מעלתה יתירה דליתא בחבריה, דהבינה שיסודה רחב בסוד רחובות הנהר ענינה בא בריבוי ובהמון עם, ודרכה בהשתוקקות ובמסירות נפש ובדרך התשובה, והחכמה שיסודה צד ואורה דק ענינה בא במיעוט עם לפי ערך ולא בהמון, ובדרך היהודי, ודייקא על ידי שניהם יחד בהיותם באחדות אחת נשלם התיקון. גם הבינה אית לה מעלה על החכמה להיותה קרובה אל הכתר יותר מן החכמה, כי בחלוקת הספירות דמ"ה וב"ן לוקח עתיק מן הבינה הארבע ראשונות, ואילו מן החכמה אינו לוקח אלא השלש ראשונות לבד (עיין ע"ה שער י"ב פרק א').

עוד מעלה אית לה להבינה על החכמה, דכלהו ז' מדרגות דנוק' המנויים בע"ה שער ל"ו פרק א' (ח"ב דף נ"ה ע"א ע"ב) איתנהו בה, ואף המדרגה השביעית שבה מלבישים ז"ן בהשוואה אחת ושניהם משתמשים בכתר אחד, וכמבואר בדברי רבינו התורת חכם (דף ק"ל ע"ב) ובדברי הרב יפה שעה בביאורו לשעה"כ דרוש ר"ה אות ד'. לא כן בבחינת החכמה דלא ישנה להמדרגה השביעית בזמן הזה כמבואר בע"ה שם פרק ב' (דף נ"ו ע"ד), וכיוצא בזה איכא מעלה אל החכמה יותר מן הבינה להיותו עומד למעלה מן הבינה וקרוב יותר אל הכתר, וכיוצא בזה מעלות טובא יש בזה שלא יש בזה ובה שלא יש בזה.

יה

יש בינה שלמעלה מן החכמה ויש להיפך

והיינו דאמרן לעיל דאין להורות בדבר נעלה ונשגב כגון זה לזולת, אלא כל אחד יש לו לבקש רחמים ממנו שהרחמים שלו שיורנו דרך זו יבחר כפי היותר נכון וראוי לשורש נשמתו, דמי ששורשו בסוד התשובה והבינה מן הראוי לו להתכלל בקדושת הקיבוץ דבחינת הבינה ולכן יסע אל הקיבוץ הק' שבמקום גניזת עצמות רבינו באומן, ולעומתו מי ששורשו בסוד היחוד והחכמה מן הראוי לו להתכלל בקדושת הקיבוץ דבחינת החכמה ויתקשר לנשמת רבינו הק' דרך הקיבוץ שבארץ ישראל, ועל דרך זה כל אחד כפי תיקון נפשו, ואין להביא ראיה

בזה מאחד על חברו, וגם אין להוכיח מזה על שורש נשמתו אם הוא מעולה מחברו, דיש בינה שלמעלה מחכמה דוגמת הבינה דהעולם העליון שהיא למעלה מן החכמה דהעולם התחתון, ויש להיפך, וכיוצא בזה הרבה בחינות יש. גם יש מי ששורשו בבחינת הנפש וההבלא דגרמי שהם הבחינה היותר נמוכה, ודייקא מפני כך שורשו בבחינת החכמה בסוד ויקח משה (אבא) את עצמות יוסף, דבחינת העצמות שהם ההבלא דגרמי והם בחינת הש"ך נמשכים מאבא הנקרא משה (עיין ע"ה שער טנת"א פ"ה דף כ"ג ע"ב) וכנודע דמשה הוא יסוד דאבא כנודע. ועל דרך זה יש חכמה שלמעלה מן הבינה, וכיוצא בזה ישנם ריבוי בחינות, והכלל והעיקר הוא שלשניהם דייקא אנו צריכים, הן אל הקיבוץ שבארץ ישראל והן אל הקיבוץ שבאומן, דשניהם משלימים זה את זה, ולא יוכלו אלו להשלים אחד את חברו בלתי שיהיה אחבה ואחדות באופן דתרוייהו קטירי בחד קטירי, ועל דרך המבואר בדברי מוהרנ"ת בספר ליקוטי הלכות (הל' סעודה הלכה ד' אות י"ג) בענין ההדס והלולב דזה בחינת חוץ לארץ וזה בחינת ארץ ישראל ואלו השנים בהכרח שיהיו אנודים זה עם זה באגודה אחת ושניהם מכבדים ומייקרים ומחזקים אחד את חברו^{טו}.

העם היושב בה נשוא עון, על כן תחילה תוציא זוהמת האדם הפנימי לחוץ, עי"ז נופל ממדרגתו והוא שפל ונבזה בעיניו, עד אשר יאריך ימים שם למצוא תרופה, ואם בזמן קצר יצא יצא ישראל קרח מכאן ומכאן. ובעיניך תראה העתק מכתב מאיש צדיק תמים מארץ ישראל אשר היה בדורות הקודמים, וזה לשונו, מודעה רבא לאורייתא להודיע את הארץ מה הוא, הנה כמה היפוכים וגלגולים ומאורעות עידן ועידינים יחלופו על כל אחד ואחד מבאי הארץ עד כי מתדר ליה, ולא לקלים המרוץ, כי אם ברבות השנים עד יעברו ימי קליטה, כמו שכתוב איש ואיש יולד בה, כל הבא אל ארץ הקדושה צריך מחדש עיבור ויניקה וקטנות כו', הנה כי כן מאן דאתי מתחילה דעתו מטורפת עליו, ואומר הי תורה והי מצוה, מה דהוי לא הוי, עד אשר הארץ מראה לו פנים, אז ישקוט ויניח לו, עכ"ד, והוא בדוק ומנוסה, עכ"ל.

טו. דבר זה שאמרנו דכל אחד יעשה כפי הרגשת נפשו אחר שצעק לבו אל ה' כו', אין הכוונה להרגשת חיצוניות הלב, כי אם להרגשת פנימיות נשמתו והרגשת האמונה שבלבו, והוא הרגשת עומק הלב המתגלה רק על ידי תפלה וצעקה, דאילו ההרגשה החיצונית פעמים שהיא משקרת מחמת כמה מיני סיבות, וכבר כתב הגה"ק הייטב לב (פרשת שלח ד"ה עוד יתבאר דף כ"ט ע"א) "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, כך לפי ערך קדושת ארץ ישראל זה לעומת זה עשה אלקים, ובעודה תחת ידי זרים הסט"א מתגבר על האדם בתחילה, עד שהאדם צריך להתחזקות והתאמצות לעמוד נגדו. על דרך סמי רפואות ומי מרחצאות, תחילה יוציאו החולאת והזוהמא שבפנים לחוץ, ובמשך הזמן יתרפא, ואם בתוך הזמן יעמוד ולא יגמור הענין, ישאר קרח מכאן ומכאן, וכמו כן בענין חולי הנפש בבוא אל ארץ ישראל, דכתיב

יט

הצדיק הוא מקבץ ריבוי הבתים

וְהִנֵּה איתא בספר חיי מוהר"ן (אות מ"ג) וזה לשונו, בהתורה תקעו תוכחה, בלקוטי תנינא בסימן ח', מובא לענין גודל עוצם המעלה כשזוכים שנתוסף נפש אחד להקיבוץ הקדוש של ישראל שעל ידי זה נתרבין הבתים של התפלה אלפי אלפים ורבי רבבות מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב כי איתא בספר יצירה שתי אבנים בונות שני בתים שלש אבנים בונות ששה בתים ארבע עשרים וארבעה בתים, חמש מאה ועשרים, שש שבע מאות ועשרים וכו', עיין שם. והנני מבאר לך הכלל בזה כדי שתדע חשבון עוצם ריבוי הבתים בבירור, ותבין גדולת הבורא יתברך ומעלת הקיבוץ של ישראל, כמה וכמה בתים בלי שעור וערך נתוספין ונתרבין כשנתוסף נפש אחד להקיבוץ הקדוש של ישראל, והוא שכל מה שנתוסף אבן אחת, אזי נתרבין הבתים כמספר כפולות של כל מספר האבנים האלו בכל המספר של כל הצרופים שהם הבתים הקודמים, עכ"ל. עיין שם באורך.

וְלַעֲנִינֵנוּ יש להבין שהואיל וענין קיבוץ הבתים נעשה דייקא על ידי הצדיק, שהוא המקבץ יחד ריבוי הנפשות, כדמוכה מדברי מוהרנ"ת בכמה מקומות, לכן ודאי וישב מצרף לקבץ יחד כל ריבוי הנפשות המתקבצים להיות אצלו בראש השנה, בין אותם המתקבצים בארץ ישראל ובין אותם המתקבצים באומן, לעשותם שניהם כאחדים להעלות ריח ניחוח אשה לה', ופשוט.

כ

שיחת הקודש דהתנ"א רשב"י עם רבה"ק

עוֹד רגע נדבר במאי דאשכחן בספר שערי צדיק סימן י' להגה"צ מוה"ר גדליה קעניג ז"ל דמייתי ממה ששמע מקבלת רבו הגה"צ מוה"ר אברהם שטערנהארץ ז"ל שיחת הקודש דהוי בין רבה"ק להתנ"א רשב"י בהיות רבינו באתרא קדישא מירון, והגם שאין כאן מקום לחקוק אלו הדברים דמטי עד צית שמיא, מכל מקום לא נוכל להמנע מלחקוק בזה בדחילו ורחימו איזה שיטין מדברות הקודש.

וְזֶה לשונו בתו"ד, ורבינו הקדוש הננמ"ח זיע"א יחד עם רשב"י זיע"א וכו' אתקשרו בקטירא חדא וברחימתא עזיזא בסוד אנן כללא דכולא ובסוד אנן בחביבותא תליא מילתא הנאמר בהאידרא קדישא, ומובא בליקוטי מוהר"ן א' בהתורה פתח רבי שמעון סימן סמ"ך ובהתורה חדי רבי שמעון סימן ס"א, עיין שם, ואתדבקו בחדא באין סוף ברוך הוא בסוד האהבה שבדעת, שהיא האהבה שהיה בין ישראל לאביהם שבשמים קודם הבריאה, כמבואר שם בהתורה מי

האיש החפץ חיים סימן ל"ג אות ה', עיין שם. ויותר מזה, כי כשנכללים בו יתברך בבחינה זו אחר הבריאה הוה שלים יתיר, וכדין קודשא בריך הוא אפתח לון כל גנויא דמלכא וכו', וחמו מאי דחמו וכו', ולא חמי בר נש ולא שום מלאך ושרף וכו' וכו'. וכדין בההיא שעתא אסתכם בין וכו', די בעקבתא דמשיחא, כד תתגבר ח"ו הסט"א ותתפשט לבלתי תת לבוא ולהתקבץ על ציונו באומין על ימי ראש השנה הקדושים וכו', ישתדלו הם באסיפת צאן קדשים המסתופפים בצלו – צל הקודש וכו', לקיים בהם מצות הכנסת אורחים ברשותא דילהון בסבר אנפין נהירין, למיכל ולמשתני ולמיבת ולמעבד כל דצריך לון, אוף צלותהון ובעותהון ודמעהון דכל עמא קדישא וכו', יקבלון אינון וימטו להון לגבי האי נחלא דמימיו נבעי ולא פסקו לעלם מקורא דחכמתא קדישא וכו', עד כי ישוב ירחמנו וכימות עניתנו ישמחנו ועין בעין נראה בשוב ה' ציון, אכ"ר. וקלא דנגנא אתקף ואתבסם, וכדון נעשה שמחה וחדות גדולה ועצומה, ורקדו יחד רבינו הקדוש והרשב"י וכו' ומלך המשיח וכל שבעה רועים וכו' עמהם, ושאר כל הצדיקים אחריהם, כל אותה הלילה, וכדין אשתכללו שמיא וארעא וכל חיליהון כדתקן למחוי ביומי דייתי מלכא משיחא וכו', ולא עאל חדותא קמי קודשא בריך הוא כחדותא ההיא מן יומא דאתחבר בי מקדשא שיבנה במהרה בימינו אמן וכו', עכ"ל.

והנה ודאי כי שיחה קדושה ופלאית זו מלאה וגדושה בסודות ורוזין עילאין וגניזין אשר אילו כל הימים דיו וכל האגמים קולמוסים כו', ואמנם רק רגע נדבר במה שנוגע לעניננו, דלכאורה יש לתמוה קצת במה שברישא אמר "די בעקבתא דמשיחא כד תתגבר ח"ו הסט"א ותתפשט לבלתי תת לבוא ולהתקבץ על ציונו באומין על ימי ראש השנה הקדושים וכו', ישתדלו הם באסיפת צאן קדשים המסתופפים בצלו – צל הקודש", דמזה הלשון משמע שענין הקיבוץ הק' במירון אינו נוהג אלא בעת אשר תתגבר וכו' ולא יוכלו ליסע לציון הק' באומאן. ואמנם שפיל לסיפא דנקט בלישניה דענין הקיבוץ הק' במירון הוא "עד כי ישוב ירחמנו וכימות עניתנו ישמחנו ועין בעין נראה בשוב ה' ציון", ומשמע דהוא שריר וקיים עד ביאת משיח צדקנו.

ועינינו הרואות דגם הלום אחר שזכינו שנפתחו שערי הציון הק' באומן, עדיין מודקדים בני ונכדי הגה"צ מוה"ר ר' גדלי' קעניג ז"ל לקיים ענין הקיבוץ הק' במירון בכל שנה ושנה בפאר והדר ובהתקשרות לנשמת רבה"ק, ולכאורה הוא תימה מהיכן מקורם, הא מרישא דשיחת הקודש הנ"ל משמע בתר איפכא.

ואף מתוך דברי הגה"ק מוהראב"ן והגה"ק הר"י קרדונער שחובאו לעיל, נראה דהוה קים להו דענין הקיבוץ הק' בארעא דישראל נוהג גם בימים

ההם מטרם שמנעה מלכות הרשעה מבני ישראל לעלות לציון הק' דרבינו, ואלו הקדושים הלא בודאי ידעו מזאת השיחה שיצאה עת'ק לעיל, שהרי מי לנו גדול מהראב"ר"ן שהיה שר וגדול בבית המלך וכל שיחות הקודש דרבינו חזו נהירין ליה כשבילי דנה"ר דע"ה עד כי לא נעלם ממנו דבר, ובודאי ידע גם מזאת השיחה הנזכרת, והאיך עלתה הסכמתו דענין הראש השנה של רבינו אפשר שפיר לקיימו גם על ידי ההתקשרות לנשמות רבינו מארעא קדישא ואין מן הצורך ליסע אל הציון הק' באומן, הא מתוך השיחה הנזכרת משמע דלא הותר דבר זה אלא בעת היות מלכות הרשעה מונעת מלבוא אל הציון. ואף הר"י קארדונער הנה המעיין באגרותיו יראה דכיון לרמוז לזאת השיחה הנעלמת באומרו "שיש שייכות גדול לרבה"ק כידוע למחצדי חקלא שבין אנ"ש, אשר בדברים כאלו אי אפשר לבוא אליכם בכתב, שעבור זה קבעו אנ"ש החשובים מפה זה זמן כביר ליסע על ראש השנה למירון להשתטח על הציון התנא האלקי רשב"י". ולכאורה הוא פלא, דהלא מפורש ברישא דהשיחה הנזכרת דענין הקיבוץ במירון אינו אלא כאשר תתגבר וכו' לבלתי תת לבוא וכו', ואם כן מהיכן יצא לאילן רבנן קדישי דהוא נהג גם בשאר הזמנים.

ג יש להבין כפי האמור בהשיחה הנזכרת האיך יתקיים ענין הקיבוץ בירושלם עיה"ק, הא סוף כל סוף חזינן מיהת דכך נסתבב מן השמים שענין הקיבוץ יתקיים בכל השנים בין בירושלם ובין במירון, וכאשר אין החי יכול להכחיש את החי. ולא עוד, אלא שאף הגה"צ מוה"ר ר' אברהם שטערנהארץ ז"ל עצמו שהידש יסוד הקיבוץ הק' במירון, הנה קודם שיסד הקיבוץ במירון השתתף איזה שנים בהקיבוץ הק' בירושלם עיה"ק, כמסופר עליו בספר ימי שמואל חלק ג', והוא הלא ידע את כל השיחה הנזכרת אף קודם חידוש הקיבוץ במירון, ומסתמא מקבלת זקניו הק' קיבל כן, ואף על פי כן נשאר בירושלם, ובעל כרחך שמעינן מהכא דאף הוא ז"ל ידע דענין הקיבוץ בירושלם יש לו מקום בתורת רבה"ק, ותימה כיצד יתיישב ענין זה אחר ראותנו שיחת הקודש דלעיל דמשמע שענין הקיבוץ אינו אלא במירון.

כא

סוד הכנסת אורחים

והנראה בזה בע"ה בהקדים מה שיש לדקדק עוד בגוף האמור בהשיחה הנזכרת "בהחיא שעתא אסתכם בין וכו', די בעקבתא דמשיחא וכו' ישתדלו הם באסיפת צאן קדשים וכו', לקיים בהם מצות הכנסת אורחים

ברשותא דילהון בסבר אנפין נהירין וכו', ולהבין מיבעיא מה ענין הכנסת אורחים לכאן.

ואמנם נראה דכל זה יובן על פי מה שאמר שם עוד כי "רבינו הקדוש הננמ"ח זיע"א יחד עם רשב"י זיע"א וכו' אתקשרו בקטירא חדא וברחימתא עזיזא בסוד אנן כללא דכולא, ובסוד אנן בחיבותא תליא וכו', ואתדבקו כחדא באין סוף ברוך הוא בסוד האהבה שבדעת, שהיא האהבה שהיה בין ישראל לאביהם שבשמים קודם הבריאה", עיין שם ובליקוטי מוהר"ן ח"א סימן ל"ג אות ה'. ויש לומר הכוונה בזה, דבעת ההיא נתאחדו נשמת רבה"ק עם נשמת התנ"א רשב"י במקום שנעשים אחד ממש, שהוא במקום האחדות הפשוט, וכדאמר שם "ואתדבקו כחדא באין סוף", ובעת ההיא קיים רשב"י מצות הכנסת אורחים שענינה מבואר בדברי מרן הבעש"ט חק' (דגל מחנה אפרים לקוטים) "כי אורח הוא אור ח' וכו', כי ח' הוא עולם הבא כמו אורח הבא, והוא עולם הבינה וכו', לכן היה אברהם מכנים אור ח' – הבינה בכל הספירות", וזאת כבר האריך הגה"ק מוהראב"ן בספרו כוכבי אור דרבה"ק הוא משורש הבינה, ומעתה יובן דכאשר נתקשר התנא רשב"י עם נשמת רבה"ק בחד קטירא, נתאחד עם בחינת הבינה דרבה"ק באחדות אחת אשר זהו גופא סוד הכנסת אורחים ובסוד ויקח משה את עצמות יוסף. דמה שהוא בחי' דעת הוא בחי' אהבה שבדעת הנזכר כאן.

והנה לא התנ"א רשב"י לבדו נתקשר ונתאחד בעת ההיא עם נשמת רבה"ק, אלא עמהם נתקשרו בקישורא וחיבורא חדא כל הצדיקים הקדושים דקיימי באידרא בסוד אנן כללא דכולא ואנן בחיבותא תליא הנאמר באידרא, וכנזכר שם. וכדאמר עוד שם להלן "ורקדו יחד רבינו הקדוש והרשב"י וכו' ומלך המשיח וכל שבעה רועים וכו' עמהם, ושאר כל הצדיקים אחריהם", באופן שבעת ההיא נתכללו כחדא נשמת רבה"ק עם נשמת כל השבעה רועים ועמהם בצירופא חדא השכינה הקדושה, וכולם הכניסו אצלם האור"ח הנורא דאיהו נשמת רבה"ק דאחיד בסוד הבינה, וקיימו וקיבלו עליהם שבכל עת שיבאו נשמות ישראל להתקבץ אצלם בימי ראש השנה יקבלום בסבר פנים יפות ויקיימו בהם מצות הכנסת אורחים "אוף צלותהון ובעותהון ודמיעהון דכל עמא קדישא וכו', יקבלון אינון וימטו להון לגבי האי נחלא דמימוי נבעי ולא פסיקו לעלם וכו', עד כי ישוב ירחמנו וכימות עניתנו ישמחנו ועיין בעין נראה בשוב ח' ציון, אכ"ר.

והבן היטב דזהו גופא סוד ויקח משה את עצמות יוסף, וסוד ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ח' אלהיך, הנזכר בדברינו לעיל, דאחר שנתאחדו הצדיקים האמיתיים ביחודא חדא עם נשמת רבה"ק, הנה מעתה על ידם עולה ונמשכת נשמת רבה"ק לארעא קדישא בסוד מצות הכנסת אורחים.

כב

תק"ע בשופ"ר גדול

האמנם ענין זה דהקיבוץ בארץ ישראל הנעשה מכח ההתקשרות הנזכרת דנשמת רבה"ק עם שאר הצדיקים דעיילי לגו אידרא קדישא, אינו נוהג באתגליא אלא "בעקבתא דמשיחא כד תתגבר וכו' לבלתי תת לבוא ולהתקבץ על ציונו באומין על ימי ראש השנה הקדושים", וכדאמר שם ברישא, ואולם כבר כתב הר"י קארדונער דבאתכסיא נוהג ענין זה בכל הזמנים, ואף מתוך דברי הגה"ק מוהראב"ן ושאר הקדושים אשר בארץ שהובאו דבריהם לעיל מוכח דסברי הכא, שאלמלא כן לא היה עולה על דעתם להיות על ראש השנה בארץ הק', ובעל כרחך דהכי הוי קים להו להנך רבנן, דמכח ההתקשרות הנזכרת דנשמת רבה"ק עם שאר הצדיקים, שפיר מצינן להתקבץ בארץ ישראל, ולהתקשר מהכא לנשמת רבה"ק על ידי הצדיקים הקדושים הנזכרים דאתחדו עמיה ביחודא חדא, וכדאמר נמי בסיפא דענין הקיבוץ בארץ ישראל נוהג עד ביאת מלכא משיחא, אלא שהפרש בין בעת אשר נתגברה מלכות הרשעה לבלתי תת לבוא על ציונו הק' לשאר הזמנים, דבעת אשר נתגברה מלכות הרשעה, אזי כל ישראל תיקונם על ידי הקיבוץ הק' הנעשה בארץ ישראל בהתקשרות לנשמת רבה"ק בסוד הכנסת אורחים וכו", לא כן בעוד שהותר על ידי המלכות לבוא לציון רבה"ק, הדבר תלוי ועומד כפי תיקוני הנשמות, דאותם הנשמות המרגישים בנפשם שתיקונם על ידי ההשתתפות בקיבוץ הנעשה במקום גניזת קדשו באומן, שייכי ודאי לבחינת אתגליא, וממילא תיקונם ליסע אל הקיבוץ אשר בציון קדשו דרבינו, ואמנם הנשמות המרגישים בנפשם שתיקונם על ידי ההשתתפות בהקיבוץ הק' המתקיים בכאן על ידי ההתקשרות לנשמת רבה"ק, אינהו ודאי שייכי לבחינת אתכסיא, והמה תיקונם על ידי ההתקבצות בארץ ישראל בהתקשרות לנשמת רבה"ק בסוד הכנסת אורחים, וכו'.

ובהאמור יובנו היטב דברי הגה"ק מוהראב"ן שהגיד דנשמת רבה"ק שורה בכותל המערבי, וכמובא לעיל משמו ומעדות תלמידו הגה"צ מוה"ר אלי' חיים רוזין ז"ל, דבהאמור יובן היטב, יען דסבירא ליה לדידיה דבעת שנתקשרה נשמת רבה"ק עם אינך צדיקי קמאי ועמהם השכינה הק' בסוד הכנסת אורחים ובסוד ויקח משה כו', נתאחדה נשמתו ביותר ויותר במקום הכותל המערבי שאין השכינה זזה משם לעולם, והוא הדין במקום נשמת דוד מלכא משיחא דאיהו מן השבעה רועים, והבן.

ויש לומר עוד על פי מה שדרש הגה"צ מוה"ר גדלי' קעניג בברכת תקע בשופר גדול לחרותנו וגו', דתיבת תק"ע עולה בגימ' צפ"ת, ותיבת בשופ"ר עולה

בג'מט' ירושל"ם, ובהאמור יתבאר דדייקא על ידי שנתגלה בשיחת הקודש הנ"ל סוד הקיבוץ הק' באתרא קדישא מירון, יובן גם ענין הקיבוץ הק' בירושלם, ור"ל, אחר שזכינו לדין הכנסת אורחים שנתגלה בדבר הקיבוץ הק' במירון, הנה מעתה יש לנו להקיש סוד זה גם לענין הקיבוץ הק' בירושלם בכותל המערבי ובמקום קבורת דוד ובבתי המדרשות שעל שם רבה"ק בפעיה"ק, וכנ"ל. ודו"ק היטב בכל האמור בדברינו אלה כי על פיהם יתיישבו כל התמיהות שהעלינו לעיל, ואכמ"ל.

כג

סוף דבר

ובזה נחזור לנעוץ סופו בתחילתו, סוף דבר הקו"ל נשמע, דהנה כל הקרב אל משכן ה' אשר נשאו לבו אותו להתקרב לאורו הגדול של רבינו הקדוש והנורא נ'חל נ'זבע מ'קור ח'כמה זיע"א, יש לו לקיים בפשיטות גמורה כל עצותיו הקדושים דרבינו שהניח לנו למשמרת לדורות עולם, ומכל שכן שיש לו לקיים בתמימות ופשיטות רצון קדשו דרבינו שציוה לעשות כרוז שכל מי שיש לו אמונה בהשי"ת ובו יהיה אצלו בראש השנה איש בל יעדר.

ולאשר יקרת ענין הראש השנה הקדוש שלו הוא סוד עצום ונורא לא נודע לאיש, הגבה למעלה מהשגת אנוש, וענינו נוגע לתיקוני שרשי נשמות ישראל ולתיקוני הגאולה כו', ומטי עד אתר דלא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה, עין לא ראתה אלהים זולתך, לכן יזהר מאוד בנפשו לכל ישתמט מקיום רצונו הפשוט דרבה"ק באמתלאות שונות ומשונות שיערים עליו היצר הרע חדשים לבקרים, אלא יהיה רץ כצבי וגבור כארי עז כנמר וקל כנשר לקיים רצונו הקדוש דרבינו, אשר הוא ינ'ח'מ'נ'ז ממעשנו ומעצבון ידינו, כאשר הבטחנו בחיים חיותו.

וכל אריכות דברינו בזה המאמר, אינו אלא להוכיח ולבאר, דקיום רצונו הפשוט דרבינו אפשר לו שיתקיים בשני פנים, אם על ידי הנסיעה אל הקיבוץ הק' הנעשה במקום גניזת עצמותיו הקדושים במקום אשר בחר בו לעסוק שם בתיקון העולם לדורות עד ביאת מלכא משיחא, ואם על ידי ההתקשרות לנשמתו הקדושה מארץ ישראל בצירוף ההשתתפות בהקיבוץ הקדוש הנעשה בארץ הק' בעיה"ק מירון ת"ו ובעיה"ק ירושלם במקומות המצויינים לעיל ובבתי המדרשות הנקראים על שמו. וכל אלו המשתתפים בהקיבוץ הנעשה אצל רבה"ק, בין אותם הנכללים בהקיבוץ דהכא ובין אותם הנכללים בהקיבוץ דהתם, כולם מצרפם רבה"ק לקיבוץ אחד ולחטיבה אחת, ובונה מהם בתים רבים לאלפים ואלפי אלפים ורבוז רכבות, ועושה על ידם

תיקונים נוראים שלא עלו מימות עולם, וכפי ריבוי הנפשות כן יתרבו הבתים כהנה וכהנה, יכלה הפה מלספר והאוזן לשמוע. ואלו השני קיבוצים, יש בזה מה שאין בזה ויש בזה מה שאין בזה, ותרוייהו צריכי, יבא זה וישלים את זה, ובלבד שיהיו שניהם באהבה ואהבה ורעות זה עם זה ושניהם באהדות אחת. וכל אחד יעשה בזה כפי תיקוני שורשי נשמתו וכפי שמסבכים עמו לטובה מן השמים, ובלבד שיקדים בתפלה וצעקה להשי"ת שיתקנו בעצה טובה.

ואמנם אזהרה שמענו, דהגם שאמרנו דענין הקיבוץ מתקיים שפיר גם מארעא קדישא, אעפ"כ **בל יקל ראשו מי שנשמתו משתוקקת אל הקיבוץ הק' באומן להמנע מליסע לאומן מחמת איזה עצלות ח"ו או כבודות או איזה מניעה וקושי**, שהלא ענין הקיבוץ בחוץ לארץ נעוץ גם הוא ברום המעלות גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם, וחלילה להתעצל ח"ו בדבר עליון רם ונשא כגון זה אשר הגיד עליו רבינו כי אין למעלה ממנו, ולא יתפעל לא מן המניעות ולא מן המלעיגים ולא מן הלצים המתלוצצים, כאשר הזהיר מזה רבינו הק' ז"ל בהתורה אחד היה אברהם "שאברהם עבד השם רק על ידי שהיה אחד, שחשב בדעתו שהוא רק יחידי בעולם, ולא הסתכל כלל על בני העולם שסרים מאחרי ה' ומונעים אותו, ולא על אביו ושאר המונעים, רק כאילו הוא אחד בעולם, וזהו 'אחד היה אברהם'. וכן כל הרוצה ליכנס בעבודת השם, אי אפשר לו ליכנס כי אם על ידי בחינה זו שיחשוב שאין בעולם כי אם הוא לבדו יחידי בעולם, **ולא יסתכל על שום אדם המונעו**, כגון אביו ואמו או חותנו ואשתו ובניו וכיוצא, או המניעות שיש משאר בני העולם, המלעיגים ומסיתים ומונעים מעבודתו יתברך. וצריך שלא יחוש ויסתכל עליהם כלל, רק יהיה בבחינת 'אחד היה אברהם' – כאילו הוא יחיד בעולם". וכן הוא לענין מי שנפשו הושקת ליסע אל הקיבוץ הק' באומן. ואמנם מי שאחר ריבוי התפלה והצעקה וההתבודדות נפשו מגדת לו שתיקונו בכאן, הוא בודאי תיקונו על ידי ההשתתפות בהקיבוץ הק' המתקיים בכאן, וגם הוא לא ימנע עצמו מלעשות מעשה מחמת המניעות והמלעיגים וכו', אלא יעשה כפי הראוי לו לעשות, וכמובא לעיל מאגרת הקודש הגה"צ מוה"ר לוי יצחק זצוקלל"ה, וכמובא עוד בארוכה ממה שהגיד מקבלת רבו הגה"ק האל' מוה"ר אברהם במוה"ר נחמן זצוקלל"ה, וכמובא עוד לעיל מדברי הגה"ק האל' מוה"ר ישראל קארדונער זצוקלל"ה ודברי הגה"ק מוה"ר שלמה וועקסלער זצוקלל"ה, שאין אחר דבריהם כלום.

והרחמן העושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, כאשר כבר נתנבא עלינו לטובה הנביא יחזקאל (ל"ז) "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו, ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו, וקרב אותם אחד אל אחד והיו לך לעץ

אחד, והיו לאחדים בידך וגו', כה אמר ה' אלהים הנני אני לוקח את עין יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבריו, ונתתי אותם עליו את עין יהודה, ועשיתים לעין אחד, והיו אחד בידי וגו', הנני אני לוקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם, וקיבצתי אתם מסביב, והבאתי אותם אל אדמתם, ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל, ומלך אחד יהיה לכולם למלך, ולא יהיו עוד לשני גוים, ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד וגו', ומהרתי אותם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים, ועבדי דוד מלך עליהם, ורועה אחד יהיה לכולם וגו', וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב וגו', ודוד עבדי נשיא להם לעולם, וכרתי להם ברית שלום, ברית עולם יהיה אותם, ונתתים והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם, והיה משכני עליהם והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם".

